

kleine russische rhapsodie

ZWERVER

christi

in het nederlands
vertolkt door
benoit du moustier

j. lannoo · tielt

ZWERVER christi

HET VERHAAL VAN DE RUSSISCHE PELGRIM

IN HET NEDERLANDS VERTOLKT DOOR
BENOIT DU MOUSTIER

1948

DRUKKERIJ-UITGEVERIJ LANNOO, TIELT

ILLUSTRATIE VAN EDG. M. MACHIELSE

Nihil obstat. Brugis, 16 februarii 1948. *Alb. Boone S. J.*
Imprimatur. Brugis, 16 februarii 1948. *Jos Van der Meersch vic. gen.*

EPHRAIM DE SYRIER

HET OORSPRONKELIJK VAN *Inleiding.*
dit hoogst originele boek schijnt te stammen van het beroemde Athosgebergte, de monnikenberg in Griekenland. Een abt van het S. Michaëlsklooster te Kazan in Rusland schreef het over en gaf het op aandringen der vele lezers van zijn manuscript in het licht (Kazan 1884).

Van den schrijver weten we niets meer, dan wat hij over zich zelf in de loop van het verhaal vertelt. Uit het feit dat het handschrift van den Zwerwer gevonden is op de Athos, mogen we echter misschien opmaken dat hij als zovele Russen ook daarheen nog gepelgrimeerd is, er wellicht in een der door landgenoten bevolkte kloosters is getreden.

Trant en belang van de inhoud zijn zeldzaam veelzijdig. Men zou het werkje een roman kunnen noemen, en nogwel een roman van het innerlijk gebed, de litteraire inkleeding van een voor het Christelijke Oosten zeer traditionele gebedsleer. Doch het bevat ook autobiografische elementen.

Het is een levensgeschiedenis, maar van een zeer bijzonder soort. Er staan de omzwervingen in beschreven van een pelgrim, die tussen 1856 en 1861 door « Heilig Ruslands » wouden en steppen trekt van kerk naar klooster, tot in Siberië toe. Tegen de achtergrond van zijn avontuurlijk verhaal rijst als een sober décor de nu vergane wereld van het negentiende-eeuwse, diep christelijke Rusland, die ons hier plotseling verschijnt als zo verrassend gelijkend op onze westerse middeleeuwse. Lijfeigenschap is er nog in zwang. Kunnen lezen en schrijven zijn er een distinctie, stempelen er tot ontwikkeld mens. Boeken genieten bijgevolg een ongekend gezag.

De graad van beschaving onder de grote massa moge om die reden laag worden geschat, een ander soort beschaving, de fleur der christelijke naastenliefde, met zijn delicate gastvrijheid, weldadigheid en wellevendheid bloeit er hoog. We worden er bijwijlen als teruggevoerd naar de apostolische tijden.

Toen ik in 1937 de juist ontdekte oudste Engelse autobiografie,

« The Book of Margery Kempe » (1456) ter kennis bracht van het Nederlands publiek (in het tijdschrift « Ons Geestelijk Leven » Jg. 17) moest mij de bekentenis van het hart, dat de daar getekende westerse christenheid der middeleeuwen me ondanks haar tekorten zoveel beter leek dan de onchristelijke wereld van heden, en dat juist omdat zij kon bogen op die bij lagere volksontwikkeling hogere, fijnere beschaafdheid van zeden en manieren. De mensen waren zich hun broederlijke verbondenheid in Christus levendig bewust, gedroegen er zich naar in het dagelijks leven, kwamen er na afdwalingen steeds weer op terug.

Een dergelijke maatschappij schetst ons zonder preken, ja onbewust, de Russische Zwerver, en evenals bij Margery Kempe doet zijn boek ons terugverlangen naar een tijd waarin — nogmaals, ondanks de erbarmelijkste overtredingen — Christus' leer erkend werd als richtsnoer en levenswet. Nooit heeft me de Godloze schijnbeschaving van vandaag daarvoor zo'n bittere en rampzalige ruil geleden; en jegens de bedrogen en bestolen mensheid zo'n hemeltergende misdaad.

Evenals het boek van de vijftiende-eeuwse Engelse bedevaartgangster, heeft ook dit boek van den pelgrim uit het Oosten belang voor de mystiek. We volgen er n.l. ook zijn *innerlijk* itinerarium, zijn weg, die van lipgebed voert tot de mystieke schouwing. Zijn gids daarbij blijkt te zijn de traditie der oude woestijnvaders, zoals die enigszins gekristalliseerd voortleeft in het monnikendom der Orthodoxe Kerken.

Getroffen door de merkwaardige overeenkomst van het wezenlijke dezer gebedsleer van het uiterste Oosten met die van het uiterste Westen der middeleeuwse christenheid, heb ik aan het slot van deze uitgave beide vergeleken in een beknopt commentaar, en getracht in een zevental praktische regels de waarde vast te leggen die deze leer kan hebben voor de moderne beoefenaars van het vereenvoudigde, naar contemplatie strevende gebed.

Ik ken geen Russisch. Mijn vertaling is gebaseerd op de Franse, verschenen in *Irenikon* (t. IV, Collection 1928, n^{es} 5-7) doch werd met zorg herzien door Dom. Theod. Strottmann O. S. B. naar de in 1950 te Parijs verschenen herdruk van de Russische tekst van 1884. In 1925 was te Berlijn reeds een Duitse vertaling in het licht gegeven door Reinhold von Walter : *E i n R u s s i s c h e s P i l g e r -*

leben. Een Engelse van Dom Theodore Baily O. S. B. volgde omstreeks 1930 (Londen, s. d.): *The Story of a Russian Pilgrim*, en een andere Engelse, van Anglicaanse zijde: *The Way of a Pilgrim*, door den Rev. R. M. French (Milwaukee, s. d.). De van niet-katholieke zijde verschenen Nederlandse bewerking van Carolus Verhulst: *De Weg van een Pelgrim* (Den Haag 1941) gaat terug op een dezer twee Engelse, de schrijver zegt niet welke, maar de gelijke titel doet vermoeden dat het die van Rev. French is. Een andere, goede Franse vertaling door Jean Gauvin: *Récits d'un pèlerin russe*, kwam in 1945 uit te Neuchâtel.

Het verhaal van onzen pelgrim vermeldt meermalen de *Philocalia* (*Φιλοκαλία*), in het Russisch: *Dobrotoljubije*. Dit werk is min of meer de *Imitatio Christi*, de « Thomas a Kempis », van het Oosten. Het is een bloemlezing van Vaderteksten over het gebed van de hand van Macarios van Corinthe, in 1782 uitgegeven door den Athosmonnik Nicodemos. Het kan beschouwd worden als het handboek van het z. g. Hesychasme, een mystieke school welke thans weliswaar door de dissidente Orthodoxie zo goed als gemonopoliseerd wordt, doch die niettemin authentiek katholieke gebedsvormen der eerste christentijden voortzet¹⁾. Dat het Hesychasme bovendien zijn parallellen en aanknopingspunten met de mystieke gebedsleer van het Westen geenszins mist, heb ik zoals gezegd uitvoerig aangetoond in het Commentaar dat ik op de verhalen van den Zwerver laat volgen.

In een uit de Russische Orthodoxie stammend verhaal te horen van enkele naar het authentiek wonderbaarlijke zwemende mystieke verschijnselen, moet ons niet te zeer verbazen. Onder deze te goeder trouw en onverhelpelijk van de Moederkerk gescheidenen, wier leer en sacramenten zij grotendeels intact hebben bewaard, is de Geest

¹⁾ De literatuur over het Hesychasme is thans tamelijk rijk. Men kan er een knopje uiteenzetting van vinden in *Studia Catholica* van Maart 1940, art. « Op den heiligen berg » door Dr. Joh. Hartog. Deze verwijst ook naar A. M. Ammann S. J., *Die Gottesschau im palamitischen Hesychasmus*, 1938. Daaraan kan men toevoegen: J. Hausherr, *La méthode d'oraison hésychaste*, in *Orientalia Christiana* IX (1927); M. Jugie, *L'origine de la méthode d'oraison des hésychastes*, in *Echos d'Orient*, 54 (1951); van denzelfden: *Theologia Dogmatica Christiana Orthodoxa*, t. I (Parijs 1926) p. 436; en in verschillende grotere handboeken der Kerkgeschiedenis bij het Pontificaat van Clemens V.

Gods niet zelden op analoge wijze werkzaam als bij onze eigen heiligen en mystieken. Ook in die zin mag het mooie woord gebezigd worden dat de grote Pius XI omtrent deze afgescheiden christengroepen gesproken heeft : « Ook de afgeslagen stukken van goudhoudend gesteente bevatten goud ».

Een boek dus, dat om zijn afwisselende avonturen en uitheemse sfeer het desnoods evengoed zal « doen » als treinroman, hoewel het om zijn ongedwongen vrome inhoud beter op zijn plaats is in een klooster- of retraitehuisrefter; dat ons een vergane, weinig bekende en toch zo belangwekkende samenleving schetst van binnenuit; in volle negentiende eeuw een rasechten leerling der woestijnvaders ten tonele voert; en terloops in levend voorbeeld zowel als in theorie een der wegen wijst naar geestelijke ingetogenheid en contemplatief gebed : zo'n boek leek me de moeite van een Nederlandse bewerking zoals ik die heb opgevat, ook en vooral in onze dagen, overwaard.

BENOIT DU MOUSTIER,

GREGORIUS
VAN NAZIANZE

IK BEN BIJ GODS GENADE EEN christen mens, naar gedrag een groot zondaar, van beroep zwerver zonder onderdak, en van zeer geringe afkomst. Ik trek van oord tot oord. Mijn bezittingen bestaan uit een zak, die ik op mijn rug draag, en die wat droog brood bevat, en een Bijbel onder mijn kiel. Dat is alles. Op de 24ste Zondag na Pinksteren ging ik naar de kerk om te bidden. Onder de H. Liturgie werd het Epistel van S. Paulus aan de Thessalonicensen gelezen, waarin de woorden voorkomen :

*Eerste
verhaal.*

« Bidt zonder ophouden » (I, 5 : 17). Dat vers bleef in mijn geheugen gegrift, en ik begon na te denken hoe dat mogelijk was : bidden zonder ophouden, aangezien een mens zich nu eenmaal moet inlaten met nog heel wat andere dingen om in zijn levensonderhoud te voorzien. Ik sloeg er mijn Bijbel op na, en las met eigen ogen de woorden die ik in de kerk had gehoord : te weten dat we altijd en overal moeten bidden « in de geest » (Eph. 6 : 18), onze handen ten hemel heffend. Ik dacht er lang over na, doch kon tot geen oplossing komen van dit probleem.

Wat moet ik doen ? peinsde ik. Waar kan ik iemand vinden, die me dat uitlegt ? ik zal al de kerken aflopen, waar predikers van naam zijn, misschien zal ik dan wel ergens iets te horen krijgen, dat me daarover inlicht.

Zo gezegd zo gedaan. En ik hoorde menige uitstekende preek over het gebed, maar 't waren slechts algemene richtlijnen : over wat het is, hoe noodzakelijk het is, en wat voor vruchten het afwerpt. Niemand echter verklaarde hoe vorderingen te maken in het gebed. Ik hoorde weliswaar ergens een preek over het gebed « in de geest », over nimmer on-

derbroken gebed, doch er werden geen middelen aangegeven om daartoe te geraken.

Nergens vernam ik wat me zozeer ter harte ging, en ik gaf het tenslotte op en woonde geen preken meer bij. Ik zette mijn zinnen op iets anders : ik zou trachten met Gods hulp een wijs en ervaren man te vinden, die volgens persoonlijk beleven me zou kunnen tonen, hoe ik datgene moest aanwerven, waartoe mijn ziel zich zo hevig voelde getrokken.

Lange tijd liep ik aldus het land af, las aldoor de H. Schrift, en vroeg overal of er in de buurt soms een wijs en heilig geestelijk leidsman leefde.

Op zekere dag werd me verteld, dat op een bepaald landgoed een heer woonde, die zich sedert enige tijd uitsluitend bezig hield met het heil van zijn ziel. Hij bezat een huiskapel en verliet nimmer zijn landgoed, hij bad de ganse dag en las zonder ophouden geestelijke boeken. Ik trok er dadelijk op af en vond hem.

« En wat verlangt ge ? » vroeg hij.

« Ik heb horen zeggen, dat u een verstandig en godvruchtig man bent. Wilt u me dus ter liefde Gods de betekenis verklaren van die woorden van den Apostel : *Bidt zonder ophouden* ? Hoe is dat mogelijk, zonder ophouden te bidden ? Ik zou 't zo graag weten, en ik kan er maar niet achter komen. »

Hij keek me tamelijk lang aan zonder iets te zeggen. Tenslotte sprak hij : « Voortdurend inwendig gebed is een ononderbroken streven der ziel naar God. Om in dit heerlijk werk voortgang te maken, moeten we Hem dikwijls vragen ons te leren bidden. Bid maar veel en vurig : het gebed zelf zal u leren, hoe het zonder onderbreking kan zijn. Maar daar gaat tijd mee heen. »

Hij liet me een volle maaltijd geven, schonk me geld voor de reis, en liet me gaan, zonder nadere uitleg.

Ik trok weer verder, terwijl ik overpeinsde wat de man me had verteld, maar ik werd er niet veel wijzer mee. Mijn ver-

langen om er iets van te begrijpen, tobde me zó af, dat ik er 's nachts niet van kon slapen. Toen ik minstens 200 versts had afgelegd, bereikte ik een grote provinciehoofdstad; daar was een klooster. In mijn herberg vernam ik, dat de overste buitengewoon goed, godvruchtig en gastvrij was. Ik zocht hem op. Hij ontving me zeer blijmoedig, verzocht me te gaan zitten en liet me verversingen voorzetten.

« Verversingen heb ik niet nodig, heilige vader, » zei ik, « ik wou u alleen maar om raad vragen hoe ik mijn ziel moet zalig maken. »

« Hoe bedoelt ge : uw ziel zalig maken ? Onderhoud de geboden, bid tot God, en ge zult zalig worden ! »

« Maar 't heet dat we moeten bidden zonder onderbreking, en ik begrijp niet hoe dat kan. Zoud u me dat niet eens duidelijk willen maken, heilige vader ? »

« Mijn beste broeder, ik weet niet hoe ik u dat zal uitleggen. Wacht eens... kijk, hier heb ik een boekje, waar dat allemaal in beschreven staat. » En hij gaf me S. Demetrius' boek *« De Geestelijke Opleiding van den Innerlijken Mens. »* « Lees wat daar op die bladzij staat, » sprak hij.

En daar stond het : « De woorden van den Apostel : *Bidt zonder ophouden*, zijn te verstaan van het gebed, dat verricht wordt *in de geest* : want de geest kan immer op God gericht blijven, en Hem zonder onderbreking bidden. »

« Maar vertelt u me eens : hoe kan onze geest aldoor op God gericht blijven en zonder verstrooiing steeds bidden ? »

« Ja, dat is moeilijk, en dat kunnen we niet bereiken als God ons niet helpt, » zei hij. En dat was alles.

Die nacht bleef ik in het klooster, en 's morgens bedankte ik voor de vriendelijke gastvrijheid en trok verder zonder te weten waarheen. Dat ik er maar niets van begreep, maakte me neerslachtig, en om me wat op te monteren las ik vaak in de heilige Bijbel.

Vijf dagen zwierf ik zo langs de grote weg. Toen, 'n avond, kwam ik iemand tegen, die er uitzag als een geestelijke.

Op mijn vraag gaf hij ten antwoord, dat hij monnik was en een hermitage bewoonde die hoorde bij een klooster, gelegen op tien versts afstand van de grote weg. Hij nodigde me uit om met hem mee te gaan. Pelgrims werden er goed ontvangen, zei hij, ze kregen voedsel en huisvesting in het gastenverblijf van het klooster. Ik had weinig zin om er heen, te gaan, en antwoordde den ouden monnik, dat mijn zielevrede niet afhankelijk was van huisvesting, doch dat ik veel eer geestelijke onderrichting kwam zoeken. Voedsel had ik evenmin nodig, want ik had nog genoeg droog brood in mijn reiszak.

« En wát voor een geestelijke onderrichting verlangt ge dan wel ? » vroeg hij. « Hebt ge twijfels, of zorgen ? Kom mee, goede broeder. We hebben monniken met veel ondervinding, die uw ziel haar bevrediging kunnen geven en u het rechte pad wijzen, bij het licht van Gods Woord en de leringen der heilige Vaders. »

Ik vertelde hem, hoe ik in de kerk gehoord had en in mijn Bijbel gelezen, dat we moeten bidden zonder ophouden, altijd en overal, niet slechts onder onze bezigheden, niet enkel zolang we wakker zijn, maar zelfs in onze slaap. « Ik slaap doch mijn hart waakt » (Hooglied 5 : 2). Ik verklaarde hem hoe me dat verbijsterde, ik niet bij machte was te begrijpen hoe zoiets mogelijk was, en dat ik er niettemin even brandend naar verlangde het in praktijk te brengen, als ik er naar dorstte het te begrijpen; dat het me dag noch nacht met rust liet. Ik verhaalde hem van mijn bezoeken aan zoveel kerken, van de preken erover gehoord, mijn lezen en nadenken, en hoe ik niettegenstaande dat alles er maar niet achter kon komen, en nog steeds verkeerde in teleurstelling en twijfel.

De oude man sloeg een kruis, en zei : « Dank God, beste broeder, dat Hij in u dit onweerstaanbaar verlangen verwekt heeft naar de kennis van het inwendig gebed. Beschouw dat als een roeping van Godswegen, kom tot rust, in de over-

tuiging beproefd te zijn geweest voor de aanvaarding van Zijn Wil door de uwe. Het werd u te kennen gegeven, dat we het hemels licht van het inwendig en ononderbroken gebed niet kunnen verkrijgen door wereldse wijsheid of door een oppervlakkig verlangen naar kennis, doch dat het verworven wordt door armen en eenvoudigen van geest, wanneer ze het metterdaad beoefenen. Het is dan ook geen wonder dat ge tot dusver niets te weten hebt kunnen komen omtrent het wezen van dit gebed en de wijze waarop we er zonder ophouden mee bezig kunnen blijven. Er is ongetwijfeld al heel wat gezegd, geleerd en geschreven over het gebed. Maar de meningen, die er over verkondigd worden, berusten grotendeels op verstandelijke bespiegelingen en louter natuurlijke wijsheid, niet op gebedservaring. Men pluist er de hoedanigheden van na, doch niet het wezen. Men verhandelt over de noodzakelijkheid van het gebed, de macht er van, de uitwerkselen, al wat er mee moet samen gaan : ijver, vurigheid, warmte des harten, zuiverheid van gedachte, verzoening met onze vijanden, ootmoed, schuldbewustzijn en nog veel meer. Wat gebed eigenlijk is en hoe we het kunnen leren, op die vragen die volgens mij het meest voor de hand liggen en van belang zijn, vindt men tegenwoordig slechts zelden een afdoend antwoord, want daartoe wordt intiemere kennis vereist en niet alleen wetenschap.

En wat het ergste is : de waanwijsheid der wereld probeert het goddelijke te meten met zijn eigen menselijke maat. Velen denken, dat goede werken en allerlei andere voorbereidingen zonder meer, ons geschikt maken tot beschouwend gebed. Maar het is juist het tegenovergestelde : contemplatief gebed brengt, meer dan wat ook, goede werken en deugden voort¹⁾. Men ziet de vruchten en resultaten van het gebed aan voor de middelen en wegen er toe, en onderschat aldus de macht van het gebed. Voor alles, zegt S. Paulus, *dring*

¹⁾ Zie hierover in het commentaar, blz. 97.

ik er op aan, dat er gebeden worden verricht (I Tim. 2 : 1).

Een christen moet natuurlijk ook goede werken verrichten, en heel wat, doch hij moet bovenal bidden, want hij kan zonder gebed niets goeds doen, wat het ook zij. Zonder bidden kan hij de weg tot God niet ontdekken, geen begrip krijgen van de waarheid, zijn vlees niet kruisigen met zijn hartstochten en begeerten; hij kan zonder gebed het licht van Christus niet zien opgaan in zijn hart, niet gelukkig zijn in eniging met God. Niets van dit alles kan tot stand worden gebracht, tenzij er steeds meer gebed aan voorafgaat. Maar daarmee is de perfectie van ons gebed zelf niet in onze macht. S. Paulus zegt : *We weten niet eens wat we behoren te vragen (Rom. 8 : 26).*

Dikwijls, altijd bidden, wordt ons dus voorgehouden als een middel om te geraken tot die zuiverheid van gebed, die de moeder is van alle geestelijk goed. *Win de moeder*, zegt S. Isaäk de Syriër, *en zij zal u haar kinderen er bij geven.* Maakt u eerst het gebed eigen, en ge zult meteen al de andere deugden aanwerven. Doch als iemand er persoonlijk geen ondervinding van heeft, en niet vertrouwd is met de leer der heilige Vaders, kan hij daar niet veel van afweten, en nog minder er over spreken. »

Al pratende waren we ongemerkt bij de hermitage gekomen. Om den schranderen starets niet dadelijk weer uit het oog te verliezen, en mijn verlangen des te eerder vervuld te zien, haastte ik me nog te vragen : « Weest u zo goed, eerwaarde vader, en vertelt u me zelf, wat aanhoudend gebed dan eigenlijk is en hoe je het kunt leren. Want ik merk wel dat u het weet. »

Mijn verzoek viel in goede aarde, en hij nodigde me vriendelijk uit in zijn kluis te komen. Daar sprak hij het volgende : « Aanhoudend inwendig gebed tot Jesus is een voortdurend en ononderbroken aanroepen van Zijn heilige Naam met de mond, met de geest, en met het hart, het zich realiseren van Zijn blijvende tegenwoordigheid en een sme-

ken om de hulp van Zijn genade, bij al onze bezigheden, altijd en overal, zelfs gedurende onze slaap. Deze roep tot God wordt uitgedrukt in de volgende woorden : *Heer Jesus Christus, ontferm U over mij !* Wie zich aan dit gebedje gewent, vindt er zoveel troost in en voelt zo'n behoefte het al maar door te herhalen, dat hij er niet meer buiten kan; tenslotte zal hij het als vanzelf heel spontaan in zijn binnenste horen opkomen. Begrijpt ge nu wat met voortdurend bidden bedoeld wordt ? »

« Ja, vader ! » riep ik in verrukking uit, « en vertel me nu ook nog hoe ik het me kan aanwennen. »

« Lees dan dit boek maar eens, » zei hij, « het heet *Philocalia*¹⁾, en het bevat een volledige en in bijzonderheden uitgewerkte beschrijving van dit onafgebroken inwendig gebed, volgens de leer van vijf-en-twintig heilige Vaders. Het hele boek ademt zoveel wijsheid en heiligheid, dat het doorgaat voor het beste handboek over het contemplatieve en geestelijke leven.

« Is het dan verhevener en heiliger dan de Bijbel ? » vroeg ik.

« Dat niet. Maar er staan eenvoudige verklaringen in van wat in de Bijbel vol mysterie wordt geopenbaard en voor onze blinde geest onbegrijpelijk blijft. De zon is het stralendste en lichtendste aller lichamen, en toch kun je er niet naar kijken met het blote oog. Je moet daarvoor een stukje speciaal glas hebben, dat miljoenen malen kleiner en duisterder is dan de zon. Maar met behulp van dat stukje glas kun je dat machtig hemellichaam met al zijn stralenluister veilig waarnemen en bewonderen.

De H. Schrift is de verblindende zon, en dit boek, de *Philocalia*, is het stukje glas waarvan we ons kunnen bedienen om die heerlijke dagster te bestuderen. Luister maar eens. Ik zal er u iets uit voorlezen. »

¹⁾ Een verzameling teksten van oude geestelijke schrijvers over het gebed en de waakzaamheid des harten. In de 18^e eeuw kwamen bijna tegelijkertijd zowel een Griekse als een Slavische *Philocalia* tot stand.

Hij sloeg het boek open, vond een vermaanrede van Sint Simeon, bijgenaamd den Nieuwen Theoloog, en las voor : « Zit neer in eenzaamheid en stilte. Buig het hoofd, sluit uw ogen, adem rustig, en denk dat ge uw hart ziet. Verzamel al de gedachten van uw geest, vanuit het hoofd naar het hart. Haal adem, en zeg : *Heer Jesus Christus, ontferm U over mij !* zacht met de lippen of enkel in de geest. Tracht alle gedachten te verdrijven, wees kalm, wees geduldig, en herhaal het zo dikwijls als ge maar kunt. »

De monnik legde het me nu nog eens uit met zijn eigen woorden en deed het me voor. Hij las me teksten van S. Gregorius den Sinaïet, S. Callixtus, S. Ignatius en anderen. Ik luisterde vergenoegd, en prentte elk woord in mijn geheugen om geen bijzonderheid te vergeten.

Zo brachten we de ganse nacht wakend door, en gingen we naar de Metten zonder een oog te hebben dichtgedaan. Daarna gaf de starets me zijn zegen en liet me vertrekken, na me te hebben aangeraden geregeld bij hem terug te komen, om hem te vertellen hoe het ging. Ik moest hem eerlijk op de hoogte houden, want zei hij : « de beoefening van het inwendig leven kon niet veel resultaat opleveren als men zich niet toe vertrouwdde aan een leermeester. »

In de kerk voelde ik me als ontvlamd. Ik had nog maar één verlangen: zo spoedig mogelijk en met grote ijver dat onafgebroken gebed aan te leren. Ik smeekte God me daarbij te helpen.

Toen kwam de gedachte bij me op: hoe kan ik geregeld bij dien monnik terugkomen om raad en om te biechten? Het is verboden zich langer dan drie dagen in het gastenverblijf van het klooster op te houden, en ik kan onmogelijk een woning vinden in de omgeving. Ik vernam echter, dat er op vier versts van daar een dorp lag, en ik bevond dat God er al voor me had gezorgd. Een boer nam me n.l. voor het hele seizoen in dienst om op zijn moestuin te passen, en hij bood me als verblijfplaats een stroohut.

In mijn moestuin alleen gelaten, zette ik er een week lang al mijn zinnen op om zonder onderbreking te leren bidden volgens de methode van den monnik. Eerst scheen alles goed te gaan, doch van lieverlede begon het me te vermoeien. Ik werd slaperig en allerlei gedachten hingen als een dichte wolk om mijn geest. In mijn verslagenheid zocht ik den starrets op, om hem op de hoogte te brengen van mijn toestand.

Hij ontving me heel welwillend. « Broeder goed, » zei hij, « dat is de oorlog die het rijk der duisternis u verklaard heeft. Ze vrezen daar niets zozeer als de ingetogenheid van ons hart. Daarom doen ze hun best die te verhinderen en u af te brengen van uw voornemen om te leren bidden. Maar ze kunnen niet meer doen dan God toelaat, en dat is enkel wat voor uw welzijn noodzakelijk is. Ge schijnt voor uw nederigheid nog wat beproeving nodig te hebben, en het is blijkbaar nog te vroeg om u al toegang te verlenen tot het hoogste. Ge zoudt gevaar lopen te vervallen in geestelijke zelfzuchtigheid. Ik zal u voorlezen wat ons boek in zo'n geval aanbeveelt. »

Hij sloeg de leer van den eerbiedwaardigen Nicephorus op, en las : « Als ge na veel krachtsinspanning er niet in kunt slagen uw hart te beheersen volgens de ontvangen onderrichting, doe dan wat ik u ga aanraden en met Gods hulp zult ge vinden wat ge zoekt. Het vermogen om woorden uit te spreken ligt in de keel. Laat het alle andere opkomende woorden op zij zetten (dat kunt ge als ge wilt) en alleen maar zonder ophouden herhalen: *Heer Jesus Christus, ontferm U over mij*. Dwing u daartoe. Als het u voor een tijdje lukt, zal uw hart opengaan voor het gebed. Dat weten we bij ondervinding. »

« Dat is wat de heilige Vaders er van zeggen, » besloot de monnik. « Begin dus nu in oprecht vertrouwen dit voorschrift te gehoorzamen en mondeling zo dikwijls mogelijk dat gebed tot Jesus te herhalen. Hier hebt ge mijn bidsnoer. Neem het mee en zeg dat gebedje drieduizend keer per dag. Of ge staat of zit, loopt of ligt, bid voortdurend: *Heer Jesus*

Christus, ontferm u over mij. Herhaal het rustig, zonder overijling, doch precies 3000 maal per dag, zonder het getal opzettelijk te verminderen of te vermeerderen. God zal u helpen, en ge zult het doel dat ge nastreeft bereiken: het onop-houdelijk gebed van het hart. »

Ik nam blij zijn voorschrift aan en keerde naar huis terug. Ik deed nauwkeurig wat hij me bevolen had. De eerste paar dagen viel het niet mee, doch daarna werd het gemakkelijker en zelfs aangenaam. Zo gauw ik er mee ophield, overviel me een verlangen nog meer te bidden, en ik deed het spontaan en gaarne, zonder me er toe te hoeven te dwingen. Dat vertelde ik aan den starets, en hij schreef me nu voor het gebedje zesduizend keer per dag te zeggen. « Wees gerust, » sprak hij, « tracht trouw het voorgeschreven aantal gebeden te verrichten, en God zal u Zijn genade schenken. »

Gedurende de week daarop herhaalde ik in mijn eenzaam hutje 6000 maal per dag het gebedje tot Jesus. Ik liet me door geen zorgen afleiden; ik sloeg geen acht op andere gedachten die me overrompelden, en zette al mijn zinnen op de letterlijke vervulling van wat de monnik me had opgedragen. Ik raakte aan mijn gebedsdp praktijk al zó gewoon, dat wanneer ik er een ogenblik mee ophield, ik een gevoel kreeg alsof ik iets miste of iets verloren had. Zodra ik er dan weer mee begon, voelde ik me opgelucht en blij. Als ik iemand tegenkwam, had ik volstrekt geen behoefte om met hem te praten. Al wat ik verlangde, was alleen te zijn en dan maar te bidden.

De monnik had me nu in geen tien dagen gesproken, en op de elfde dag kwam hij me zelf opzoeken. Ik vertelde hem hoe het er mee stond. Toen hij me had aangehoord, sprak hij: « Kijk, nu zijt ge dus aan dat bidden gewend. Houd die gewoonte en sterk ze nog aan. Laat geen ogenblik verloren gaan, en zeg met vandaag te beginnen dat gebedje tot Jesus twaalf duizend keer per dag¹⁾. Blijf in uw afzondering, sta

¹⁾ Zie over dit machinaal herhalen, in het commentaar, blz. 99.

vroeger op, ga later naar bed, en kom me elke veertien dagen raadplegen. »

Ik deed wat hij me bevolen had. De eerste dag kwam ik 's avonds ternauwernood klaar met mijn taak van 12000 gebedjes. De tweede dag ging het al makkelijker en schonk het me voldoening. In het begin voelde ik ook enige vermoeidheid van al dat herhalen, mijn kaken en mijn tong leken wel verlamd. Tevens kreeg ik een lichte keelpijn en pijn in mijn rechterduim, waarmee ik de kralen telde van het bidsnoer; tenslotte pijn in mijn hele hand en arm tot aan de schouder toe. Dat was allesbehalve aangenaam, maar ik dwong me zelf er mee door te gaan. Vijf dagen volhardde ik in mijn voorgeschreven 12000 gebedjes, en met het gewoonraken kwamen lust en genoegen.

Op een morgen werd ik a. h. w. gewekt door mijn gebed. Ik wilde mijn gewone morgengebeden verrichten, doch mijn tong weigerde ze behoorlijk en even gemakkelijk als altijd uit te spreken. Al mijn neigingen concentreerden zich op dit éne: het Jesusgebedje bidden. Zo gauw ik er mee begon, voelde ik me hoogst gelukkig en gesterkt. Lippen en tong vormden nu de woorden heel alleen, zonder dat ik me er verder mee bemoeide. Ik bracht die gans dag door in een toestand van grote blijdschap; ik voelde me als losgemaakt van alles en als levende in een andere wereld. Tegen het vallen van de avond kwam ik zonder moeite klaar met mijn 12000 gebedjes. Ik had veel zin om er mee door te gaan, maar het bevel van den starets weerhield me. De volgende dagen stortte ik geregeld op dezelfde manier mijn gebeden tot Jesus Christus, en met groot gemak en zielsverheffing.

Daarna bezocht ik opnieuw den monnik, en gaf hem een uitvoerig verslag van al hetgeen ik ervaren had. Hij luisterde toe, en sprak dan: « Dank God van harte, dat Hij u dit verlangen en de gave des gebeds heeft verleend. Ge hebt ze ontvangen als natuurlijk gevolg van zoveel inspanning en vurigheid. Wanneer je het drijf wiel van een machine een

flinke stoot geeft, zal het ding een tijdje aan de gang blijven. Maar om het gaande te houden, moet het gesmeerd worden en geregeld opnieuw een stoot krijgen. Zie nu eens met wat een prachtige mogelijkheden God 's mensen lichaam heeft toegerust in Zijn liefde! Ge hebt thans ondervonden wat een wonderen er kunnen plaatsgrijpen, zelfs bij iemand die van genade verstoten is, die nog zondig is en nog niet gereinigd van zijn zinnelijkheid. Hoe heerlijk moet het dan wel zijn, hoe heilig en verrukkelijk, als het God behaagt hem de gave te schenken van een zelfstandig actief, gééstelijk gebed, en zijn ziel te reinigen van alle gehechtheid aan het zintuigelijke! Dat is een toestand die zich niet laat beschrijven, en wie tot deze mystieke ingetogenheid geraakt, geniet op aarde een voorsmaak der vreugden van het Paradijs. Dit is het geluk dat is weggelegd voor al wie er God zoeken in liefdevolle eenvoud des harten.

Voortaan veroorloof ik u het gebedje zo dikwijls te herhalen als ge kunt of wenst. 'Wijd zolang ge wakker zijt, al uw tijd aan het aanroepen van Jesus Christus' heilige Naam, zonder te tellen hoe vaak. Onderwerp u ootmoedig aan wat God over u zal beschikken, en vertrouw op Zijn hulp. Ik geloof dat Hij u thans niet in de steek zal laten, maar u de juiste weg verder wijzen. »

Overeenkomstig deze raad, bracht ik de hele zomer door in onafgebroken bidden tot Jesus Christus, en ik ervoer in mijn ziel een diepe vrede. 's Nachts droomde ik dikwijls dat ik zo in gebed was. Overdag, wanneer ik mensen ontmoette, leken ze me allen even dierbaar als waren ze mijn naaste verwanten, doch ik liet me weinig met hen in. De mijmeringen van mijn geest kwamen als vanzelf geheel tot stilte. Ik dacht aan niets anders meer dan aan mijn gebed. Mijn geest begon thans daarnaar te luisteren, en in mijn hart werd ik soms een behagelijke warmte gewaar¹⁾. Als ik naar de kerk

¹⁾ Zie hierover in het commentaar.

ging, schenen de lange koorgebeden van het klooster me veeleer kort toe, en ik verveelde me er niet meer, zoals vroeger. Mijn eenzame hut was me een paradijs geworden, en ik wist niet hoe God genoeg te danken, dat Hij mij, verstokten zondaar, zo'n verlichten geestelijken leider en leermeester had gezonden.

Maar ik genoot niet lang het onderricht van mijn dierbaren en verstandigen starets met zijn vrome wijsheid. Tegen het eind van September stierf hij. Ik zei hem schreiend vaarwel, en dankte hem voor zijn vaderlijke bijstand. Ik vroeg hem om een laatste zegen, en als herinnering het bidsnoer dat hij gebruikte voor zijn gebeden.

Zo bleef ik alleen achter. De zomer liep ten einde, de tuin lag weer braak, en ik had niets meer om van te leven. De boer ontsloeg me met twee roebels bij wijze van loon en een pak droog brood voor op reis. Het aanroepen van Jesus' naam vrolijkte ditmaal mijn weg op. Iedereen was goed voor me, het leek wel of alle mensen van me hielden. Ik overwoog wat ik het best kon doen met de twee roebels, die ik verdiend had met het toezicht houden in de moestuin. Eerst wist ik niet wat er mee aan te vangen. Doch ik kreeg een idee. Nu de starets dood was, had ik niemand meer om me te onderwijzen. Daarom dacht ik, ik zou dat boek de *Philocalia* kopen, dan kon ik doorgaan met mijn studie van het inwendig gebed.

Ik sloeg dus een kruis, en trok naar de dichtstbijge grote stad om er in de boekwinkels naar te informeren. Ik ontdekte het ten slotte, maar het kostte drie roebels en ik had er slechts twee. Ik probeerde af te dingen, maar de boekhandelaar wou niet toegeven. Ten laatste zei hij: « Loop naar die kerk daar en spreek den koster eens aan. Die heeft een oud exemplaar, misschien wil hij het wel kwijt voor twee roebels. » Ik ging er heen, en vond en kocht eindelijk een versleten exemplaar van de *Philocalia* voor mijn twee roebels. Uiterst in mijn schik, knapte ik het zelf zo goed op als ik kon. Ik naaide het

in met een stuk linnen, en stak het met mijn Bijbel in mijn borstzak.

Sedert dien heb ik voortdurend rond gezworven, steeds het gebedje tot Jesus verrichtend, dat me dierbaarder en zoeter is geworden dan wat ter wereld ook. Soms liep ik wel zeventig versts per dag, en ik was me er nauwelijks van bewust. Ik wist enkel dat ik bad.

Als doordringende koude op mij inbeet, herhaalde ik mijn gebed met groter vurigheid, en ik voelde me er door verwarmd. Als honger me kwelde, riep ik de Naam van Jesus Christus vaker aan, en ik vergat dat ik verlangde naar eten. Als ik me ziek voelde, en rug, armen en benen me pijn deden, luisterde ik naar de woorden van het gebedje, en ik had geen erg meer in mijn lijden. Als iemand me verdriet deed, behoefde ik maar te denken: Hoe zoet is dat gebed tot Jesus, en ik vergat volkomen wat men me had aangedaan. Ik was om zo te zeggen gevoelloos geworden: zonder zorgen, zonder verlangens, zonder neiging tot het een of ander, geheel eenzaam en alleen. Al mijn wensen concentreerden zich op bidden, bidden zonder ophouden, en wanneer ik dat deed, vervulde de blijdschap mijn hart. God weet wat er eigenlijk in mij plaatsgreep. Het was ongetwijfeld nog niet meer dan een verschijnsel van halfzintuigelijke orde, een natuurlijk gevolg van veelvuldig mondgebed. De overleden monnik had me daar al op gewezen. Wegens mijn onwaardigheid en onkunde durfde ik me nog niet wagen aan louter geestelijk gebed in het inwendige der ziel. Ik wachtte Gods uur af, terwijl ik me aanbeval in de gebeden van den gestorvene.

Ik was dus nog niet rijp voor ononderbroken inwendig gebed, dat spontaan opwelt uit het hart, maar — God zij dank! — ik had toch begrepen wat bedoeld werd met de woorden van den Apostel: « Bidt altijd »¹⁾.

¹⁾ Over de westerse opvatting van het « altijd bidden », zie commentaar, blz 92.

CYRILLUS
VAN ALEXANDRIE

LANGE TIJD DOOLDE IK NU Tweede
verhaal.
rond door verscheidene provincies, met als enig gezelschap mijn gebed tot Jesus, dat mijn sterking en troost was waar ik ook ging, bij elke voorkomende gelegenheid en bij al wat me overkwam. Ten laatste leek het beter mijn omzwervingen weer stop te zetten, om in eenzaamheid mijzelf te kunnen concentreren en mijn boek de *Philocalia* eens aandachtig te lezen. Ofschoon ik er uit gelezen had, zo dikwijls ik een onderdak kon vinden voor de nacht en wan-

neer ik uitrustte overdag, kwelde me toch een steeds brandender verlangen me er geheel en al in te verdiepen en er gedurende een rustperiode enkele lessen uit te halen voor het welzijn van mijn ziel.

Ik kon echter ondanks al mijn pogingen, nergens een betrekking krijgen waar mijn krachten toereikend voor waren, want van kindsbeen af had ik een lamme linkerarm. Toen ik merkte dat ik dientengevolge weinig kans had ergens een vaste verblijfplaats te vinden, besloot ik het graf van den H. Innocentius van Irkoetsk te gaan bezoeken in Siberië. Mijn tocht door de wouden en steppen van Siberië, dacht ik, zou in de grootst mogelijke stilte en eenzaamheid kunnen geschieden, en daar zouden mijn gebed en mijn lezen mee gebaat zijn.

Ik begaf me op weg, met het voortdurende gebed op de lippen. Na enige tijd werd ik me bewust, dat mijn gebed als vanzelf van de lippen in het hart was gedrongen, dat is te zeggen, mijn hart scheen bij elke slag uit zichzelf te herhalen: *Heer Jesus Christus*, enz.: de woorden van mijn gebedje. Ik hield nu op met uitspreken, en begon aandachtig te luisteren naar wat mijn hart zei. Ik herinnerde me de woor-

den van den gestorven monnik, die me deze zalige zielstoestand had beschreven.

Daarna werd ik in mijn hart iets als een zachte pijn gewaar, en in mijn ziel zó 'n machtige liefde tot Jesus Christus, dat het me toescheen dat ik Hem, als ik Hem slechts mocht aanschouwen, zou te voet vallen, Zijn voeten omstrengeld houden en duizend malen kussen, en dat ik Hem onder tranen zou danken dat Hij mij de genade had geschonken van zo'n grote troost, aan mij Zijn onwaardig en zondig schepsel. Weldra voelde ik nu in mijn hart en borst een weldadige warmte.

Dat drong me meer dan ooit tot de studie van mijn boek, om mijn ondervindingen aan de leer te toetsen en ze na te gaan in stille overweging. Want ik was bang anders in dwaling te vervallen, en natuurlijke gevolgen te verwarren met Gods genadewerkingen. En ik zou een slachtoffer kunnen worden van de hoogmoed, waartegen mijn oude meester me zo voortdurend had gewaarschuwd.

Daarom bleef ik 's nachts veelal doorlopen, om overdag de *Philocalia* te kunnen lezen onder de bomen in het woud. Wat een wijsheid, nieuw en onvermoed, werd me bij die lectuur geopenbaard! Ze doordrong me met een geluk zo rijk, als ik me vroeger niet kon hebben verbeeld. Het is waar dat menige passage aan mijn onnozel verstand onbegrijpelijk voorkwam, doch wanneer ik er dan biddend over peinsde, werden me dingen duidelijk die ik eerst niet had kunnen verwerken. Soms zag ik den overleden starets terug in mijn droom. Hij legde me verschillende punten uit, en hamerde vooral op de noodwendigheid van ootmoed voor een onwetende als ik.

In deze staat van geluk bracht ik meer dan twee maanden van de zomer door. Ik trok zoveel mogelijk langs bospaden en vermeed de straatwegen. Als ik in een dorp kwam, vroeg ik wat oudbakken brood voor mijn reiszak en een handvol zout. Ik vulde mijn kruik met water, en met die provisie ging 't weer 'n honderd versts verder.

Die zomer had ik menige beproeving te verduren, mis-
schien als straf voor mijn zonden, ofwel omdat ik meer er-
varing en betere scholing van node had.

Op een avond tegen donker, werd ik op de heirbaan aan-
gehouden door twee individuen met kaalgeschoren hoofden.
Ze hadden iets van soldaten. Geld vroegen ze. Toen ik ant-
woordde, dat ik geen kopek op zak had, wilden ze me niet
geloven. « Je liegt! » schreeuwden ze woest, « pelgrims
halen altijd geld genoeg op. »

« 't Is nutteloos met hem te redeneren, » sprak een der
twee kerels, en hij gaf me zó'n slag met zijn stok op mijn
hoofd, dat ik bewusteloos neerviel. Ik weet niet hoe lang ik
buiten kennis lag, doch toen ik bij kwam, merkte ik dat ik in
het bos naast de weg lag, van alles beroofd. Mijn knapzak
was verdwenen, er bleef niets meer van over dan de riemen,
en die hadden ze doorgesneden. Goddank, mijn paspoort
was er nog. Ik droeg het altijd in mijn oude bontmuts, om
het dadelijk bij de hand te hebben als er naar gevraagd
werd. Overeind gestrompeld moest ik echter bitter wenen,
niet om mijn hevige hoofdpijn, maar omdat ik mijn boeken
kwijt was: mijn Bijbel en mijn *Philocalia* waren er met de
zak vandoor gegaan.

Dag en nacht huilde en klaagde ik er om. Waar was mijn
Bijbel nu, die ik altijd bij me droeg en die ik al gelezen had
van mijn jongensjaren af? Waar de *Philocalia*, waar ik zo
menige les uit had gehaald, zoveel troost uit geput? Ramp-
zalige! Ik had mijn eerste en laatste schat verloren, eer ik
tijd had er ten volle van te profiteren! Waarom hadden
ze me niet liever vermoord, dan me in het leven te laten
zonder mijn geestelijk voedsel? Nooit meer zou ik dat ver-
lies kunnen goedmaken!

Twee dagen kwam ik nauwelijks vooruit, zó gebukt ging
ik onder de last van mijn ongeluk. Op de derde dag begaven
me mijn krachten. Ik liet me neervallen achter een kreupel-
bosje en sliep in. Ik droomde, dat ik me in de cel van mijn

ouden vriend bij het klooster bevond, nog schreiend over mijn verlies. De starets trachtte me te troosten: « Het is een les voor u, » zei hij, « ge moogt u niet hechten aan aardse dingen. Ge moet vrij blijven, vrij ten hemel opgaan. Dit is u overkomen, opdat ge niet in geestelijke zelfgenoegzaamheid zoudt vervallen. God verlangt van een christen, dat hij zijn eigen wil en wensen verzaakt om zichzelf geheel te onderwerpen aan Gods welbehagen. Hij beschikt alles tot nut en heil van de mensen. Allen wil Hij zalig maken. Wees dus flink en vertrouw dat Hij niet zal toelaten dat ge boven uw krachten bekoord wordt. (I Kor. 10: 13). Spoedig zult ge veel groter vreugde genieten, dan ge thans verdriet lijdt. »

Bij deze woorden werd ik wakker. Ik voelde mijn krachten teruggekeerd en mijn ziel vervuld van licht en vrede. « Gods Wil geschiede, » sprak ik, en een kruis makend, zette ik mijn reis voort. Het bidden in mijn hart begon weer als tevoren actief te worden, en drie dagen lang trok ik blijmoedig verder. Toen werd ik plotsdeling ingehaald door een konvooi staatsgevangenen onder geleide van soldaten. Onder hen herkende ik de twee kerels die me bestolen hadden. Daar ze aan de buitenkant van de troep liepen, ging ik er heen, viel hun te voet, en smeekte ze nederig me te vertellen, wat ze met mijn boeken hadden gedaan. Eerst wilden ze niet naar me luisteren, maar tendslotte zei de een: « Als je ons wat geeft, zal ik je vertellen waar je boeken zijn. Geef ons een roebel.

Ik beloofde, dat ik een roebel zou geven als ik er een kon bedelen, en ik bood hun mijn paspoort aan als onderpand. Toen zeiden ze, dat mijn boeken in de wagen lagen die de gevangenen volgde, met de andere dingen die ze hadden gestolen.

« Hoe kan ik ze krijgen? » vroeg ik.

« Ga naar den officier. »

Ik liep gauw naar hem toe en verhaalde hem alles, « Kunt ge lezen? » vroeg hij.

« Ja, meneer, » antwoordde ik, « en schrijven ook. In de Bijbel staat iets wat ik zelf geschreven heb, en hier is mijn pas met mijn doopnaam en familienaam. »

De officier vertelde me, dat de mannen die me uitgeplunderd hadden, deserteurs waren. Ze hadden in een hut in het bos gehuisd en veel mensen beroofd. Maar een handige postiljon, op wiens troïka (wagen met drie paarden) ze het hadden gemunt, was hun te slim geweest.

« In orde, » besloot hij, « ik zal u die boeken teruggeven. Doch ge zult met ons mee moeten gaan tot aan onze pleisterplaats voor de nacht, nog een verst of vier, want ge begrijpt dat ik daarvoor niet het hele konvooi en al de wagens kan laten stoppen. »

Ik gaf hem gaarne gelijk, en terwijl ik naast zijn paard meeliep, spraken we met elkaar. Hij maakte op mij de indruk van een goed en braaf man, van middelbare leeftijd. Hij wou weten wat ik deed, waar ik vandaan kwam en waar ik heen ging. Ik gaf hem op alles antwoord zonder iets verborgen te houden.

Zo kwamen we aan de halte. Hij vond mijn boeken en gaf ze me terug. « Maar waar gaat ge nu heen in de nacht? » vroeg hij. « Blijf liever hier en slaap in mijn voorkamer. »

Ik bleef en ik was zó gelukkig dat ik mijn boeken weer had, dat ik niet wist hoe ik er God genoeg voor kon danken. Ik drukte ze aan mijn hart, en hield ze daar zo lang dat mijn handen er stijf van werden. Ik kon mijn tranen niet inhouden, en mijn hart klopte van vreugde. De officier, die naar me zat te kijken, merkte op: « Ge moet wel erg gehecht zijn aan die Bijbel. » Maar ik was zó blij, dat ik hem slechts met mijn tranen kon antwoorden. Toen hernam hij: « Vriend, ook ik lees elke dag in mijn Bijbel. » Hij opende zijn valies en nam er een klein Testamentje uit, in een band met zilverbetagsel. « Ga zitten, dan zal ik u vertellen, hoe ik daartoe gekomen ben, — laat hier het avondeten opdienen, » beval hij.

We zetten ons aan tafel en de officier begon zijn verhaal.

« Van jongs afaan ben ik in het leger geweest, maar niet in garnizoen. Ik verstond mijn beroep en mijn oversten hadden veel met me op, omdat ik een onderluitenant was met plichtsbesef. Doch ik was jong, als al mijn vrienden en kameraden. Tot mijn ongeluk raakte ik aan de drank, 't werd een harts-tocht, een krankzinnigheid. Zolang ik de drank liet staan, was ik een uitstekend officier, maar zodra ik eenmaal met drinken begonnen was, deugde ik nergens meer voor gedurende zes weken.

Ze behandelden me met groot geduld, doch toen ik me eens in dronkenschap ruw gedroeg tegenover den commandant, werd ik gedegradeerd en als gewoon soldaat naar een afgelegen garnizoenplaats gestuurd. Als ik het drinken niet naliet en geen schone nieuwe bladzij op mijn boekje begon, dreigde me een nog strengere afstraffing.

Dat alles ten spijt, was ik niet bij machte mezelf te beheersen en het drinken te laten. Ik probeerde verschillende geneesmethoden, doch het haalde niets uit, en het slot van de geschiedenis was, dat men besloot me in ballingschap te zenden met een tuchtcompagnie. Toen ik dat vernam, was ik ten einde raad.

Terwijl ik in de kazerne zat, verzonken in de somberste gedachten, kwam daar een monnik die bedelde voor een kerk. Ieder van ons droeg naar vermogen bij. « Waarom zijt ge zo neerslachtig? » vroeg de monnik me. Ik vertelde hem wat me zo ongelukkig maakte. Hij had medelijden met me en sprak: « Juist datzelfde is aan mijn broer overkomen, en weet ge wat hem er afgeholpen heeft? Zijn geestelijke raadsman gaf hem een Testamentje, en beval hem er een hoofdstukje uit te lezen zodra hij de begeerte naar drank voelde opkomen. Als het dan weer begon, moest hij weer een tweede kapitteltje lezen. Mijn broer deed het, en in minder dan geen tijd was hij van zijn drankzucht genezen. Doe hetzelfde, en ge zult eens zien hoe het u er af helpt. Ik heb nog een Testamentje, ik zal het u brengen. »

« Hoe kan dat Testamentje me baten, » wierp ik tegen, « als al mijn krachtsinspanning en doktershulp niet hebben vermocht me aan de drank te doen verzaken! » Ik zei dat, omdat ik nooit het Evangelie had gelezen.

« Zeg dat niet, » antwoordde de monnik, « wees er maar zeker van, ge zult er baat bij vinden. »

Daags daarna bracht hij me dit Bijbeltje. Ik opende het, keek het in en zei: « Daar heb ik niets aan, ik begrijp er geen woord van, ik ben trouwens geen Slavisch (oud-Slavisch, de kerktaal) gewend. »

Maar de monnik verzekerde me, dat van de woorden van het Evangelie al uit zich zelf een genadevolle kracht uitgaat, want wat erin geschreven staat, is Gods Woord. « 't Is niet erg, als ge er in het begin niets van begrijpt, lees verder met volharding. Een monnik heeft eens gezegd: Als *gij* de H. Schrift niet begrijpt, dan begrijpt de duivel ze toch goed genoeg en hij heeft ervan. — De aanstichter van uw dronkenschap is immers de duivel. Ik zeg u, op gezag van den H. Joannes Chrysostomus, dat een Evangelieboek in een kamer de geesten der duisternis buiten de deur houdt en de plaats onttrekt aan hun invloed. »

Ik herinner me niet meer wat ik den monnik ervoor gegeven heb, maar ik kocht zijn Testament, borg het op in een kist waar ik allerlei dingen in bewaarde, en dacht er verder niet meer aan. Enige tijd later overviel me een verwoede aanval van drankzucht. Ik werd als bezeten van een onweersstaanbaar verlangen naar brandewijn, en ik ging naar mijn kist om er wat geld uit te halen, dat ik mee wou nemen naar de kroeg. Doch daarbij viel mijn blik op het Bijbeltje, en kwam me woord voor woord te binnen wat de monnik had gezegd. Ik deed het boek open en las het eerste hoofdstuk van S. Mattheus. Ik begreep er geen jota van, maar de monnik had gezegd: Lees door, zelfs al begrijpt ge het niet. — Ik moet nóg een kapitteltje lezen, zei ik bij me zelf. Ik las het tweede hoofdstuk en ik begreep er al meer van. Vervol-

gens las ik het derde hoofdstuk. Onderwijl luidde de kazernebel, ieder moest op zijn post zijn en van uitgaan was geen kwestie meer. Zo bleef ik binnen.

's Morgens daarop was ik evenwel vast van plan uit te gaan en een borrel te pakken. Doch ineens viel het me in, dat ik eerst nog een kapitteltje kon lezen. Ik was benieuwd, wat er dan zou gebeuren. Ik las en ik bleef uit de kroeg! Een ander maal werd ik bekoord en ik las opnieuw een hoofdstuk. Nu had ik ook een gevoel alsof het al makkelijker was geworden om me te beheersen. Dat gaf me moed, en sinds dat ogenblik heb ik mijn hoofdstukje Schriftuur gelezen telkens wanneer ik naar drank begon te verlangen. Met verloop van tijd tijd ging het steeds beter, en toen ik de vier Evangelien uit had, was ik van mijn drankzucht genezen. Er bleef me niets meer van over dan een walg. En nu heb ik in geen twintig jaar een druppel alcohol geproefd. Iedereen stond er verbaasd over, zó was ik veranderd. Na verloop van drie jaar werd ik weer in de officiersrang verheven en van toen af steeds hogerop, totdat ik commandant werd. Ik huwde, trof een goede vrouw, verwierf een klein vermogen, en Goddank, we kunnen er doorheen komen en zelfs de armen wat helpen of zwervers onthalen. Reeds heb ik een zoon, die officier is, een beste jongen. »

Met genoegen luisterde ik naar al wat de kapitein me vertelde en zei : « Ik heb ook zo'n geval meegemaakt. Bij ons op de fabriek was een meesterknecht, een kundig vakman, een uitstekende baas. Doch, helaas, hij dronk ook en vrij veel. Een heilige vrome man raadde hem, zodra de drankzucht hem zou overvallen, 33 maal het schietgebed tot Jesus te zeggen, ter ere van de H. Drieëenheid en volgens het aantal jaren van Christus' aardse leven. De baas ging er op in, deed wat hem gezegd was en zeer snel was hij geheel van den drank af. »

« Wat staat echter hoger, » vroeg de kapitein, « het gebed tot Jesus of het Evangelie? »

« Dat is alles hetzelfde, » antwoordde ik, « want de goddelijke Naam van Jesus sluit in zich heel de evangelische waarheid. De heilige Vaders zeggen dan ook, dat dit gebed een verkorting en samenvatting is van heel het Evangelie. »

De volgende morgen stond ik volgens gewoonte vroeg op. Met vreugde zette ik me weer aan de lectuur van mijn geliefd boek, mijn uit de doden verrezen vriend! Mij ging toen het geheim open, dat verstand en hart twee verschillende dingen zijn...

Zodra de kapitein ook op was, ging ik hem bedanken voor zijn vriendelijkheid en nam afscheid van hem. Hij gaf me nog thee te drinken, stopte me een roebel in de hand, en toen ging 't weer verder. Mijn hart jubelde van blijdschap.

Reeds had ik een flink eind afgelegd, toen het me inviel, dat ik die soldaten een roebel had beloofd, en nu had ik er zo onverwachts een gekregen. Eerst dacht ik: ze hebben me willen uitschudden en desnoods vermoorden, en bovendien, ze hebben niets meer aan geld, want ze zijn nu gevangenen. Doch er kwamen andere gedachten bij me op. Stond er niet geschreven in de Bijbel: « Als uw vijand honger heeft, geef hem te eten, en als hij dorst heeft, geef hem te drinken; want dan stapelt ge vurige kolen op zijn hoofd. Laat u niet door het kwade overwinnen, maar overwin het kwade door het goede! » (Rom. 12 : 20-21)? En heeft Jesus Christus zelf niet gezegd: « Wil iemand u het onderkleed nemen, laat hem ook de mantel » (Mt. 5: 40), en vooral: « Bemint uw vijanden, doet wel aan die u haten, en bidt voor wie u lasteren en vervolgen » (ibid. 44)?

Ik keerde dus op mijn schreden terug, begaf mij naar het huis waar het konvooi overnacht had, en zag de gevangenen er juist uitkomen om hun dagreis te beginnen. Haastig liep ik naar mijn twee soldaten toe, gaf hun de roebel en zei: « Doet boetvaardigheid en bidt. Jesus Christus heeft ons mensen lief en zal jullie niet verlaten. » Daarna toog ik weer op weg.

Toen ik een vijftig verst lang de heirbaan gevolgd had, besloot ik een zijpad in te slaan om eenzamer te zijn en rustig te kunnen lezen. Geruime tijd trok ik door bossen, en slechts zelden trof ik een dorp aan. Soms bracht ik de hele dag door met lezen in de *Philocalia*, waar ik allerkostbaarste raad vond. Mijn hart brandde van verlangen naar vereniging met God door middel van het inwendig gebed waarover ik las en het in praktijk brengen der onderrichtingen van het boek. Er was maar één ding dat me hinderde: ik had geen onderdak om op mijn gemak te blijven lezen.

Tevens las ik in mijn Bijbel, en ik bevond dat ik hem nu beter begreep dan vroeger, toen ik me steeds weer het hoofd brak over dingen die me niet duidelijk waren. De heilige Vaders zeggen terecht, dat de *Philocalia* een sleutel is tot de H. Schrift. Dank zij de voorlichting van dat boek, begon ik ten dele Gods Woord te begrijpen.

Bijbelse begrippen als: de innerlijke mens, de *verborgen mens des harten*, het waarachtig gebed, het bidden « in de geest », het onuitsprekelijk verzuchten van den H. Geest in ons, het Rijk der Hemelen is in u, en blijf in Mij, geef Mij uw hart, Christus *aandoen*, uit 's harten grond roepen Abba Vader, e. d. ontsluierten thans geleidelijk voor mij hun mysterie.

En wanneer ik bad met hartelijke ingetogenheid, leek het wel of mijn ganse omgeving verrukkelijk en wonderlijk werd: bomen, gras, vogels, aarde, lucht en licht, alles scheen te belijden dat het gemaakt was om 's mensen wil, om Gods liefde jegens de mens te laten uitkomen; alles bad tot God en zong Hem lof. Toen begreep ik de woorden van mijn boek: de taal der Schepping verstaan...

Zo zwierf ik lange tijd verder, tot ik in een streek kwam zó wild, dat ik in geen drie dagen een woning aantrof. Ook was al mijn brood op. Doch ik begon van ganser harte te bidden en alle vrees week. Ik verliet mij op Gods bescherming, ik werd rustig en al mijn vorige welgemoedheid keerde

terug. Terwijl ik de rand van een somber woud volgde, zag ik eensklaps een hond te voorschijn springen en voor mij uithollen. Ik riep hem, en hij kwam om me heen springen en me overladen met zijn hondenvriendelikheden. Ik was overgelukkig. Nóg een gunst, dacht ik, nog meer redenen om God te bedanken! Er is ongetwijfeld ergens een kudde in het bos, en dit moet de herdershond zijn... Of is er misschien hier of daar een jager? Dan zou ik hem om een hapje brood kunnen vragen, want ik heb nu al in geen 24 uur iets gegeten... Of misschien kan hij me een dorp wijzen in de buurt.

Toen de hond een poosje om me heen had gesprongen en gemerkt dat ik hem niets te geven had, verdween hij langs hetzelfde paadje waarlangs hij uit het bos was gekomen. Ik zette hem na. Een honderd pas verder zag ik hem een hol in gaan. Van daaruit me bekijkend, blafte hij nog voortdurend naar me. Dadelijk verscheen er toen van achter een boom een man van middelbare leeftijd, mager en bleek. Hij vroeg waar ik vandaan kwam, en ik vroeg op mijn beurt, wat hij daar deed. Spoedig waren we in een vriendschappelijk gesprek gewikkeld. Hij bracht me naar zijn lemen hut, en vertelde dat hij boswachter was, belast met het toezicht over een sectie van het woud. Weldra zou die omgehakt worden. Hij bood me brood en zout aan.

« Hoe benijd ik u, » zei ik, « dat ge hier in de eenzaamheid van het woud moogt leven, en niet als ik van oord tot oord hoeft te trekken en met allerlei mensen om te gaan. »

« Ge kunt hier blijven als ge wilt, » antwoordde hij. « Vlak bij ligt nog een hut van den vorigen boswachter. Hij is wel wat ingevallen, maar tenminste in de zomer is hij nog best bewoonbaar. Ge hebt natuurlijk een paspoort? Brood krijgen we hier altijd volop: dat brengen ze elke week uit het dorp. En de bron daar droogt nooit uit. Ik heb tien jaar lang enkel brood gegeten en enkele water gedronken, vriend! In het najaar, als de boeren met hun werk op het land klaar zijn, komen er een tweehonderd man om de bomen om te

hakken. Dan zal ik hier niet langer kunnen blijven en gij evenmin. »

Bij dat voorstel, had ik wel aan zijn voeten kunnen vallen van geluk. Hoe zou ik God genoeg kunnen danken voor Zijn goedheid! Daar werd me op de meest onvoorziene wijze alles aangeboden, wat ik zo vurig verlangd had en waartoe ik me zo sterk voelde aangetrokken! Het was nog in geen vier maanden herfst, en al die tijd zou ik eenzaamheid en vrede kunnen genieten, en aandachtig en op mijn gemak de *Philocalia* overwegen. Ik belsloot dus te blijven, en mijn eenvoudige metgezel heette me welkom en deed me zijn levensverhaal.

« Ik was geenszins de minste in mijn dorp, » vertelde hij, « ik had een goed inkomen als lakenverver en leefde als een welgesteld man, hoewel niet zonder zonde. Ik zette vaak mijn klanten af, vloekte, mopperde, rookte, en bedronk me... In het dorp woonde een oude koster, die een versleten boek rijk was over het Laatste Oordeel. Hij had de gewoonte er mee rond te trekken en er uit voor te lezen van huis tot huis, en de mensen gaven hem daar wat geld voor. Hij kwam dikwijls bij mij, en als hij dan tien kopeken kreeg en een glaasje brandewijn op de koop toe, was hij bereid de hele nacht door te lezen tot de haan kraaide.

Ik werkte onderwijf en luisterde naar wat een pijnigingen er ons te wachten staan in de hel, hoe de op de Oordeelsdag nog levenden zullen worden getransformeerd en de doden ten leven gewekt, hoe God de wereld zal richten, de engelen op bazuinen blazen, vuur en wormen de zondaars verteren, enz. Eens onder het toehoren greep de schrik me aan. Hoe zal ik aan die folteringën ontkomen? dacht ik. Hoe mijn ziel zalig maken en mijn zonden uitboeten? Ik legde mijn vak neer, verkocht mijn huis, en verwierf het ambt van boswachter hier. En al wat ik er voor vraag, is brood, kleren, en kaarsen voor mijn devoties.

Al tien jaar leef ik zo, met niets anders dan tweemaal per dag water en brood. Ik sta op met het hanengekraai en

verricht dan mijn knievallen en gebeden voor de heilige ikonen, waarvoor ik zeven kaarsen aansteek. Als ik overdag de ronde doe in het bos, draag ik een boeteketting van 22 pond. Nooit vloek ik, nooit drink ik wijn of bier, ik twist met niemand, met vrouwen en meisjes houd ik me niet op.

Eerst beviel dit leven me, doch sedert enige tijd houden me andere gedachten bezig. God weet, of dit wel de goede manier is om mijn zonden uit te boeten. Is het allemaal waar, wat er in die boeken staat? Hoe kan een dode weer ten leven komen? Wie weet eigenlijk wat er van een mens terecht komt als hij dood is en zijn lichaam tot ontbinding vergaan? Boeken worden geschreven door geestelijken, hoge heren en edellieden, om ons arme gekken bang te maken en ons zedelijk te laten leven. Maken we ons niet ellendig om niets, wanneer we aan alle genoegens verzaken? Als er eens geen hiernamaals is, wat dān? Is het niet wijzer het er hier op aarde maar van te nemen? — Zulke gedachten zetten me tegenwoordig dikwijls aan het piekeren, en het kan best gebeuren, dat ik de een of andere dag mijn vroeger vak weer opneem. »

Ik luisterde aandachtig toe en had medelijden met hem. Ik peinsde: ze beweren dat enkel wijze en geleerde mensen vrijdenkers worden en in niets meer geloven. En kijk hier, zelfs eenvoudige landmensen als wij, kunnen in ongeloof vallen. Het Rijk der Duisternis opent zijn poorten voor iedereen, en overrompelt de simpelen misschien nog het makkelijkst. We moeten ons dus zo goed mogelijk wapenen met het Woord Gods, en daaruit kracht putten tegen den vijand onzer zielen.

Om het wankelend geloof van mijn broeder naar best vermogen te sterken, haalde ik de *Philocalia* uit mijn zak, en vond er het 109^e hoofdstuk van Hesichius. Ik las het hem voor, ten bewijze dat het een ondankbaar werk is te trachten ons van de zonde te onthouden enkel uit vrees voor de hellestraffen; dat een ziel zich niet bevrijden kan van haar zonden

tenzij door waakzaamheid en zuiverheid des harten, en dat men daartoe niet kan geraken zonder beoefening van het inwendige gebed. Wie het goede doet uit vrees voor de hel, bewandelt, volgens de leer der Vaders, de weg der slavernij, en die het doet om het loon des Hemels, de weg der loondieners. God verlangt dat we tot Hem komen als kinderen tot hun Vader; dat we ons behoorlijk gedragen uit liefde en ontzag voor Hem; dat we er ons geluk in stellen met Hem verenigd te zijn in een zegerijke eniging van hart en geest. « Ge moogt u zelf zoveel kwellingen opleggen als ge wilt, ge zult nimmer de vrede vinden, en als ge God niet in uw ziel draagt en het gebed tot Jesus op uw lippen, zullen uw gedachten nooit tot rust komen en zult ge altijd grote kans blijven lopen in de zonde terug te vallen. Hier in de eenzaamheid hebt ge zo'n mooie gelegenheid om u goed van dat gebed te kwijten, en ge zult er gauw genoeg vrede bij smaken. Gedachten van ongeloof zullen niet meer tot u kunnen doordringen, en het ware geloof zal zich aan u openbaren, wanneer ge aldus Jesus Christus hebt leren beminnen. Dan zult ge begrijpen hoe de doden weer zullen opstaan, en ge zult het Laatste Oordeel zien in zijn waarachtig licht. In uw hart zult ge zoveel blijdschap en geluk ervaren, dat ge er over verstomd zult staan. Niets zal u meer kunnen neerdrukken of in de weg staan in zo'n leven van heiligheid. »

Ik legde hem vervolgens zo goed als ik kon uit, hoe hij met het Jesusgebed moest beginnen en er mee doorgaan, en hoe het Woord Gods en de heilige Vaders ons daarover hebben onderricht. Hij stemde in met alles wat ik hem voorstelde, en scheen meer vrede te hebben gevonden. Daarna liet ik hem alleen, en ging naar de hut die hij me gewezen had.

Mijn God! Hoe beefde ik van geluk, welk een vrede vervulde me, toen ik de drempel van dat hutje overschreed. Het leek me een koninklijk paleis vol blijdschap en geneugten. Ik dankte God onder tranen, en sprak tot me zelf: Hier

in deze stilte en rust kan ik mijn werk voltooien en God vragen om voorlichting.

Ik las nogmaals met zorg en aandacht de *Philocalia* van A tot Z, en werd me bewust wat een wijsheid, een heiligheid, een diepgang dat boek bevatte. Er werden echter zóveel onderwerpen in behandeld, zóveel vermaanreden van tal van Vaders aangehaald, dat ik in staat was noch het geheel behoorlijk te verwerken, noch er datgene uit te kiezen dat meer bijzonder betrekking had op voortdurende biddende ingetogenheid des harten, waar ik naar verlangde.

Ik moest denken aan wat de Apostel zegt: « Hunker naar de hoogste gaven » (I Kor. 12: 31), en: « Blust den Geest niet uit » (I Thess. 5: 19), en besloot God te bidden totdat het Hem zou behagen me Zijn verlichting te schenken. Vier-en-twintig uren zonder ophouden, deed ik niets anders dan bidden om die éne genade. Tenslotte kwam een rust over mijn gedachten en viel ik in slaap. Ik droomde, dat ik in de kluis bij den gestorven monnik zat, en dat hij me de *Philocalia* verklaarde. « Het is een boek vol wijsheid, » sprak hij, « een geheimzinnig reservoir, dat de verklaring bevat van de geheime raadslagen des Heren. Niet iedereen kan er bij met zijn verstand, maar voor iedereen staat er de een of andere speciale goede raadgeving in te vinden: wijs voor de wijzen, eenvoudig voor de eenvoudigen. Daarom moeten wij, simpele lieden, de hoofdstukken niet lezen in de volgorde van het boek. Want zo zijn ze bedoeld voor godgeleerden. Onwetenden, maar die er het inwendig gebed uit willen leren, doen beter een andere volgorde te nemen. »

Daarna vertelde hij me wat ik onder meer bovenal moest lezen, omdat daar de rijkste en noodzakelijkste onderrichtingen vervat stonden, die bovendien in ieders bereik lagen. Hij beval me een verhandeling van S. Callixtus, patriarch van Constantinopel aan, en ik droomde dat ik het boek in mijn hand hield en naar die passage zocht, doch ze niet kon vinden. Toen sloeg de oude man zelf een paar bladzijden

om, en zei: « Hier is 't. Ik zal het voor u aanstrepen. » Hij raapte een stuk houtskool van de vloer op, en zette een teken in de rand van de bladzij. Ik luisterde nauwlettend toe, en trachtte me al wat hij zei, woord voor woord in het geheugen te prenten.

Bij mijn ontwaken was het nog donker. Ik bleef liggen en overpeinsde de hele droom met al wat de oude had gezegd. Ik dacht: God weet of dat het niet meer is dan een droom, gesuggereerd door mijn zintuigen, omdat ik zo dikwijls denk aan mijn boek en mijn ouden vriend. Intussen werd het dag. Ik stond op, en wat zag ik? Op de steen, die me in mijn hut als tafel diende, lag het boek open op de bladzij die de oude monnik me had laten zien, met in de rand een teken met houtskool, precies zoals het geweest was in mijn droom. Het stuk houtskool lag nog naast het boek!

Ik stond verbluft te kijken. Ik wist zeker dat het boek daar 's avonds tevoren niet gelegen had, dat het dicht was geweest en dat ik het onder mijn bed had verstopt, en dat er ook geen enkel teken in had gestaan op de plaats waar nu de koolstreep stond. Dit hemelteken overtuigde me van de geloofwaardigheid van mijn droom en de gelukzaligheid van mijn eerbiedwaardigen leermeester, den overleden starets. Ik las de passage twee keer over, en mijn ziel werd ontstoken van verlangen in toepassing te brengen wat ik had gelezen. Nu had ik een duidelijk begrip van wat inwendig gebed was, hoe men er toe kon geraken, wat voor vruchten het afwierp, hoe het ziel en lichaam vervulde met blijdschap, en hoe iemand kon onderscheiden of het van God kwam ofwel van de menselijke natuur, dan wel of het een bekoring was.

Ik begon met, zoals Simeon de Nieuwe Theoloog wil, te zoeken naar de plaats van het hart. Met gesloten ogen, schouwde ik in de geest naar het hart en trachtte ik het te zien in mijn linkerborst en aandachtig te luisteren naar zijn kloppen. Zo deed ik een keer of wat per dag gedurende een half uur, en in het eerst ervoer ik niets anders dan duisternis.

Langzamerhand echter en binnen niet al te lange tijd, kon ik me een begrip vormen van mijn hart en zijn bewegingen. Ik kon het Jesusgebedje in- en uitademend, op de wijze die geleerd wordt door S. Gregorius, S. Callixtus en S. Ignatius. Diep inademend keek ik in de geest naar mijn hart en zei: « Heer Jesus Christus. » En uitademend: « ontferm U over mij. » Deze oefening herhaalde ik meermalen per dag een uur lang, vervolgens een paar uur achtereen, en tenslotte welhaast de ganse dag.

Als het me moeilijk viel, of ik voelde me overvallen door traagheid of vermoeidheid, dan nam ik mijn toevlucht tot de *Philocalia*; ik herlas de passage die over het inwendig gebed handelde, en voelde opnieuw mijn verlangen er naar ontbranden.

Na een week of drie werd ik in mijn hart een zekere pijn gewaar, vergezeld echter van een ongewone behagelijke warmte en van blijdschap. Dat zette me meer dan ooit aan om te bidden. Al mijn gedachten waren er vol van. Ik smaakte een intens geluk, een bevrijding van alle gedruktheid, zó zeer dat ik me als in grote verrukking voelde. Ik had het bewustzijn van een laaiende liefde tot Jesus Christus en jegens heel Gods Schepping. Tranen vulden mijn ogen, tranen van dankbaarheid dat Hij zo milddadig was jegens mij, een zondaar. Mijn zwak verstand werd zó rijkelijk verlicht, dat ik dingen begreep waar ik vroeger niet van had durven dromen. Soms doordrong dat gevoel van weldadige hartegloed mijn gehele wezen, en werd ik mij met ontroering bewust van Gods alomtegenwoordigheid¹⁾. Het aanroepen van de Naam Jesus Christus was genoeg om me in hevige vreugde te brengen. Ik wist nu wat bedoeld werd met: « Het Rijk Gods is in u » (Luc. 17: 21).

Al deze ondervindingen leerden me, dat inwendig gebed veel vrucht voortbrengt: zoete Godsliefde, innerlijke vrede,

¹⁾ Zie hierover in het commentaar, blz. 95.

geestverrukking, zuiverheid van gedachte, een voortdurend denken aan God; men voelt zijn lichaam als tegelijk lichter en sterker, een het hele wezen doordringend welzijn, men bekommert zich om ziekte noch zorgen, het verstand is helderder, er ontstaat begrip voor de H. Schrift, men leert de taal der Schepping, verzaking aan ijdelheden, nieuw inzicht in het wezen der heiligheid en van het geestelijk leven, en de zekerheid omtrent Gods nabijzijn en Zijn liefde jegens ons allen.

In vijf maanden doorgebracht in deze toestand van ingetogenheid en zalig geluk, raakte ik volkomen gewend aan deze wijze van gebed. Ik liet dit bidden nooit meer na. Ik was me ervan bewust, dat het spontaan opklonk uit het diepst van mijn geest en mijn hart, niet slechts zolang ik wakker was, doch gedurende mijn slaap. Het hield niet op, zelfs niet voor een ogenblik, onverschillig wat ik deed. Mijn ziel verkeerde in voortdurende dankzegging tot God, en mijn hart was als verdronken in oneindige blijdschap. « Hoe groot zijn Uw werken, o God! Ge hebt ze alle met wijsheid gewrocht! De aarde is vol van Uw rijkdommen! » (Ps. 105: 24).

De houthakkers kwamen en weg moest ik weer uit mijn stille schuilplaats...

Als ik alles moest vertellen, zouden meerdere dagen niet voldoende zijn. Nog heel wat avonturen en heel wat vreemde ervaringen zijn me op mijn verdere tocht overkomen.

Zo trok ik eens op een avond door een bos, op weg naar een dorp waar ik de nacht wilde doorbrengen, toen een wolf op me af kwam. Daar ik niets anders bij de hand had, sloeg ik naar het beest met het bidsnoer van mijn ouden vriend, den monnik. Het slingerde zich om zijn nek en ontglipte aan mijn hand. De wolf sprong opzij en liep regelrecht in een braambosje, waaruit hij niet meer weg kon, omdat het snoer er in verward raakte. Ik maakte een kruis en ging het dier losmaken, want ik was bang dat het er anders toch nog met

mijn bidsnoer van door zou gaan. En inderdaad, ik had het ding nog niet te pakken, of de wolf brak het en rende weg.

Ik dankte God, en denkend aan mijn heilige starets, bereikte ik veilig het dorp, waar men me veroorloofde de nacht over te blijven in de herberg. Twee mannen, een oude en een stoere vent in de kracht van zijn jaren, zaten er thee te drinken aan een tafel. Ik vroeg de waardin om een naald en draad, en ging onder de lamp mijn bidsnoer zitten maken. De jongste van de beide andere bezoekers — 't was de secretaris van het landsgerecht — sprak me schertsend aan: « Hebt ge zó hard gebeden, dat uw bidsnoer er van gebroken is? »

« Niet ik heb het gebroken, maar een wolf, » antwoordde ik.

« Een wolf!? Bidden die ook al? » Ik vertelde wat er gebeurd was, en waarom ik dat snoer zo in ere hield.

De secretaris lachte: « Met jullie z.g. heiligen geschieden altijd mirakels! 't Is nog al natuurlijk dat die wolf bang werd, toen hij dat ding om zijn hals voelde, en dat hij in een bosje vluchtte. Zulke gebeurtenissen zijn niets ongewoons. »

Doch de oude man — de schoolmeester — zei: « Maak niet zo gauw gevolgtrekkingen. Ik zie in dit geval veeleer een openbaring van de twee werelden, de zichtbare en de onzichtbare. Ge weet toch, dat toen onze Vader Adam nog onschuldig en heilig was, al de dieren hem onderworpen waren, en gehoorzaam tot hem kwamen, toen hij ze namen gaf. En de oude monnik aan wien dat bidsnoer behoord heeft, was een heilige. Wat betekent dat? Voor ons gevallen mensen betekent dat een zekere terugkeer naar die oorspronkelijke staat van onschuld, want als de ziel heilig is, wordt het lichaam ook heilig. Dat kralensnoer, dat die heilige altijd in zijn handen had, kon de macht uitoefen van den eersten mens vóór de zondenva. En dieren zijn daar tot op de dag van heden nog ontvankelijk voor. »

« Och, jullie geleerden, jullie praten over allerlei machten en wijsheden, » antwoordde de secretaris, « maar wij ge-

wone mensen weten enkel dit: een goed glas brandewijn geeft ons al de macht die we nodig hebben! » En daarmee ging hij naar de tapkast.

« Dat is uw zaak, » hernam de schoolmeester, « laat ons dan maar een beetje geleerd zijn. »

Daar ik was ingenomen met zijn uiteenzetting, verhaalde ik hem ook de verschijning van de starets in mijn slaap, en van de houtskoolstreep, die hij in de rand van de bladzij had gezet. De secretaris was op een bank gaan liggen. Hij bromde wat tussen zijn tanden bij wijze van spot met wat ik vertelde. Tenslotte viel hij in slaap. Ik haalde mijn boek voor de dag, en liet den schoolmeester de koolstreep zien, met de opmerking : « Wat mij het meest verwondert, is dit : hoe kan een geest zonder lichaam een stuk houtskool oprapen en er mee schrijven? »

« Dat zal ik u uitleggen, » antwoordde de meester. « Als geesten in lichamelijke gestalte verschijnen, vormen ze zich een tastbaar lichaam uit de atmosfeer en de ether, dat ze later weer oplossen in de elementen. En zoals de lucht het vermogen van spanning en druk bezit en heen en weer kan bewegen, zo kan een geest die zich met dat vermogen heeft bekleed, doen wat hij wil. »

Hij keek mijn boek in, en verklaarde dat hij er nooit zo een gezien had. Ik vertelde hem, dat er de leer van 25 heilige Vaders over het innerlijk gebed in stond, en hij zei dat hij daar ook iets van afwist.

Ik boog voor hem tot op de grond, en vroeg hem er me dan iets van mee te delen.

« Staat er niet geschreven in het Nieuwe Testament, » begon hij, « dat de mens en al het geschapene onvrijwillig onderworpen is aan de ijdelheid en dat alles van nature zucht en streeft en hunkert naar de vrijheid der kinderen Gods? Deze geheime verzuchtingen, dit natuurlijk ziele-smachten naar God, dat is al inwendig gebed. Dat hoeven we niet te leren, dat wordt ieder onzer ingeboren. »

« Maar hoe kan iemand dat in zich zelf ontdekken, het voelen in zijn hart? » vroeg ik. « Hoe kan een mens daar bij met zijn verstand en wil. om er het licht en de blijdschap van te ervaren en er door tot zaligheid te geraken? »

« Ik weet niet of daar misschien niet wat over te vinden is in theologieboeken, » zei hij.

« Dat staat hier allemaal in, » hernam ik, en ik liet hem het boek nog eens zien. De schoolmeester schonk nu bijzondere aandacht aan de titel, en zei, dat hij een exemplaar uit Tobolsk zou laten komen. Daarna namen we afscheid van elkaar. Ik dankte God voor dat gesprek, en bad dat de secretaris ook zijn heil mocht vinden.

Een andere keer — dat was in het voorjaar — kwam ik in een dorp, waar ik een onderdak vond in de pastorie. De priester was een goede man, heel alleen, en ik bleef drie dagen bij hem. Toen die om waren, stelde hij me voor: « Blijf bij mij, ik zal wel voor u zorgen. Ik heb iemand nodig dien ik kan vertrouwen. Ge ziet dat we een stenen kerk aan het bouwen zijn naast de houten kapel, en ik heb iemand nodig om toezicht te houden op het werk en in de kapel geld in te zamelen. Dat lijkt me net iets voor u. Ge kunt alleen wonen in het kamertje van den koster naast de oude kapel tot het werk klaar is, en ge kunt de ganse dag bidden.»

Lang weigerde ik, maar ik zwichtte tenslotte voor het aandringen van den braven geestelijke, en vestigde me in dat dorp tot aan het eind van de herfst. Eerst had ik een kalm en rustig leven, doch spoedig kwam er veel volk naar die kapel, vooral op Zon- en feestdagen. Er kwamen er om te bidden, om rond te kijken, en zelfs om te zien of ze wat konden weggapen van de collecteschaal. Daar ik elke avond mijn Bijbel en de *Philocalia* las, begonnen sommige mensen me vragen te stellen, en verlangden er ook dat ik hardop zou voorlezen.

Na enige tijd viel het me op, dat een meisje uit het dorp geregeld kwam bidden. Ik hoorde haar fluisteren, en ver-

moedde dat ze gebeden opzegde die ze niet begreep, ofwel de gewone gebeden verkeerd uitsprak. Ik ondervroeg haar, en ze vertelde me dat haar moeder Orthodox was, maar haar vader tot een secte behoorde, die geen priesterschap erkent. Ik leerde haar het Onze Vader en het Wees Gegroet, en ried haar aan zo vaak mogelijk het Jesusgebedje te zeggen, want dat bracht heil. Ze gehoorzaamde en deed nederig al wat ik haar oplegde. Tenslotte bekende ze me, dat ze zó gewoon was geraakt aan dat gebed, dat ze er zich voortdurend toe voelde aangetrokken. Zij voelde een groeiende vreugde en verlangen de Naam van Jesus aan te roepen, en met voldoening raadde ik haar ermee door te gaan.

De zomer was intussen al haast verstreken. Verscheidene mensen kwamen nu bij me, niet alleen om me te vragen voor hen te bidden en voor te lezen, maar ook om me te raadplegen in hun beproevingen, zelfs in gevallen van diefstal en verlies, als was ik een tovenaars. Ook het meisje waarvan ik zoëven vertelde, kwam op zekere dag huilend en in grote verslagenheid bij me. Ze wist niet wat te beginnen. Haar vader had besloten haar uit te huwelijken aan iemand van zijn eigen geloof, en ze zouden getrouwd worden niet door een priester, maar door een gewonen boer, die deel uitmaakte van hun secte. « En dan is het geen huwelijk, » zei ze, « doch zondig samenleven. » Ze was van plan weg te lopen.

« Maar waarheen? » vroeg ik. « Ze zullen je beslist ontdekken, en zonder pas kun je nergens blijven. Je zoudt beter doen te bidden, dat God je vader van gedachte doet veranderen en je ziel van zonde bewaart. Dat zou duizendmaal beter zijn dan weg te lopen. »

Zo ging het maar door. Al die drukte begon me te hinderen, en ik besloot de kapel te verlaten en mijn bedevaartstocht weer op te nemen. Dat kondigde ik den priester aan: « Ik heb uw uitnodiging aangenomen en de zomer hier doorgebracht. Laat me nu vertrekken met uw zegen over mijn eenzame reis. »

Hij spoorde me echter aan om te blijven: « Wat kan u beletten hier dag en nacht zoveel te bidden als ge wilt? Ge hebt een onderdak en uw dagelijkse kost. En wij hebben een goede hulp aan u. Ge verkoopt de mensen die hier komen geen kletspraatjes, ge bezorgt ons geld voor de kerk: dat is allemaal veel aangenamer aan God dan dat eenzelvige bidden. Waarom wilt ge altijd zo alleen zijn? Gemeenschappelijk gebed is God welgevalliger. Hij heeft de mens niet geschapen om aan zich zelf alleen te denken. We moeten elkaar helpen en ter zaligheid geleiden, ieder naar best vermogen. Denk eens aan de heiligen en kerkvaders. Ze waren dag en nacht in de weer, ze droegen de zorgen der Heilige Kerk, ze preekten! »

« Iedereen heeft zijn eigen bijzondere roeping, overeenkomstig zijn aanleg en geschiktheid, » antwoordde ik. « U hebt gelijk, eerwaarde vader, dat er vele predikers waren. Doch er waren ook heel wat kluizenaars. Ieder deed wat hij kon, en gelooft dat God hem die weg ter zaligheid voor zijn ziel had aangewezen. Hoe verklaart u anders, dat zoveel heiligen de bisschoppelijke of priesterlijke waardigheid of het bestuur over een klooster hebben vaarwel gezegd en zich hebben verscholen in de woestijn om bekoringen te ontgaan? Gelooft u niet in de woorden van Jesus Christus: *Wat baat het de mens zo hij de hele wereld wint, maar schade lijdt aan zijn ziel?* » (Mt. 16: 26).

« Maar dat waren heiligen, » zei de priester.

« Goed, maar als heiligen zo bang waren, dat omgang met mensen hun ziel zou schaden, wat moet ik dan wel doen, zondaar die ik ben? »

Daarmee nam ik afscheid van den geestelijke. We bleven goede vrienden.

Toen ik tien versts gelopen had, hield ik halt in een dorp voor de nacht. Ik vond een man die op sterven lag, en ried de boeren aan den priester te halen om hem de laatste H.H. Sacramenten toe te dienen. Ik wachtte in het huis om bij

de Communie tegenwoordig te zijn en te bidden. Terwijl ik bij de deur zat te wachten op den priester, zag ik het meisje aankomen, dat zo dikwijls in de kapel had gebeden. De bruiloft zou daags daarop moeten plaats hebben en ze was nu gevluht.

« Laat me met u meegaan, » smeekte ze, « breng me naar een klooster. Ik heb geen zin om te trouwen, ik wil de sluier aannemen en Jesus Christus dienen in gebed. Als ge me er heen brengt, nemen ze me wel aan. »

« Hoe kan ik zoiets toelaten, dat je met me meegaat? » antwoordde ik. « Ik heb geen kennis van kloosters, en zonder pas neemt niemand je op. Waar je ook heen gaat, zullen ze je vinden en terugbrengen, en je bovendien nog streng straffen omdat je weggelopen bent. Ga naar huis en bid. Als je niet wilt trouwen, zeg dan maar dat je ziek bent. Dat is een onschuldig uitvluchtje, zoals de heiligen er ook wel gebruikt hebben om hun ziel te redden. »

Hier werd ons gesprek afgebroken door de aankomst van vier mannen in een rijtuig met twee paarden. Ze grepen het meisje vast, en terwijl een van hen in volle galop met haar wegreed, bonden de drie anderen mijn handen en dwongen me mee terug te gaan naar het dorp waar ik de zomer had doorgebracht. Op mijn tegenstribbelen en pogingen om opheldering te geven, schreeuwden ze enkel terug: « We zullen je wel leren jonge meisjes te verleiden! »

Ze brachten me naar de dorpsgevangenis, boeiden me met een ketting, en lieten me daar tot de volgende morgen. Hun bedoeling was alsdan een rechtszitting te houden in een loods.

Toen de geestelijke van mijn gevangenneming hoorde, kwam hij me opzoeken. Hij gaf me avondeten, sprak me moed in, en beloofde 's morgens voor me ten beste te zullen spreken. De rechter kon evenwel niet ter plaatse zijn voor 's avonds daarop, en dan nog laat. Al bij zijn aankomst liet hij de boeren bij elkaar komen en mij voorbrengen. Hij had

zulk slecht humeur, dat hij niet eens zijn hoed afzette. Hij ging aan een tafel zitten, en bulderde den vader van het meisje toe: « Nou! je dochter is weggelopen. Heeft ze gestolen? »

« Neen, meneer. »

« Heeft ze onzin uitgehaald met dien kwast? »

« Neen, meneer. »

« Doe dan met haar wat je wilt. Die kerel krijgt zijn straf morgen wel. Ik zal hem nog wel spreken, en hem verbieden dat hij hier ooit weer een voet zet. Tevreden? »

Hij stond op om naar bed te gaan. Ik werd teruggebracht naar de gevangenis.

's Morgens vroeg kwamen twee dorpsveldwachters me afrossen met stokken en wegjagen. Ik ging heen, en dankte God dat ik iets voor Zijn Naam had mogen lijden. Ik voelde me getroost en mijn innerlijk gebed vlamde des te warmer op. Ik had een gevoel alsof het hele geval me niet in het minst raakte, en ik alles op een afstand zag. Zelfs toen ze me het hardst sloegen, had ik het dapper kunnen verdragen, want mijn gebed hield geen ogenblik op mijn hart te verblijden en maakte mij ongevoelig voor de rest.

Toen ik ongeveer vier versts had afgelegd, ontmoette ik de moeder van het meisje, die van de markt terugkeerde met haar inkopen. Ze riep me toe: « Weet ge al, dat die jonge man niets meer met onze dochter wil te maken hebben? Hij is beledigd omdat ze was weggelopen. » Ze gaf me brood en koek, en ik zette mijn tocht voort.

Daar het droog weer was, verkoos ik de nacht niet door te brengen in een dorp. Ik vond ergens wat hooi opgestapeld, en legde me daar te slapen. Ik droomde dat ik onderweg een hoofdstuk van S. Antonius liep te lezen uit de *Philocalia*, toen plotseling de starets me achterop kwam en me aansprak: « Ge leest niet wat ge moest lezen. Zie liever hier: *Een meester moet bijwijken schande en lijden verduren uit liefde tot zijn leerlingen; en daàr : Die veel bidden, worden bezocht door verschrikkelijke en wrede beproevingen.* »

« Volhard, » ging hij verder, « wees niet ontmoedigd en denk aan de woorden van den Apostel: *Gij, kinderkens, gij zijt uit God, en ge hebt hem (den Boze) overwonnen. Want Hij die in u woont, is machtiger dan hij die in de wereld is* (I Jo. 4: 4). Ge hebt al ontdekt, dat niemand bekoringen heeft te verduren die boven zijn krachten gaan, overeenkomstig Gods Woord, dat *Hij met de bekoring ook het middel zal geven om ze te doorstaan* (I Kor. 10 : 13). Vertrouwend op Gods hulp, bleven de heiligen volharden in het gebed, en, gedreven door liefde, onderwezen zij ook anderen. Gregorius van Thessalonië zegt: We moeten niet enkel zelf bidden zonder ophouden, doch bovendien onderricht er over geven aan onze naasten: monniken, leken, wijzen en eenvoudigen, vrouwen en kinderen. — S. Callixtus zegt hetzelfde: Het werk des geestes, innerlijk gebed, contemplatie, al de middelen tot zielsveheffing, moeten we niet in ons eigen hart houden opgesloten. We moeten ze tevens voor vergetelheid bewaren door ze neer te schrijven of ze mondeling te verkondigen, uit liefde tot alle mensen en voor hun zaligheid. — Het Woord Gods zegt, dat een broeder, die geholpen wordt door zijn broeder is als een sterke en hooggelegen stad (Prov. 18 : 19). »

Toen ik ontwaakte, voelde ik in mijn hart intense vreugde en in mijn ziel grote sterking. Zo trok ik verder.

Nog een ander incident zou ik hier willen verhalen, ofschoon het veel later voorviel. Het was de 24ste Maart, en ik verlangde zeer de volgende dag, Maria-Boodschap, te communiceren. Dertig versts verder lag een kerk. Om op tijd te komen voor de Metten, moest ik de hele dag en ook die nacht nog lopen. Het was verschrikkelijk weer, het regende en sneeuwde afwisselend, een koude wind zuchtte door het woud. Ik moest ergens een rivier oversteken, en juist halverwege brak het ijs en raakte ik tot aan mijn middel in het water.

Zo druipnat kwam ik in de Metten; ik woonde die bij en ook de H. Liturgie, waaronder bij Gods genade ik commu-

niceerde¹⁾. Om in vrede en ongestoord te kunnen bidden, verzocht ik den koster tot de volgende morgen in zijn kamer te mogen uitrusten. Ik bracht die ganse dag door in onbeschrijfelijke vreugde en verrukking. Al lag ik in dat koude vertrek op de kale planken, ik voelde me als in Abrahams schoot. Mijn innerlijke gebed was zeer actief; liefde tot Jesus en de Heilige Maagd zette mijn hart in vlam en vulde mijn ziel met zalige vervoering.

Maar 's nachts kreeg ik hevige pijn in mijn benen, en toen eerst merkte ik, dat ze door en door nat waren. Ik sloeg er verder geen acht op, ik ging door met bidden, en de pijn deed zich weldra niet langer voelen. Toen ik evenwel 's morgens probeerde op te staan, kon ik mijn benen niet verroeren. De hele dag lag ik bewegingloos in het kamertje van den koster. Hij wilde me tenslotte graag kwijt worden, en sprak: « Wat moet ik aanvangen als ge hier komt te sterven? »

Steunend op mijn armen sleepte ik me zelf naar buiten tot onder het portiek van de kerk. Daar vertoefde ik twee dagen. Ondanks mijn jammerklachten namen de voorbijgangers geen notitie van me. Eindelijk kwam er een boer naast me zitten, die begon: « Wat wilt ge me geven als ik u genees? Ik heb hetzelfde gehad en weet hoe je er een mens van af kunt helpen. »

« Ik heb niets om te geven, » antwoordde ik.

« Werkelijk? Wat hebt ge dan in die reiszak? »

« Brood, zout, en twee boeken. »

« Kunt ge dan voor me werken, als ik u beter heb gemaakt? »

« Dat kan ik ook niet, want mijn linkerarm is lam en mijn rechter niet sterk genoeg. »

« Wat kunt ge dan wel? »

« Ik kan lezen en schrijven. »

¹⁾ De Metten gevierd in de gewone parochiekerk en bijgewoond door de gewone gelovigen: weer een trekje dat aan de Westerse middeleeuwen herinnert. De H. Liturgie is het H. Misoffer.

« Goed. Leer dat dan mijn jongen. Hij kan al wat lezen, maar ik wou hem ook schrijven laten leren, en daar vragen ze twintig roebels voor. Dat is me te duur. »

Ik ging er op in, en de boer en de koster droegen me naar een oude keet, die als badkamer diende bij den boer op zijn erf. De man raapte een kilo oude beenderen van dieren en gevogelte bij elkaar, deed die in een ketel met een deksel er op waarin verschillende gaten waren aangebracht, en zette die ten onderste boven op een grote lege pot, die half in de grond was ingegraven. Hij pleisterde het hele geval dicht met klei, legde er omheen een vuur aan, en hield dat 24 uur brandend. Daarna haalde hij de pot onder de ketel uit. Er bevond zich nu een dikke, roodachtige olie in, die een scherpe lucht afgaf, en die uit de gaten van het keteldeksel was gedropen. De oude, zwarte, rotte beenderen waren schoon en wit geworden als parels.

Met die zalf wreef hij vijf keer per dag mijn benen in. De tweede dag kon ik mijn tenen verroeren en de derde mijn knieën buigen. De vijfde dag kon ik opstaan en langzaam met een stok over het erf lopen. Na een week was ik volkomen genezen. Ik dankte God en zei bij me zelf: « Wat een wijsheid, o Schepper, werkt Ge toch in alle dingen! Oude beenderen die al rotten en tot stof vergaan, bevatten nog levengevende kracht! Er komt nog geur en kleur uit, en ze genezen zieke en bijna verlamde ledematen!... Is dat geen bewijs voor de verrijzenis van ons lichaam? Kon ik dat maar eens laten zien aan dien boswachter bij wien ik gehuisd heb, en die twijfelde aan de opstanding van schepselen! »

Zodra ik weer op dreef was, begon ik den knaap les te geven. Zonder verdere omhaal liet ik hem al de letters heel nauwkeurig overschrijven. Hij was in dienst bij den rentmeester van een landgoed en alleen vrij van 's morgensvroeg tot aan de Mis, als zijn meester nog op bed lag. Dan kwam hij bij mij. Het was een schandere jongen, en hij kon gauw heel aardig schrijven. De rentmeester kreeg er erg in, en

vroeg wie hem dat zo goed geleerd had. « Een pelgrim met een lamme arm, » antwoordde de knaap, « hij woont in onze badkeet. »

Dat interesseerde den rentmeester — een Pool, — en hij kwam me een bezoek brengen, terwijl ik in de *Philocalia* zat te lezen. « O, » zei hij, « dat boek heb ik al gezien bij onzen pastoor in Wilna. Ze zeggen dat er allerlei rare kunstjes in staan, die de Griekse monniken hebben geleerd van de Indiërs en in Bokhara. Bij die volken leven fanatieken, die zich zelf opblazen en dan maar afwachten of ze geen prikkeling in de hartstreek voelen. Dat beschouwen ze dan als een ingetogenheid des harten, die God ze overzendt. Ik zeg maar: om op dat punt onze plichten te vervullen jegens God, hoeven we niets anders te doen dan elke dag het Onze Vader te bidden, zoals Jesus Christus het ons geleerd heeft. Dat is genoeg. De hele tijd steeds weer hetzelfde te zeggen, voert tot krankzinnigheid en brengt je hart van streek ».

« Zó moet u niet denken over dit boek, vadertje, » antwoordde ik. « 't is niet geschreven door gewone simpele Griekse monniken, maar door grote heiligen, die uw Kerk evengoed vereert: Antonius, Macarius, Joannes Chrysostomus en andere. Die Indische monniken hebben hun gebedsleer van hen overgenomen, doch ze hebben die vervormd en verlaagd, zoals mijn oude meester vertelde¹⁾. In de *Philocalia* wordt geregeld de H. Schrift aangehaald, en Jesus Christus die ons het Onze Vader leerde, heeft ook gezegd: *Gij zult den Heer uw God beminnen met heel uw hart, met heel uw ziel, en heel uw verstand* (Mt. 22: 37). *Waakt en bidt, want ge weet niet wanneer de tijd daar is* (Mc. 13: 35). *Zoals de rank uit zichzelf geen vrucht kan dragen, maar alleen wanneer ze aan de wijnstok blijft, zo kunt ook gij het niet,*

¹⁾ Christelijke, vooral nestoriaanse monniken hebben inderdaad reeds heel vroeg met het christendom hun gebedstraditie naar Indië, Tibet en China gebracht. Het staat vast dat de lama's en bonzen daar nog elementen van hebben bewaard, zij het dan in verminkte of vervormde toestand. Onze Zwerver had tegenover den R. K. Pool ook kunnen pareren door te wijzen op de rozenkrans van het Westen.

wanneer gij niet blijft in Mij (Jo. 15: 4). En David getuigt in de Psalmen (33: 9): *Smaakt en ziet dat de Heer goed is*, wat de heilige Vaders aldus uitleggen: een christen moet tot elke prijs trachten tot vurigheid van gebed te geraken, ten allen tijde zijn hulp en kracht zoeken in het gebed, en zich niet tevreden stellen met eens per dag het Onze Vader te bidden. »

Ik las hem een passage voor, waar de heiligen degenen terechtwijzen, die geen innerlijk gebed willen leren en het niet nodig vinden. Daarmee zijn ze eerstens in tegenspraak met Gods geïnspireerde Woord. En ten tweede kunnen ze zich zo nooit enig begrip vormen van een verhevener en volmaakter zielstoestand. Ze stellen zich tevreden met louter uiterlijke deugdbeoefening en hebben geen idee van honger en dorst naar waarheid en gerechtigheid, zaligheid en geluk in den Heer. Bovendien slaan ze die uiterlijke deugdbetrachting daarmee te hoog aan, en vervallen ze in hoogmoed en zelfbedrog.

« Wat ge daar leest, lijkt me erg hoogdravend, » merkte de rentmeester op. « Wij leken en mensen in de wereld, we kunnen daar met ons verstand niet bij, laat staan het belevén! »

« Dan zal ik u iets makkelijkers voorlezen: hoe godvruchtige mensen, zelfs in de wereld, kunnen bidden zonder ophouden. » En ik las hem voor wat Simeon, de Nieuwe Theoloog, had geschreven over den jongen Georgius. Dat beviel den rentmeester beter. Hij vroeg me nu zelfs het boek te leen om er in zijn vrije tijd in te kunnen lezen. Ik bood het hem aan voor een etmaal, want ik kon het zelf niet langer missen.

« Schrijf me dan liever over wat ge me juist hebt voorgelezen, » stelde hij voor, « ik zal het graag betalen. »

« Geld heb ik niet nodig, » antwoordde ik. « Ik zal het zonder dat wel doen, in de hoop dat God u op die manier het inwendig gebed zal leren. »

Ik schreef hem dus die passage over, hij las het weer aan zijn vrouw voor, en allebei waren ermee in hun schik. Soms nodigde hij me uit, en dan moest ik hun voorlezen uit mijn *Philocalia*, terwijl ze thee dronken. Eens nodigden ze me ook aan tafel. Toen we gebakken vis aten, slikte de vrouw van den rentmeester een graat in en stikte bijna. Niemand kon haar helpen. Ze was er zo erg aan toe, dat ze naar bed werd gebracht en er een dokter gehaald moest worden van twintig versts ver.

Ik trok me het lot van die goede vrouw zeer aan. Tegen het invallen van de nacht thuisgekomen, hoorde ik zodra ik was ingeslapen, de stem van den starets, zonder dat ik hem zag. « De boer bij wien ge woont, heeft u genezen, » sprak hij, « waarom zoudt gij niet proberen de vrouw van den rentmeester te genezen? God beveelt ons elkaar te helpen. »

« Ik wou dat ik het kon, » zei ik. « Maar hoe? Ik weet het niet. »

« Doe zó, » hernam de oude. « Ze heeft van kindsbeen af een walging gehad voor olijfolie. De lucht ervan maakt haar al onpasselijk. Laat ze een flinke lepel vol innemen. Ze zal gaan braken en de graat zal er uit komen, en tegelijkertijd zal de olie haar gewonde keel goed doen. Ze zal beter worden. »

Ik werd wakker en ging onmiddellijk naar den rentmeester. Ik herhaalde hem woord voor woord wat ik in mijn droom had vernomen.

« Waar kan die olijfolie nog voor dienen? » vond hij, « ze reutelt al als een stervende. Ze heeft hoge koorts en een gezwollen keel. »

« Het kan in geen geval kwaad. Probeer het. »

Hij schonk een klein glas vol olie, en nauwelijks had ze het met grote moeite leeggedronken, of ze begon over te geven, en de visgraat kwam er uit met een golf bloed. Ze voelde terstond verlichting en viel in een diepe slaap. De volgende

dag kon ze weer opzitten en dronk ze thee met haar echtgenoot. Ze stonden allebei verstomd over die genezing, te meer omdat niemand anders iets geweten had van haar walging voor olijfolie.

Spoedig arriveerde de dokter, en de vrouw vertelde hem de hele geschiedenis. Ik verhaalde hem op mijn beurt, hoe de boer me had genezen.

« Het een noch het ander verwondert me, » zei de arts. « In beide gevallen zijn natuurlijke geneeskrachten in het spel geweest. Maar ik wil er toch aantekening van houden. » En hij schreef er iets over op in zijn zakboekje.

De faam van deze genezing verspreidde zich door de ganze streek, en ik werd weldra min of meer als een wonderdoener beschouwd. De mensen begonnen me te raadplegen over hun ziekten en zaken. Ze brachten me geschenken en overlaadden me met complimenten. Ik hield dat een week uit, doch toen ging ik er 's nachts in stilte van door, om niet ijdel en verstrooid te worden.

Toen ik mijn eenzame tocht hervatte, voelde ik me opgelucht, als ware mij een last van de schouders gevallen. Mijn gebed vervulde me met steeds groter geluk. Machtige liefde tot Jesus Christus ontvlamde mijn hart, een weldadige warmte doorstroomde al mijn leden en deed me tintelen van blijdschap. Het beeld van Jesus Christus stond me zo levendig voor de geest, dat het me voorkwam als zag ik met eigen ogen al de gebeurtenissen van het Evangelie, die me thans dan ook buitengewoon troffen en van geluk deden wenen.

Soms bereikte ik in geen drie dagen een oord waar mensen woonden. Dan werd ik vervoerd door een gevoel of ik alleen op de wereld was, ik, zondaar, alleen met den alwijzen God van liefde. Die eenzaamheid schonk me een zeldzame zieleweelde. Ik ervoer in mijn binnenste mijn gebed veel inniger, dan wanneer ik onder mensen verkeerde.

Ten laatste kwam ik in Irkoetsk aan en bezocht er het

graf van den H. Innocentius. Waar nu heen? vroeg ik me toen af. Want ik had geen idee om in die grote, dichtbevolkte stad te blijven. Terwijl ik daarover nadacht, hield me op straat een koopman aan. « Ge zijt vast en zeker een bedevaartganger of een zwerver, » sprak hij, « kom eens met mij mee naar huis. »

Wij gingen een rijkelui's woning binnen, en hij vroeg me hem te vertellen wie ik was, wat ik deed, en wat ik van plan was. Daarop gaf hij me de volgende raad: « Ge moest op beevaart gaan naar Jerusalem. Heiliger land dan dat kunt ge nergens vinden. »

« Niets liever dan dat, » antwoordde ik, « maar hoe er te komen? Ik zal te voet gaan tot aan de zee, doch om dan verder per boot te gaan, kost een hoop geld. »

« Als ge er zin in hebt, » zei de koopman, « zal ik u de middelen verschaffen. Verleden jaar heb ik er ook al iemand uit de stad heengezonden, een ouden man. »

Dankbaar viel ik hem te voet. « Ik zal u een brief meegeven voor mijn zoon in Odessa, » hernam hij, « die heeft handelsbetrekkingen met Constantinopel. Hij zal u op een boot zetten en zijn zaakwaarnemer in Constantinopel opdragen, dat die u weer een plaatsje vindt op een schip voor het H. Land. »

Toen ik dat hoorde, werd ik vervuld van blijdschap. Ik dankte God en vervolgens mijn gastheer voor zoveel vaderlijke liefde en zorg jegens een armen zondaar, die noch zichzelf noch anderen enig goed deed, en die in ledigheid het brood van een medemens at. Ik bleef drie dagen bij dien liefderijken koopman. Hij schreef zoals hij beloofd had, de brief voor zijn zoon, en ik sta nu klaar om naar Odessa te gaan, in de hoop later de H. Stad Jerusalem te bereiken.

Maar ik weet niet of de Heer mij waardig zal vinden om zó gemakkelijk Zijn H. Graf te bezoeken.

BASILUS

KORT VOOR IK IRKOETSK verliet, bezocht ik nog eenmaal den geestelijken leidsman, met wien ik verschillende keren gesproken had. « Ik sta op het punt naar Jerusalem te vertrekken, » zei ik, « en ik kom afscheid nemen en u bedanken voor uw liefderijke zorgen in Christus voor een nietsnutter als ik. » Hij antwoordde : « Moge God dan uw weg zegenen ! Maar ge hebt me nog nooit verteld wie ge zijt of waar ge vandaan komt. Ik heb heel wat ver-

nomen omtrent uw omzwervingen, en zou ook wel iets willen weten over uw afkomst en vroeger leven. »

« Goed dan, » zei ik, « dat zal ik u allemaal vertellen, het is niet erg lang. Ik ben geboren in de provincie Orel (in het centrum van Rusland). Toen mijn ouders stierven, bleven mijn broer en ik alleen achter. Hij was tien, ik twee. Onze grootvader, een zeer geacht en welgesteld oud man, nam ons op. Hij bezat een herberg aan de grote weg, en wegens zijn milde gastvrijheid stapten er veel vreemdelingen af. Mijn broer, die verwend was, speelde meestal buitenshuis met de dorpsjongens. Ik voor mij hield gaarne mijn grootvader gezelschap. Op Zon- en feestdagen gingen we samen naar de kerk, en thuis las grootvader zijn Bijbel, deze hier, die ik nu zelf gebruik. Toen mijn broer wat ouder werd, raakte hij aan de drank. Ik was zeven jaar, en we lagen eens samen op de kachelbank, toen hij me zo'n hevige stoot gaf, dat ik er af viel en mijn arm kneusde, zodat die verder lam bleef.

Grootvader zag dat ik nooit op het land zou kunnen werken, daarom leerde hij me liever lezen. Bij gebrek aan een A.B.C.boek nam hij de Bijbel. Ik kon nauwelijks spellen,

of hij liet me er al uit voorlezen, want zijn gezicht werd steeds slechter.

Een van de geregelde bezoekers van de herberg was een klerk, die een mooie hand had. Ik keek graag naar hem, als hij zat te schrijven. Ik tekende zijn letters na en toen begon hij het me te leren. Hij gaf me papier en inkt, sneed mijn ganzenpennen, en geleidelijk leerde ik schrijven. Grootvader had er schik in. « Daar God je dat talent heeft gegeven », zei hij, « kun je nog rijk worden. Wees Hem er dankbaar voor en bid zoveel als je kunt. »

We sloegen nooit een kerkdienst over, en ook thuis werd veel gebeden. Ik moest de 50ste Psalm voorbidden, terwijl mijn grootouders hun knievallen verrichtten of bogen tot op de grond. Toen ik zeventien jaar was, stierf grootmoeder. Grootvader zei: « Nu is er geen meesteres meer in huis, dat kan niet blijven. Je broer deugt nergens voor. Ik zal een bruid voor je zoeken, en dan moet je maar trouwen. »

Ik wierp tegen, dat ik een lamme arm had, doch grootvader hield aan. Zijn keus viel op een degelijk meisje van 20 jaar, en ik trouwde haar. Een jaar later stierf mijn grootvader. Toen hij zijn einde voelde naderen, onbood hij me, nam afscheid en sprak: « Ik laat je mijn huis en al wat ik bezit. Wees braaf, bedrieg geen mens en bid God, want alles komt van Hem. Stel op Hem al je vertrouwen. Ga geregeld naar de kerk, lees de H. Schrift, en gedenk grootmoeder en mij in je gebeden. Hier is het geld dat ik je nalaat, 't is duizend roebels. Draag er zorg voor, verkwist het niet, maar wees ook niet gierig. Geef God en de armen er hun deel van. »

Zo stierf hij, en ik zorgde voor de begrafenis. Mijn broer was afgunstig, omdat huis en geld voor mij alleen waren. De vijand onzer zielen zette hem zelf aan mijn leven te belagen. Eens toen er geen vreemden in de herberg waren en we nog sliepen, brak hij door het houten muur van de kamer waar ik het geld bewaarde, stal de kist en stak de muur in

brand. We merkten het pas, toen het ganse huis al in lichte laaie stond, en konden nog juist ontsnappen door een venster, in onze nachtkleren. We bewaarden de Bijbel onder ons hoofdkussen en namen hem in de haast toch nog mee. Toen we naar het brandend huis keken, spraken we tot elkaar: « Goddank, onze Bijbel is tenminste gered, dat zal ons een hele troost zijn in ons verdriet. »

Dat was alles wat er overbleef van onze rijkdom. Mijn broer verdween voor immer. Later hoorden we, dat hij ergens in dronkenschap er zelf op gepocht had, dat hij ons geld gestolen en ons huis in brand gestoken had. Arm als bedelaars, waren we nu genoodzaakt enig geld te lenen om een hutje op te trekken. Mijn vrouw kon spinnen, weven en naaien. Ze kreeg bestellingen, en werkte dag en nacht om ons beiden in het leven te houden. Wat mij betreft, ik kon wegens mijn lamme arm nog geen basten klompen maken. Terwijl mijn vrouw arbeidde, zat ik haar de Bijbel voor te lezen. Ze luisterde altijd aandachtig, en soms hilde ze.

« Waarom huil je? » vroeg ik haar eens. « Dank God liever dat we nog in staat zijn ons brood te verdienen. »

« Het is zo mooi wat je daar in de Bijbel voorlas, » antwoordde ze, « dààr moet ik om huilen. »

We volgden trouw de raad van mijn grootvader op. Elke morgen zongen we een lofgebed tot de H. Maagd. 's Avonds verrichtten we duizend diepe buigingen om niet in bekoring te vallen. Zo verliepen twee jaar. En zie eens, hoe eigenaardig: we hadden nog geen van beiden enig idee van inwendig gebed, in het verborgene van het hart. We hadden er zelfs niet over horen spreken. We baden met de tong, maakten knievallen zonder er bij te denken, net als waren we blokken hout, en niettegenstaande dat, had het gebed voor ons altijd iets aantrekkelijks. Dat uiterlijke, gedachtenloze gebed stond ons nooit tegen, integendeel, het deed ons goed. Een meester van het geestelijk leven had gelijk toen hij be-

weerde, dat innerlijk gebed ongemerkt leeft in 's mensen hart. Al weet hij er niets van af, het roert zich vol mysterie in zijn ziel, en trekt hem aan om te bidden zoals hij vermag en weet.

Na twee jaren van dit rustig bestaan, kwam mijn vrouw te sterven. Ze kreeg een hevige, brandende koorts, waaraan ze in negen dagen bezweek, na gecommuniceerd te hebben. Zo bleef ik alleen op de wereld. Hoewel niet in staat om te arbeiden, schaamde ik me aalmoezen te vragen als een bedelaar. Bovendien veroorzaakte het verlies van mijn vrouw me zoveel verdriet, dat ik mijn hoofd nergens bij kon houden. Ik hoefde ons hutje maar binnen te gaan en haar kleren of haar omslagdoek te zien, of ik viel snikkend op de vloer, bijna tot bewusteloos wordens toe. Die smart werd me ten slotte ondragelijk: ik verkocht de hut voor twintig roebels, en gaf haar en mijn eigen kleren aan de armen. Ik verschaft me een pas, die me als verminkte eens en voor altijd vrijstelde van verschillende dienstplichten, nam mijn dierbare Bijbel mee, en ging op stap.

Eerst had ik geen vast plan, doch weldra dacht ik bij me zelf: Laat ik naar Kiëw gaan, waar zoveel heilige relieken zijn! Daar zal ik de heiligen gaan bidden om me te helpen in mijn verdriet.

Zo gauw ik dat besluit had genomen, voelde ik mezelf rustiger, en ik reisde in vrede naar Kiëw. Ik heb nu dertien jaar rondgezworven op die manier. Veel kerken en kloosters heb ik bezocht, maar het liefst trek ik toch door steppen en wouden. Ik weet niet of God me waardig zal keuren om de H. Stad Jerusalem ook nog te bezoeken. Zo ja, dan zal Hij misschien mijn zondig gebeente vergunnen daar te rusten. »

« Hoe oud zijt ge eigenlijk? »

« Drie-en-dertig. »

« Wel, broeder, dan hebt ge de leeftijd bereikt van onzen Heer Jesus Christus! »

ATHANASIUS

*Mij toch is het goed
in Gods nabijheid te blijven.
(Ps. 72 : 28).*

HET SPREEKWOORD DAT zegt : « De mens wikt, God beschikt, » bevat waarheid. — Met deze woorden kwam ik bij mijn geestelijken vader terug.

« Ik dacht vandaag vast en zeker op weg te zijn naar het H. Land, doch niets er van ! Ik heb een onverwacht oponthoud van drie dagen. Het beste leek me, bij u terug te komen om raad. Ik had juist van iedereen afscheid genomen, en stond op het punt de stad te verlaten, toen ik aan de deur van het laatste huis een man zag staan, die vroeger eens samen met me op bedevaart was geweest, en dien ik in geen drie jaar gezien had. We groetten elkaar, en op zijn vragen antwoordde ik, dat zo het Gods Wil was, ik Jerusalem zou bezoeken. »

« God lof ; » riep hij uit, « dan heb ik een reisgenoot voor je. »

« God zegene je en hem er bij ! » zei ik, « maar weet je niet meer dat ik het liefst op mijn eentje reis, zonder gezelschap ? »

« Luister eerst. Deze reisgenoot is voor je geknipt. Jullie zult uitstekend met elkaar kunnen opschieten. De vader van den patroon voor wien ik hier werk, heeft een gelofte afgelegd om naar Jerusalem te gaan. 't Is een beste oude man, maar hij is volslagen doof. Je kunt schreeuwen zo hard als je wilt, hij hoort er niets van. Om hem iets aan zijn verstand te brengen, moet je het opschrijven. Je zult dus niet veel last van zijn conversatie hebben, en je kunt hem zelf van groot nut zijn. Zijn zoon geeft hem paard en wagen mee,

die in Odessa kunnen worden verkocht. De oude heer zelf wil te voet gaan. De wagen is voor zijn bagage en de geschenken voor het H. Graf. Een oud man, die bovendien stokdoof is, kon natuurlijk nooit alleen die reis ondernemen met zijn bagage. Ze hebben lange tijd tevergeefs een reisgezel voor hem gezocht. Iedereen wou er zich flink voor laten betalen, en wegens het geld en goed dat de man meeneemt, kunnen ze hem ook niet toevertrouwen aan den eerste den beste. Tast toe, broeder, en ga met hem mee ter ere Gods en uit liefde tot je naaste. Ik zal je recommanderen bij mijn baas. Hij zal erg opgelucht zijn. Het zijn brave mensen, die me zeer genegen zijn. Ik ben nu twee jaar bij hen in dienst. »

Na dit gesprek op straat, bracht hij me binnen. Toen ik zag dat het werkelijk achtenswaardige mensen waren, nam ik de uitnodiging aan. We spraken af derde Kerstdag op stap te gaan, na eerst de H. Liturgie te hebben bijgewoond. Zo bestiert Gods Voorzienigheid onze handelingen, gelijk er geschreven staat: « want God is het, die naar Zijn welbehagen in u het willen uitwerkt en het handelen » (Philipp. 2: 13).

Toen de geestelijke me had aangehoord, zeide hij: « Ik ben blij, dat God me veroorlooft u zo spoedig terug te zien, mijn zoon! En als ge de tijd hebt, zou ik u thans wat bij me willen houden, dan kunt ge me eens zo uitvoerig mogelijk de avonturen en leerzame ontmoetingen verhalen van uw lange pelgrimstochten. »

« Dat zal ik graag doen, » antwoordde ik, en ik begon: Veel goed en veel kwaad ben ik tegengekomen. Veel daarvan herinner ik me niet meer, want ik streefde er naar datgene te onthouden, wat mijn trage ziel kon aanzetten tot gebed. De rest heb ik getracht te vergeten, overeenkomstig het woord van S. Paulus: « Ik streef naar het hogere: Ik vergeet wat achter me ligt en reikhals naar wat vóór me ligt » (Philipp. 3: 13).

Mijn gestorven meester placht immer te zeggen, dat belemmeringen bij het inwendig gebed van twee kanten komen, van rechts en van links. Als de vijand er niet in slaagt ons van het gebed af te houden met ijdele gedachten en boze begeerten, dan brengt hij ons stichtelijke gedachten en mooie ideeën voor de geest, om ons daarvoor het bidden te doen staken. Want hij is nergens zo bang voor als voor dat¹⁾. Dat kunnen we diefstal aan de rechterzij noemen, wanneer een ziel aldus haar samenspraak met God onderbreekt om zich in te laten met eigen gedachten of omgang met de schepselen. Hij leerde me, dat ik gedurende mijn gebed zelfs de subliemste invallen van de hand moest wijzen. Als ik het grootste deel van de dag doorbracht met bespiegelingen of godvruchtige gesprekken in plaats van het gebed des harten, dan moest ik dat als verkeerd beschouwen, als toegeven aan geestelijke ijdelheid. Vooral voor beginners is dat zeer schadelijk, want die moeten zoveel mogelijk tijd besteden aan hun gebed.

Alles te willen vergeten, is echter onbegonnen werk. Zo herinner ik me dan ook nog heel levendig een vroom gezin, waar ik met Gods verlof meerdere dagen heb doorgebracht. Ik trok ergens in de provincie Tobolsk door een kleine stad, en was een huis binnengegaan om wat brood te vragen. Mijn voorraad was bijna uitgeput. De huiseigenaar zei: « Ge komt precies op tijd. Mijn vrouw heeft juist het brood uit de oven gehaald. Ik zal u er een van geven, en gij moet God maar eens voor ons bidden. »

Ik bedankte hem en stopte het brood in mijn reiszak. « Die tas is helemaal gescheurd, » zei toen zijn vrouw, « ik zal u een nieuwe geven. » En zij deed het, tot mijn grote dankbaarheid. Bij het verlaten van de stad kwam ik in een winkel om zout te vragen. Ik kreeg een heel pakje vol, en ik was in mijn schik dat ik zulke vriendelijke mensen ontmoet had, want nu kon ik weer een week verder leven zonder iemand

¹⁾ Zie hierover in het commentaar, blz. 97.

lastig te vallen voor de kost. « Mijn ziel, loof den Heer! »

Vijf versts verder zag ik een houten kerkje, van buiten aardig beschilderd en gedecoreerd. Daar ik gaarne wat wilde bidden in dat Godshuis, liep ik het portiek binnen. Vlak bij, in het veld, waren een paar wel-geklede kinderen van ongeveer vijf en zes jaar aan het spelen. Zodra ik weer de weg betrad, riepen ze me toe: « Bedelaar, beste bedelaar, wacht even! »

Ik wachtte, en ze kwamen aangehold: een jongen en een meisje. Ze namen me bij de hand en zeiden: « Kom mee naar huis, moeder heeft graag bedelaars. »

« Ik ben geen bedelaar, kindertjes, ik ben een pelgrim. »

« Dat geeft niets, kom toch maar mee naar moeder. »

« Waar wonen jullie dan? »

« Daarginds, achter het bosje. »

Ze brachten me, door een keurige tuin, naar een zeer zindelijk en mooi huis. Een dame kwam ons tegemoet. « Welkom, goede vriend, » riep ze me tegen, « God heeft u gezonden; kom binnen en ga zitten. »

Ze nam zelf mijn reiszak over, bood me een leunstoel en vroeg: « Wilt ge niet wat eten, of thee drinken, of hebt ge het een of ander nodig? »

« Dank u zeer, » antwoordde ik, « ik heb alles wat ik behoef, een zak vol brood. Thee gebruik ik wel eens, maar als geboren boer maak ik er geen gewoonte van. Uw vriendelijkheid is het beste onthaal. God vergelde u die christelijke naastenliefde! »

Terwijl ik nog sprak, ervoer ik een sterke inwendige opwekking tot ingekeerdheid: gebed vlamde op in mijn hart, en ik voelde behoefte aan afzondering om het de vrije loop te kunnen laten en voor de mensen de tekenen te verbergen, die het gewoonlijk vergezelden: tranen, zuchten en een bepaalde gelaatsuitdrukking. Ik stond op en sprak: « Vergeef me, ik moet gaan. Moge onze Heer Jesus Christus u en de kleinen zegenen! »

« Waarachtig niet! Ik laat u zo maar niet vertrekken! God vergeef me! Mijn man komt dadelijk thuis uit de stad. Hij is rechter. Hij zal veel te blij zijn u hier aan te treffen. Elken pelgrim beschouwt hij als ons door God gezonden. Bovendien, morgen is het Zondag. Dan zullen we samen naar de H. Liturgie gaan en samen dineren. Elke Zon- en feestdag hebben we een dertigtal gasten aan tafel, allemaal onze arme broeders in Jesus Christus. Vertel me liever wie ge zijt en wat het doel van uw reis is. Ik praat graag met heilige mensen en luister gaarne naar hun wijze conversatie. Kinderen, breng den pelgrim zijn tas naar de logeerkamer. Hij blijft vannacht bij ons. »

Al toe luisterend, vroeg ik mezelf af: Is dat een menselijk wezen dat daar zo spreekt, of een verschijning uit een betere wereld? — Ik bleef dus en vertelde van mijn omzwervingen, en dat ik op weg was naar Irkoetsk.

« Dan gaat ge over Tobolsk! Mijn moeder is daar zuster in een klooster. We zullen u een brief voor haar meegeven, en zij zal u welkom heten. Vaak komt men bij haar om raad in geestelijke aangelegenheden. Ge kunt haar ook het boek van S. Joannes Climacus brengen, dat ze ons verzocht voor haar uit Moskou te laten komen. Dat treft alles goed! »

Intussen werd het etenstijd en we zetten ons aan tafel. Vier vrouwen kwamen binnen en zaten met ons aan. Toen het eerste gerecht genuttigd was, stond een van haar op, boog voor de heilige ikon en voor ons, en ging de tweede gang halen. Op dezelfde manier haalde een andere het derde gerecht. Ik vroeg de huisvrouw: « Als ik u vragen mag: is dat familie van u? »

« Zeker, » antwoordde ze, « dat zijn mijn zusters in Christus. De ene is onze keukenmeid, de tweede de vrouw van den koetsier, de derde de huishoudster en de vierde mijn gediensstige. Ze zijn alle vier getrouwd: we hebben enkel getrouwde vrouwen in huis. »

Ik stond verbaasd, en dankte God, dat Hij me in kennis

bracht met mensen wier levenswijze zo overeenkomstig Zijn H. Wil was. En opnieuw voelde ik meer dan tevoren een drang in mijn hart om te bidden. Om me er ongestoord aan te kunnen overgeven en wat alleen te zijn, sprak ik tot de dame na de maaltijd: « U gaat ongetwijfeld nu wat rust nemen. Ik zelf ben het lopen zo gewoon, ik zou wel wat in de tuin willen wandelen. »

« Dan ga ik mee, » zei ze, « ge kunt me er iets leerzaams vertellen. Als ge alleen gaat, laten de kinderen u niet met rust. Ze zouden de hele tijd bij u willen zijn, want ze houden van bedelaars en pelgrims en al onze broeders in Christus. »

Zo was ik wel genoodzaakt met haar mee te gaan. Om zelf niet te hoeven te spreken, maakte ik een diepe buiging voor haar en vroeg: « Verhaal me eens, ter liefde Gods, hoe lang hebt u dit heilig leven al geleid, en wat bracht u tot zo grote goedheid? »

En ze begon: « Mijn moeder is een achterkleindochter van S. Josaphat, wiens relieken te Belgorod rusten. We bezaten er een groot huis waarvan een vleugel verhuurd was aan een arme edelman. Hij stierf en kort daarna zijn vrouw eveneens, en er bleef een pasgeboren kindje achter. Mijn moeder nam het uit medelijden als het hare aan. Een jaar later werd ik geboren, en we groeiden samen op, met dezelfde gouvernantes en onderwijzers. We deelden alles samen, als broer en zuster.

Na mijn vaders dood verliet moeder de stad en ging met ons op haar landgoed in Siberië wonen. Toen we de leeftijd hadden, zorgde ze dat we met elkaar trouwden, ze vermaakte ons haar landgoed, en nam zelf de sluier aan in een klooster, waar ze een cel voor zich had laten bouwen. Ze gaf ons haar moederlijke zegen en de raad christelijk te leven, vurig te bidden en vooral: de voornaamste geboden van Christus op te volgen door naastenliefde, eenvoudig en nederig hulpbetoon aan de armen, opvoeding van onze kinderen tot brave christenen, en behandeling van onze lijf-

eigenen als broeders. We wonen nu al tien jaar in deze eenzame streek, en we hebben ons best gedaan mijn moeders raad zo goed mogelijk in praktijk te brengen. We hebben een klein tehuis voor armen gesticht, waar tien verminkten en zieken worden onderhouden. Morgen zult ge ze wel te zien krijgen. »

Ik vroeg of ik dat boek van Joannes Climacus, dat ze aan haar moeder wou sturen, eens mocht inkijken. Ze bracht het me, maar juist toen we er iets uit gingen lezen, kwam haar man thuis. Hij groette en omhelsde mij, en we kustten elkaar als broeders in Christus. Vervolgens nam hij me mee naar zijn kamer. Wat een boeken en prachtige ikonen hij had! Er hing onder meer een levensgrote afbeelding van den Gekruisigde, met op een lessenaar ervóór het Nieuwe Testament. Ik maakte een kruis en zei: « Je zou je hier in de Hemel wanen! Hier zijn Jesus Christus, Zijn allerheiligste Moeder en al die andere heiligen Gods... »

Hij liet me ook zijn boeken zien. « U hebt hier overal om u heen Gods Woord en goddelijke raad, » merkte ik op.

« U zult hier wel dikwijls komen om de troost van hun gezelschap te smaken. »

« Ja, » zei de heer, « ik lees ze zeer gaarne. Ik heb werken van vele kerkvaders en preken van beroemde kanselredenaars. Mijn boekerij heeft me wel vijfduizend roebel gekost. »

« Hebt u niets over het gebed? »

Hij vond een boek met een commentaar op het Onze Vader, en we begonnen er met veel belangstelling in te lezen. Spoedig kwam de dame met de thee. De kinderen brachten een zilveren mandje met koekjes, zoals ik er nooit geproefd of zelfs gezien had.

Toen we thee hadden gedronken, vroeg de heer aan zijn vrouw ons dat commentaar op het Onze Vader te lezen. Ze las uitstekend. Doch onder het luisteren voelde ik mijn eigen gebed in mijn binnenste opwellen met meer aandrang dan ooit. Het vervulde me met toenemende vreugde. Plotse-

ling was het alsof er iets voor me begon op te doemen, dat geleek op mijn gestorven starets. Ik sprong op en verontschuldigde me dat ik een aanval van slaperigheid moest tegengaan. Ik dacht dat mijn meesters geest beslag op me kwam leggen en me verlichtte. Nieuw licht brak inderdaad uit over mijn ziel, en ik had ineens verscheidene nieuwe ideeën over het gebed. De dame hield op met lezen, en haar man vroeg wat ik er van dacht.

« Ik vind het heel mooi, » antwoordde ik. « Het Onze Vader is het mooiste en zoetste gebed, en Jesus Christus heeft het voor ons opgesteld. De uitleg die u voorlas, is waar en schoon, maar die handelde meestal over werken van christelijke naastenliefde. Ik heb bij de heilige Vaders een meer contemplatieve en mystieke verklaring gevonden. »

« Welke Vaders? »

« S. Maximus de Belijder, en S. Joannes Damascenus hier in mijn *Philocalia*. »

« Wilt ge ons daar geen kennis van geven? »

« Niets liever! In uw boek worden de woorden *Onze Vader die in de Hemel zijt* uitgelegd als een zinspeling op de liefde, die we onze naaste moeten toedragen, elkander beschouwen als broeders, kinderen van denzelfden Vader. Dat is juist. Maar de heilige Vaders zeggen, dat we er vooral door worden vermaand ten Hemel te streven waar onze Vader is, en altijd in Zijn tegenwoordigheid te wandelen.

De woorden *Uw Naam worde geheiligd* legt uw boek uit als een vermaning nimmer de Naam Gods lichtvaardig uit te spreken of er bij te zweren, maar hem integendeel slechts met grote eerbied te gebruiken. De mystieke commentatoren zeggen, dat daar ook een bede in vervat staat om inwendig gebed, opdat Gods Naam ten allen tijde in ons hart moge verwijlen, en innerlijk gebed al onze gedachten en handelingen heiligen.

Uw Rijk kome is een gebed dat de vrede en vreugde Gods onze harten moge vervullen.

Geef ons heden ons dagelijks brood wordt in uw boek verklaard als een gebed om al wat niet overdadig maar noodwendig is voor ons lichamelijk leven en om onze broeders te kunnen helpen. Doch S. Maximus de Belijder zegt dat we behalve dagelijks brood er ook het hemels brood onder moeten verstaan, dat het voedsel der ziel is, het Woord Gods en Eniging, in gedurige gedachte aan God en voortdurend gebed des harten. »

« Och, dat is erg moeilijk dat voortdurend gebed, » riep mijn gastheer uit, « en voor ons leken, in de praktijk niet om te doen! Wij mogen al blij zijn, als we onze gewone gebeden vurig kunnen verrichten. »

« Zeg dat niet, meneer! Als het zo'n onoverkomelijke moeilijkheid meebracht, zou God het ons nimmer hebben aanbevolen. Zijn kracht komt juist bij onze zwakheid tot haar recht (II Kor. 12: 9), en de heilige Vaders hebben ons de middelen overgeleverd om de weg te vinden naar dit inwendig gebed des harten. Ik geef toe dat aan kluizenaars meer verhevene middelen ten dienste staan, doch er bestaan nog andere, eenvoudigere middelen voor leken, en ook die leiden veilig en zeker tot het verkrijgen van die genade. »

« Ik heb over dat onderwerp eigenlijk nooit iets gelezen, » bekende de rechter.

« Ik zou u er enkele passages over kunnen voorlezen uit de *Philocalia*, als u het mij veroorlooft, » stelde ik voor.

Ik haalde mijn boek, vond een artikel van Petrus Damascenus, en las voor: « Het is noodzakelijk de Naam Gods zelfs nog vaker te leren aanroepen dan we adem halen, overal, altijd, en bij al onze handelingen. De Apostel zegt: *Bidt zonder onderbreking*. Daarmee wil hij ons leren, dat we God voortdurend in onze gedachten moeten hebben, bij elk woord en daad. Als ge iets verricht, heb dan den Schepper van alles in gedachte. Ziet ge licht, denk aan Dengene die het ons schonk; aanschouwt ge de hemel, de oceaan en al wat ze bevatten, bewonder ze en verheerlijk Hem die

ze maakte. Kleed ge u, zo bedenk van Wien ge er het nodige voor ontvangt, en dank Hem die voor u zorg draagt. Kortom: laat al uw handelingen u brengen tot de gedachte aan God en u Hem doen verheerlijken. Dan zult ge voortdurend leren bidden, en uw ziel zal immer vervuld zijn van vreugde. Zie hoe simpel deze wijze van bidden is, hoe makkelijk en in ieders bereik! »

Deze tekst gaf hun inderdaad veel voldoening. De edelman was buiten zich zelf van blijdschap, hij omhelsde me, bedankte me, bladerde mijn *Philocalia* door, en zei: « Ik moet beslist zo'n boek hebben. Ik zal een exemplaar bestellen in S. Petersburg. Maar in afwachting daarvan zou ik willen overschrijven wat ge daar zo juist hebt voorgelezen. »

Hij was er gauw mee klaar. Toen riep hij uit: « Hemel, dat is waar ook! Ik heb een ikon van dien Damascenus! » (Waarschijnlijk is S. Joannes Damascenus bedoeld).

Hij opende de omlijsting en hing het afschrift onder de beeltenis van den heilige. « Daar hangt nu het levend woord van den sint onder zijn afbeelding, » zei hij. « Moge het me bij wat ik ook doe, herinneren aan zijn heilzame raad. »

Vervolgens gingen we ten avondmaaltijd. Weer kwam al het dienstvolk, mannen en vrouwen, mee aan tafel. Wat een eerbiedige stilte, wat een kalmte heerste er gedurende dat maal! Toen het geëindigd was, werd er lang gebeden, en ze verzochten mij de « akathist van den allerzoetsten Verlosser »¹⁾ te lezen. Daarna gingen de bedienden en de kinderen heen, en bleven we met ons drieën alleen in het vertrek.

De dame bracht me nu een wit hemd en een paar kousen. Ik boog voor haar tot op de grond en zei: « Moedertje, de kousen kan ik niet aannemen, want ik heb er van mijn leven nooit gedragen. Van kindsaf aan ben ik beenwindsels gewend. » Ze ging dadelijk weg en kwam terug met een oude kaftan van gele stof, die ze in banden knipte. De heer sprak:

¹⁾ Een zeer schone en innige gebedscompositie gericht tot den Heiland, (een « hymnos akathistos », waaronder men niet neer zit, vandaar de naam).

« Uw schoenen zijn volkomen versleten, » en hij gaf me een paar nieuwe overschoenen, die hij zelf over zijn laarzen droeg. « Ga maar in die kamer hiernaast, daar is niemand, daar kunt ge u verkleden, » voegde hij er bij.

Ik deed het en kwam terug. Ik moest weer gaan zitten, en de heer wond de windsels om mijn benen en zijn vrouw trok me de overschoenen aan. Eerst wilde ik ze niet laten begaan, doch ze antwoordden: « Zit stil. Heeft Christus zelf niet Zijn leerlingen de voeten gewassen? » Ik kon mijn tranen niet weerhouden, en zij zelf evenmin.

Daarna ging de dame voor de kinderen zorgen, en de edelman en ik gingen de tuin in, naar een zomerhuisje. De slaap bleef uit, en we praatten door, rustend op de grond. Mijn gastheer begon me uit te vragen: « Vertel me in Gods Naam de hele waarheid », zei hij, « wie zijt ge eigenlijk? Ge moet van goede familie zijn, ofschoon ge u wilt laten doorgaan voor een man uit het volk. Ge leest en schrijft uitstekend en ge redeneert perfect. Dat leert men niet zo op een gewone dorpschool. »

« Al wat ik u verteld heb, is de zuivere waarheid. Ik heb vrij uitgesproken tegenover u en uw vrouw, en ik heb geen idee om u wat wijs te maken. Mijn redenering heb ik niet van me zelf : ik heb alleen maar herhaald wat ik leerde van mijn overleden starets, die zo vol was van vrome wijsheid, of wat ik gelezen heb bij de heilige Vaders. Wat mijn onwetendheid meest van al verlicht, is wel dat innerlijk gebed. Ik heb het verkregen door Gods genade en dank zij de onderrichtingen van den starets. Doch dat ligt in ieders bereik. Er is niets anders voor nodig dan stil weg te zinken in het eigen hart, en de glorievolle Naam van Jesus Christus wat vaker aan te roepen. Dan laat dat inwendig licht zich dadelijk speuren, en alles wordt eenvoudig, zelfs sommige geheimenissen van het Rijk Gods kan men begrijpen in de glans van dit licht¹⁾.

¹⁾ Dit is niet noodzakelijk illuminisme; authentieke mystici, zoals b.v. Angela van Foligno, hebben zich dikwijls zo uitgedrukt.

Is het al geen groot en leerrijk mysterie, dat iemand het vermogen ontvangt om af te dalen in zijn binnenste, zich zelf naar waarheid te kennen en stil te wenen over zijn zonden en verdorven wil?

En met mensen redeneren is niet zo moeilijk: hart en geest zijn ouder dan menselijke wijsheid. Als we verstand hebben, kunnen we het ook steeds ontwikkelen met behulp van kennis en ervaring. Maar als het ons aan verstand ontbreekt, zullen wijze onderrichtingen of welk onderwijs ook, ons niet veel verder brengen. De grote ellende is, dat we zo naast ons zelf leven en zo weinig echt verlangen koesteren ons zelf te benaderen. We vluchten dat veeleer, we zijn bang tegenover onszelf te komen staan. We ruilen de waarheid voor beuzelingen, en denken: het zou heel mooi zijn natuurlijk om me op het gebed toe te leggen, maar ik heb er geen tijd voor. Die wordt opgeëist door mijn dagelijkse bezigheden. Doch wat van die twee is het belangrijkste: eeuwig leven en de zaligheid onzer ziel, of dat voorbijgaande leven des lichaams waaraan we zoveel zorg besteden? »

« Vergeef me, beste broeder, » sprak de rechter, « ik heb u dat niet uit nieuwsgierigheid gevraagd, doch met een christelijke bedoeling. Twee jaar geleden was ik n.l. getuige van iets, dat me die vraag ingaf. Destijds kwam er een bedelaar bij ons met een pas van een oud-soldaat. Hij was afgeleefd, zwak, en zó miserabel, dat hij bijna naakt ging onder zijn lompen. Hij sprak weinig en simpel als de boeren van de steppen. We namen hem op in ons Tehuis en vijf dagen later werd hij zó zwaar ziek, dat we hem hier in dit zomerhuisje lieten overbrengen, waar mijn vrouw en ik hem verpleegden. We bereidden hem voor en vroegen onzen priester hem de Laatste H.H. Sacramenten toe te dienen. 's Nachts voor zijn dood ging hij overeind zitten, vroeg om pen en papier, en verzocht ons de deur op slot te doen en niemand binnen te laten eer hij klaar was met zijn testament, dat ik naar zijn zoon moest sturen in S. Petersburg.

Ik stond versteld toen ik zijn schrift zag. Het was niet alleen mooi en regelmatig, doch zo fijn alsof het gedrukt was. Hij schreef als een gestudeerd mens. Ik heb nog een afschrift van dat testament, morgen zal ik het u laten zien. Een en ander wekte mijn nieuwsgierigheid naar zijn afkomst. Nadat hij me had laten zweren dat ik het vóór zijn dood aan niemand zou vertellen, verhaalde hij me tenslotte, tot Gods meerdere glorie, zijn levensgeschiedenis.

Ik was prins N., zei hij, ik bezat een groot fortuin, en leidde een weelderig en verkwistend leven. Mijn vrouw was dood, en ik woonde samen met mijn zoon, die kapitein was van de lijfwacht. Eens toen ik me klaar maakte voor een bal ten huize van een voornaam personage, werd ik driftig op mijn kamerdienaar. Ik bracht hem een hevige slag op zijn hoofd toe, en gaf orders om hem uit de stad naar het land te doen verbannen. Daags daarop stierf de man aan een congestie in de hersens. De zaak had voor mij echter geen verdere onaangename gevolgen en ik dacht er spoedig niet meer aan... Zes weken later begon de dode me te verschijnen, eerst in mijn dromen. De ene nacht na de andere viel hij me lastig met zijn geroep: « Gewetenloos mens, weet ge niet dat ge mijn moordenaar zijt? »

Weldra zag ik hem ook als ik wakker was, en hoe langer het duurde, hoe vaker hij verscheen, ten laatste welhaast zonder onderbreking. Ik begon samen met hem nog andere personen te zien die ik onrecht had aangedaan. Ook een vrouw die ik verleid had. Ze overlaadden me met verwijten, en vervolgden me zó verwoed, dat ik eten noch slapen kon en me nergens meer mee kon bezighouden. Ik teerde er van uit, mijn vel overspande nog slechts mijn gebeente, als ware ik een levend geraamte. De beste doctoren konden niets voor me doen. Ik trok zes weken naar het buitenland: 't hielp niets. Die ellendige verschijningen namen nog steeds toe. Meer dood dan levend kwam ik in Rusland terug. Al vóór mijn ziel het lichaam had verlaten, verduurde ik

de folteringen van de hel. Zo werd ik tot de overtuiging gebracht van het bestaan der hel : ik wist wat het was!

In mijn troosteloze toestand erkende ik eindelijk mijn zondigheid, ik biechtte, schonk al mijn lijfeigenen de vrijheid, en deed een gelofte om de rest van mijn leven door te brengen in harde arbeid, vermomd als bedelaar. Ik verlangde tot uitboeting van mijn zonden voortaan de dienaar te zijn der mensen van de laagste rang.

Zodra ik dat besluit goed en wel had genomen, hielden de verschijningen op. De vertroosting en vreugde die ik begon te smaken na deze verzoening met God, laten zich niet beschrijven. Thans leerde ik bij ervaring wat het Paradijs moet zijn, en hoe het Rijk Gods kan ontluiken in 's mensen ziel. Weldra was ik volkomen genezen en begon ik mijn voornemens in daden om te zetten. Voorzien van een pas van een ex-soldaat, verliet ik in het geheim mijn geboortestreek. Vijftien jaar heb ik in Siberië rondgedoold. Nu eens verhuurde ik mezelf aan een boer voor veldarbeid, dan weer bedelde ik. Wat een geluk, een blijdschap, een vrede heb ik genoten ondanks mijn ontberingen! Slechts diegenen kunnen daarvan meespreken, die evenals ik hebben ondervonden wat het is door de barmhartigheid van onzen Zaligmaker te worden overgebracht van de hel naar de Hemel.

Toen hij me dat alles verteld had, gaf hij me zijn testament in bewaring. Daags daarop stierf hij. Hier is het afschrift, ik heb het in zijn Bijbel gelegd.

In de Naam van den Vader, den Zoon en den H. Geest.

Dierbare Zoon,

Het is thans vijftien jaar geleden, dat ge je vader niet meer gezien hebt. Doch gedurende al die tijd van verborgen leven heeft hij zo nu en dan enig nieuws van je gehoord, en hij heeft steeds een vaderlijke liefde voor je gekoesterd, die hem ook ditmaal noopt je deze weinige regels te schrijven eer hij sterft.

Ge weet hoeveel ik geleden heb wegens mijn zondig en ongeregeld leven. Maar ge weet niet welk een geluk ik heb genoten tijdens mijn onbekende beevaartstochten, als vrucht van mijn boetvaardigheid. En thans kom ik tot een vredig uiteinde ten huize van mijn en uw weldoener (immers, weldaden den vader aangedaan moeten het hart treffen van een dankbaren zoon). Vergeld het hem naar vermogen.

Ik zend je mijn vaderlijke zegen en smeeke je God steeds indachtig te zijn en je geweten onbezoodeld te bewaren; goed, voorzichtig en verstandig te zijn, je ondergeschikten zo vriendelijk mogelijk te bejegenen, en bedelaars en pelgrims niet te verachten, want weet wel, dat je stervende vader enkel rust heeft kunnen vinden voor zijn gefolterde ziel in ontbering en pelgrimschap. Ik roep Gods zegen over je af en sluit mijn ogen in vrede, gelovend in het eeuwig leven door de barmhartigheid van onzen Middelaar, Jesus Christus.

Je vader N. »

Zo sprak ik met dien braven rechter, en vroeg op mijn beurt: « U moet wel veel last en drukte hebben met uw Tehuis, beste vader, want er zijn er onder ons genoeg die pelgrims worden uit gemakzucht, en anderen zijn zelfs dieven, zoals ik maar al te goed weet. »

« Niet zoveel last, » antwoordde hij. « We treffen het zó, dat we meestal waarachtige pelgrims hier krijgen. Tegenover de kwaadwillige beoefenen we geduld en we trachten ze bij ons te houden. Als ze een tijdje samen zijn geweest met onze dierbare broeders, de bedelaars van Christus, worden ze beter en verlaten ze ons Tehuis als brave en zachtzinnige broeders. Hier hebt ge een voorbeeld. Een poos geleden werd een handwerksman uit onze stad zó verkeerd, dat iedereen hem aan zijn deur wegjoeg met stokslagen en hem zelfs een hap brood weigerde. Hij was een dronkaard, een ruziemaker en een dief. Op een mooie dag kwam hij

bij ons om brood en brandewijn. Dat wou hij liever dan wat ter wereld ook. We heetten hem vriendelijk welkom en gaven hem wat hij vroeg, doch met de boodschap: Blijf hier. Je krijgt net zoveel brandewijn als je wilt, op één voorwaarde: dat je in bed kruipt zo gauw als je het hebt opgedronken. Want bij de eerste grofheid of ruzie sturen we je niet alleen weg, maar leveren we je uit aan de politie, die wel zal zorgen dat je in een strafkolonie terecht komt als een gevaarlijke vagebond.

Hij ging er op in en bleef. Een dag of acht, wat langer misschien, dronk hij geweldig, zoveel als hij lustte, doch om zijn brandewijn niet te verspelen, kroop hij onmiddellijk in bed, hetzij op zijn eigen kamer, of dat hij in de moestuin ging liggen. Hij sliep in alle geval en hield zich rustig. Als hij nuchter was, spraken zijn medebroeders hier hem toe en rieden hem aan het drinken op te geven, al was het bij beetjes. Hij begon werkelijk minder en minder te drinken, en drie maanden later was hij geheel genezen. Nu is hij in betrekking en leeft niet langer van liefdadigheid. Eergisteren was hij nog hier om te bedanken. »

Wat een wijsheid, door liefde ingegeven, dacht ik bij mezelf, en ik riep uit: « Ere zij God, die zo rijkelijk Zijn genade laat lichten in uw omgeving! »

Na deze conversatie sliepen we een paar uur. De klokken luidden voor de Metten toen we ontwaakten. Bij de kerk troffen we de dame met de kinderen aan. Terstond na de Metten was de viering der H. Liturgie begonnen. De heer, zijn zoontje en ik stonden in het koor. Zijn vrouw en zijn dochttertje bleven bij de opening van de ikonostasis, om de Opheffing van de H. Offergaven te kunnen zien¹⁾. Mijn hemel, hoe baden die mensen! op hun knieën en met tranen van geluk. Wat een glans lag er over hun gelaat! Ik moest zelf huilen als ik er naar keek.

¹⁾ De ikonostasis is een *beeldenwand*, die de altaarruimte afsluit. In het midden is de Koninklijke Poort, waarop hier geduid wordt.

Na de Liturgie vergaderden huisheer en huisvrouw, de priester, het dienstvolk en de bedelaars voor het middagmaal. Er waren wel veertig armen, kreupelen en zieken. Kinderen ook. Ieder had zijn eigen plaats aan tafel, en alles verliep in orde en stilzwijgen. Moedvattend, fluisterde ik mijn gastheer in: « In de kloosters lezen ze onder het eten de levens der heiligen voor. »

« Marie, » richtte hij zich tot zijn vrouw, « dat zou een leerzaam gebruik zijn om ook bij ons in te voeren. De volgende keer zal ik zelf voorlezen; daarna kom jij aan de beurt, dan de Eerwaarde, en verder al diegenen van onze broeders die het behoorlijk kunnen. »

Met zijn mond vol, merkte de priester op: « Luisteren doe ik graag, maar om te lezen, daar heb ik geen tijd voor. Ik heb thuis zoveel te doen, dat mijn hoofd er van omloopt. Ik heb mijn kroost en ook nog vee! Mijn ganse dag is bezet, en ik heb reeds alles vergeten wat ik op het Seminarie heb geleerd ».

Ik beefde toen ik dat hoorde, doch de dame (ze zat naast me) nam mijn hand en zei: « Dat zegt hij maar uit nederigheid. Hij zoekt zich altijd te vernederen, doch hij is zeer braaf en vroom. Hij is al twintig jaar weduwnaar, heeft zijn kinderen goed opgevoed en celebreert dikwijls. »

Dat deed me dadelijk denken aan wat Nikita Stifat zegt in de *Philocalia* : « De aard der dingen wordt door ons beoordeeld overeenkomstig de gesteltenis van onze ziel, » d.w.z. we zien onze naaste zoals we zelf zijn. En verder: « Wie tot waarachtig gebed en waarachtige liefde is geraakt, maakt geen verschil meer tussen rechtvaardigen en nietrechtvaardigen: hij bemint ze alle tegelijk en veroordeelt geen mens, evenals God die Zijn zon en regen zendt over beiden zonder onderscheid.

Opnieuw heerste er stilte aan tafel. Naast me zat een bedelaar die volslagen blind was. De gastheer zelf zorgde voor hem, maakte de vis voor hem klaar, hield zijn lepel

vast en hielp hem met zijn soep. Ik zag dat de man voortdurend zijn mond open had, en dat zijn tong steeds bewoog, alsof ze beefde. Ik was benieuwd om te weten of het misschien een beoefenaar was van het innerlijk gebed.

Tegen het eind van de maaltijd werd een oude vrouw ongesteld. De heer des huizes en zijn vrouw brachten haar naar hun kamer en legden ze op hun eigen bed. De dame bleef bij haar om ze op te passen. De priester ging de H.H. Sacramenten halen en de heer zond zijn rijtuig om den dokter. Allen verspreidden zich. Ik voelde om zo te zeggen honger naar mijn gebed, een uiterste behoefte mijn inwendige drang te volgen, want ik had al in geen 24 uur meer in afzondering en stilte verkeer. Mijn hart was als boordevol; gelijk een vloedgolf wilde het zich uitstorten en zich verspreiden over al mijn leden. De pogingen om me in te houden, veroorzaakten me een hevige pijn in de hartstreek, die weliswaar tevens vertroosting meebracht, en me aanzette tot enkel bidden en stilte. Op dat ogenblik werd het me pas goed duidelijk, waarom de ware beoefenaars van dit gebed de samenleving ontvluchtten en zich verscholen in de wildernis; en waarom de eerbiedwaardige Hesychius zelfs de meest verheven conversatie kletserij noemt, als men er zich te veel mee inlaat. S. Ephraïm, de Syriër, zegt in dezelfde zin : « Een goed woord is zilver, maar zwijgen het zuiverste goud. »

Met dergelijke overpeinzingen ging ik naar het Tehuis voor de armen. Ze deden allen hun middagdutje. Ik klom zachtjes op zolder, ging liggen en verrichtte aldus mijn gebed. Toen de bedelaars wakker werden, zocht ik den blinde op en nam hem mee naar de moestuin. We kozen een rustig plekje uit en praatten. « Vertel me eens, om Gods Wil, » vroeg ik, « vindt uw ziel baat bij dat gebed tot Jesus, dat ge aldoor herhaalt ? »

« Ik heb dat allang onafgebroken volbracht. »

« Hoe voelt ge u daarbij ? »

« Ik kan er niet meer buiten, dag noch nacht. »

« Hoe hebt ge het leren kennen; verhaal me dat, broeder lief. »

« Ik ben kleermaker van mijn vak, ziet ge, en ik verdiende mijn brood met de dorpen af te reizen en kleren te maken voor de boeren. Eens verbleef ik in het huis van een boer, voor wiens hele familie ik kleren moest maken. Op een feestdag, zag ik in de kast waar de ikonen bewaard werden, drie boeken liggen, en ik vroeg wie van hen kon lezen. Niemand, was het antwoord. Ze hadden de boeken geërfd van een oom. Ik nam er een van — het eerste het beste — sloeg het open en las er de volgende woorden (ik herinner ze me nog precies): Onafgebroken gebed is het voortdurend aanroepen van Gods Naam. Hetzij we wandelen, spreken, rusten of eten, onverschillig wàt, ten allen tijde moeten we de Naam des Heren aanroepen.

Toen ik dat las, dacht ik bij me zelf: dat is net iets voor mij in mijn vak, en ik begon dadelijk onder mijn werk het gebed fluisterend te herhalen. Het deed me goed, maar de huisgenoten hadden er erg in en staken er de gek mee: Ben je soms een tovenaarspreuk en prevel je je formules?

Om te vermijden dat ze me er over aanspraken, gebruikte ik niet langer mijn lippen, en zei mijn gebedje enkel met de tong. Tenslotte deed mijn tong het vanzelf, dag en nacht, en dat verschaft me een waar genot. Met de jaren verloor ik het gezicht, 't is een ziekte in onze familie. De gemeente verkreeg opname voor me in een gesticht te Tobolsk, en ik stond op het punt er heen te gaan, toen deze brave mensen me hier hielden met de belofte me een rijtuig te lenen voor de reis. »

« Wat was de titel van dat boek? Was het misschien de *Philocalia*? »

« Ik weet het niet; ik heb niet naar de titel gekeken. »

Ik ging mijn boek halen, en vond in het vierde deel, onder de geschriften van den patriarch Callixtus, de woorden die hij uit het hoofd geciteerd had, en las ze hem voor.

« Dat is 't! » riep de blinde uit. « Lees verder, broeder, lees verder, 't is zo mooi! »

Toen ik las dat we met het hart moeten bidden, overstelpte hij me met vragen: « Wat betekent dat eigenlijk? hoe kùn je dat? »

Ik vertelde hem dat de hele leer over het gebed in bijzonderheden in de *Philocalia* stond. Hij smeekte me bijna om het hem voor te lezen. « Wel, » zei ik, « dat zullen we zó aanleggen. Wanneer gaat ge naar Tobolsk? »

« Zo spoedig mogelijk. »

« Welnu. Ik vertrek morgen. Laten we samen gaan. Onderweg kan ik u alles voorlezen wat handelt over het inwendig gebed, en u leren hoe ge uw hart kunt vinden en kunt binnengaan. »

« En het rijtuig? »

« Laat dat maar hier. Van hier naar Tobolsk is zowat 150 versts. Dat is de moeite niet waard. We doen het op ons gemak, en het zal een genot zijn samen te bidden en er over te spreken in de eenzaamheid. »

We waren het op slag eens.

's Avonds kwam de gastheer ons zelf halen voor het avondeten, waarna we hem vertelden dat de blinde man het rijtuig niet meer nodig had, daar ik met hem mee ging om samen de *Philocalia* te lezen.

« Ik heb eveneens dat boek bewonderd, » zei hij, « ik heb de bestelling en het geld al klaar liggen. Morgen stuur ik het naar S. Petersburg. »

Zo vertrokken we de volgende morgen in de vroegte, na eerst onzen gastheer en zijn vrouw te hebben bedankt voor hun milde liefdadigheid. Ze liepen een eindje mee en namen dan hartelijk afscheid.

De blinde en ik maakten korte dagreizen, van niet meer dan tien tot vijftien versts. Voor de rest van de tijd zaten we hier of daar op een eenzaam plekje te lezen. Ik las hem alles voor wat het gebed des harten betrof, in de volgorde die

mijn starets me had aanbevolen: eerst S. Nicephorus, dan S. Gregorius de Sinaïet, enz. Hij luisterde aandachtig, zelfs gretig, en met zichtbaar genoegen. Maar hij stelde me vragen over het gebed, die mijn verstand niet kon beantwoorden. Toen ik hem alles betreffende die materie uit de *Philocalia* had voorgelezen, drong hij er op aan, dat ik hem ook zou uitleggen, hoe we met onze geest « ons hart kunnen vinden, » en hoe de goddelijke Naam van Jesus Christus daarin gegrift kan worden, zodanig dat we het innerlijk gebed kunnen beoefenen.

« Ge zijt blind, » antwoordde ik, « maar kunt ge u de dingen niet voorstellen die ge vroeger gezien hebt, b.v. een mens, of wat anders, uw hand, uw voet... Kunt ge u dat niet net zo duidelijk voor de geest brengen, als zaagt ge het met uw ogen? »

« Ja... »

« Welnu, doe dat met uw hart. Laat uw blik doordringen tot in uw borst, en stel u uw hart voor zo levendig als ge maar kunt. Laat uw oren tegelijkertijd luisteren naar het kloppen. Vervolgens verdeelt ge elk woordje van uw gebed over één hartslag. Bij de eerste slag zegt ge: *Heer*; bij de tweede: *Jesus*; bij de derde: *Christus*, enz. Herhaal dat verschillende malen. Zodra ge u dat hebt aangewend, kunt ge het gebedje verdelen over in- en uitademing, gelijk de heilige Vaders leren. Bij het inademen zegt ge: *Heer Jesus Christus*, en bij het uitademen: *ontferm u over mij*. Doe dat zo dikwijls mogelijk, en mettertijd zult ge, met Gods hulp de vrucht mogen plukken van dit zoete innerlijk gebed. Doch pas op voor verbeeldingen van welke aard ook. Wil daar niets mee te maken hebben. De Vaders raden ons, bij dit gebed geheel ledig te worden, omdat we ons anders blootstellen aan allerlei illusies »¹⁾.

De blinde man had me met de grootste aandacht aange-

¹⁾ Dit is ook de uitdrukkelijke leer van den mystieken kerkleeraar de H. Joannes van het Kruis e. a.

hoord, en begon onverwijld mijn onderrichtingen in praktijk te brengen, vooral gedurende de nacht wanneer we halt hielden om te slapen. Na vijf dagen merkte hij in zijn hart grote vurigheid en onuitsprekelijk geluk, die vergezeld gingen van een onweerstaanbaar verlangen tot Jesus Christus in liefde te bidden. Nu en dan kwam het hem voor, dat hij licht zag, zonder dat hij echter enig voorwerp kon onderscheiden. Soms ook was het hem, wanneer hij in zijn hart blikte, alsof er een vlam oplaaide en naar buiten sloeg en hem verlichtte in zulk een mate, dat hij dingen op grote afstand kon waarnemen, zoals op zekere dag bleek.

We liepen in een bos. Hij zweeg, verloren in zijn gebed, doch opeens sprak hij me aan: « De kerk staat in brand! Wat zonde, kijk, de toren valt in! »

« IJdele verbeeldingen, » antwoordde ik. « Dat is een bekoring, die ge dadelijk moet onderdrukken. Hoe kunt ge zien wat er in de stad gebeurt? We zijn er nog twaalf versts vandaan. »

Hij zweeg gehoorzaam en bad verder. Tegen de avond bereikten we de stad, en ik zag dat er inderdaad verschillende huizen waren afgebrand, en dat de klokketoren, opgetrokken uit houten balken, was ingestort. De menigte verdrong zich er omheen, en stond verstomd dat niemand ietsel bekomen had bij de instorting. Uit hetgeen ik hoorde, kon ik opmaken, dat de ramp had plaatsgegrepen op het moment dat de blinde er gewag van had gemaakt.

« Ziet ge nu dat mijn gezicht geen ijdele waan was? » merkte hij op. « 't Schijnt werkelijk zo te zijn gebeurd. Hoe kan ik onzen Heer Jesus Christus genoeg liefhebben en danken, dat Hij een onnozelen blinde zo met Zijn genade overstelpt? En aan u breng ik ook dank, omdat gij me dat gebed des harten geleerd hebt. »

« Bemin en dank Jesus Christus, » gaf ik ten antwoord, « maar neem u in acht, dat ge dergelijke gezichten niet opvat als rechtstreekse openbaringen. Zulke dingen kunnen vaak

genoeg hun oorsprong hebben in natuurlijke oorzaken. De menselijke ziel is slechts betrekkelijker wijs gebonden aan plaats en materie. Ze kan in het duister zien en evengoed waarnemen in de verte als dichtbij. De zwaarte van ons lichaam en onze flauwe zintuigelijke opnamen belemmeren dit vermogen der ziel en staan de ontwikkeling er van in de weg. Doch als we in ons zelf treden en ons afscheiden van al wat ons omgeeft, wordt onze geest als gescherpt, de ziel herwint dat vermogen en handelt overeenkomstig de volheid harer krachten. Daarmee wordt veel wat anders onbegrijpelijk is, natuurlijk. Mijn gestorven starets heeft me meermalen verteld, dat hij mensen kende, die zonder beoefenaars van het gebed te zijn, in staat waren in een donkere kamer de afstraling van bepaalde voorwerpen en hun eigen schim te zien, en een anders gedachten te lezen. De ware vrucht van het gebed is, bij Gods genade, een geluk dat geen tong vermag uit te spreken, en dat zich niet laat vergelijken met de dingen der natuurlijke orde. Al het zintuigelijke is van geringe waarde, vergeleken bij deze gevoelens, die de genade opwekt in het hart. »

Mijn blinde makker luisterde oplettend toe. Hij werd steeds nederiger. Het gebed nam zijn ziel meer en meer in beslag en vervulde ze van onzeggelijke blijdschap. Ook ik was oververblijd, en dankte God dat Hij me in kennis had gebracht met Zijn zó bevoorrechten dienaar.

Tenslotte kwamen we in Tobolsk aan. Ik bracht hem naar de inrichting, en nam allerhartelijkst afscheid van hem om alleen mijn weg te vervolgen. Ongeveer een maand lang trok ik op mijn gemak verder. Ik was nu overtuigd van het nut van een goed voorbeeld. Het geeft moed en er valt zoveel van te leren. Ik las in de *Philocalia*, en overdacht nog eens alles wat ik had gezegd tot den blinden bidder. Zijn voorbeeld deed mijn eigen liefde en dankbaarheid jegens God hoger opklaaien. Het gebed mijns harten vervulde me van zulk een zaligheid, dat ik me verwonderd afvroeg of er op de wereld wel iemand

zo gelukkig was als ik, en wat voor verder genot we nog mogen verwachten in het Rijk der Hemelen. Ik voelde mijn weelde niet slechts in mijn binnenste: mijn ganse omgeving verscheen me eveneens in een aantrekkelijk licht en bracht me tot aanbidding en dankzegging Gods. Mensen, bomen, planten, dieren, alles leek me vol bekoorlijkheid, overal speurde ik het beeld van Jesus Christus¹⁾. Bijwijlen voelde ik me zo licht, dat ik geen bewustzijn meer had van mijn lichaam. Ik liep niet langer, 't was als zweefde ik door de lucht. Soms kwam ik tot me zelf en zag ik duidelijk mijn innerlijk organisme. Dan was ik vol bewondering voor de wonderlijke bouw van het menselijk lichaam. Op andere ogenblikken was ik den tsaar te rijk af... En in al die toestanden bad ik God om zó te mogen sterven, dat ik in het zielenrijk mijn dank zou kunnen leggen aan Zijn voeten.

Blijkbaar schiep ik een overmatig behagen in die verschillende gewaarwordingen, of was het wellicht alleen maar zo Gods Wil, doch na enige tijd ervoer ik in het diepst van mijn hart een zekere siddering, een angstig voorgevoel, iets als een schaduw van een naderend onheil, gelijk ik bespeurd had toen ik het gebed tot Jesus leerde aan dat meisje, dat in die kapel kwam bidden waar ik koster was. Ik kreeg

¹⁾ Vgl. het mooie vers van Joseph M. Plunkett, den martelaar voor Ierlands onafhankelijkheid, die in 1916 te Dublin werd geëxecuteerd, na 's avonds tevoren in de gevangenis te zijn getrouwd.

I see His blood upon the rose,
And in the stars the glory of His eyes;
His body gleams amid eternal snows,
His tears fall from the skies.

I see His face in every flower,
The thunder and the singing of the birds
Are but His voice and carven by His power
Rocks are His written words.

All pathways bij His feet are worn,
His strong heart stirs the ever-beating sea,
His crown of thorns is twined with every thorn,
His cross is every tree.

zwaarmoedige gedachten en moest denken aan wat de heilige Joannes van Carpathia zegt: « De meester moet dikwijls schaamte, tegenslag en bekoring verduren om wille van degenen dien hij van geestelijk nut is geweest. »

Ik weerstond de boze gedachten en verdubbelde mijn gebeden, en op deze wijze verjoeg ik ze. Aldus getroost, sprak ik tot mezelf: « Gods Wil geschiede! Ik ben bereid te lijden wat onze Heer Jesus Christus me wil overzenden tot straf voor mijn zondigheid en hoogmoed. De personen wien ik de weg gewezen heb naar hun eigen hart en de praktijk van het inwendig gebed onderwezen, waren daartoe al voorbereid eer ik ze ontmoette, door een rechtstreekser kennis van de geheimenissen Gods! »

Opgelucht door deze overwegingen, vervolgde ik mijn weg, en mijn gebed troostte en verblijdde me meer dan ooit. Twee dagen regen hadden de wegen zo slecht gemaakt, dat ik moeite had om mijn voeten uit de modder te trekken. Ik reisde dwars door de steppen en ontdekte in geen vijftien versts een huis. 's Avonds echter zag ik vlak aan de weg een huisje. Dat monterde me wat op. Daar zal ik gastvrijheid vragen voor de nacht, dacht ik. Ik kan er uitrusten, en wie weet: morgen is het weer wellicht beter.

Ik trok er op af, en vond op een bank een ouden dronken man, toegedekt met een soldatenoverjas. Ik groette hem en vroeg: « Tot wien moet ik me wenden om hier de nacht te mogen doorbrengen? »

« Ik ben hier baas, » zei hij, « dit is een pleisterplaats van de post, en ik ben de postdirecteur. »

« Mag ik dan vannacht bij u overblijven? »

« Hebt ge een paspoort? »

Ik liet het hem zien. « Je paspoort! » herhaalde hij, met het ding in zijn handen.

« Dàt is 't meneer, » zei ik.

Hij haakte zijn bril op, las het en antwoordde: « Goed, je papieren zijn in orde. Ge kunt hier slapen. Ik ben niet zo

kwaad als ik er uitzie: Ik zal je een glas brandewijn geven. »

« Ik drink niet. »

« Wel, zonde van jou! Maar je kunt meeëten. »

Hij nam plaats aan tafel, met de meid (die ook niet bang bleek voor een glaasje). Ik werd uitgenodigd mede aan te zitten. Onder het eten raakten ze aan het kibbelen en werden tenslotte handgemeen. De postdirecteur ging naar een andere kamer, en de meid begon mopperend de vaat te wassen. Toen ik merkte dat er geen eind aan kwam, vroeg ik haar: « Waar kan ik gaan liggen, ik ben erg vermoeid? »

« Ik zal u een bed klaarmaken, » zei ze. Ze sleepte een bank tot onder het raam, spreidde er een lap vilt over uit en legde er een kussen op. Ik ging er op liggen, sloot mijn ogen en deed of ik sliep. De meid bleef nog een hele tijd omwassen. Eindelijk deed ze de lamp uit, en ik voelde dat ze in mijn nabijheid kwam.

Plotseling werd het hoekvenster met een verschrikkelijk lawaai in duizend scherven gestoten, het ganse huis kreeg een schok, en buiten hoorde ik gekerm en geschreeuw, en gesteiger van paarden. De meid sprong ontzet achteruit en viel tegen de grond. Ik zelf sprong van de bank met een idee dat de aarde openscheurde en ons zou verzwelgen.

Op dat ogenblik droegen twee postiljons een man binnen, die zó besmeurd was met bloed, dat zijn gelaatstrekken onherkenbaar waren. Dat gezicht maakte me helemaal van streek. Het was een koerier, die daar van paarden had moeten verwisselen. Zijn postiljon had de dieren verkeerd gestuurd en de boom van de wagen was door het raam gegaan. Aangezien er een greppel om het huis liep, was het voertuig omgeslagen, en de koerier er uit geworpen tegen een paal die zijn gezicht zo geschramd had. Hij vroeg water en wijn, waste zijn gelaat, dronk een glas en riep: « De paarden! »

Ik ging naar hem toe en zei: « Maar meneer, u kunt in zo'n toestand toch niet op reis gaan! »

« Koeriers hebben geen tijd om ziek te zijn, » luidde het antwoord, en hij vertrok.

De postiljons hadden de meid in een hoek bij de kachel gedragen en haar toegedekt met een mat. « Ze is zich een ongeluk geschrokken, » zeiden ze, « dat komt wel bij. »

De directeur dronk nog maar eens een glas en ging toen heen. De meid stond weldra op en wankelde de kamer uit als een beschonkene. Zo bleef ik alleen. Uitgeput als ik was, verrichtte ik mijn avondgebed en sliep in tot aan de dageraad. Zo gauw het licht was, nam ik afscheid van mijn gastheer en hervatte mijn tocht, den Vader in de Hemel dankzeggend voor al Zijn goedheid en troost, en dat Hij me zo wonderbaar gered had uit dreigend zielsgevaar.

Zes jaar later kwam ik ergens voorbij een klooster, en ging de kerk binnen om te bidden. Na de Mis liet de abdis me heel vriendelijk op de thee nodigen. Wegens onverwacht bezoek moest ze me echter overlaten aan de zorgen van de nonnen die met haar meegekomen waren. Mijn aandacht werd getrokken door een dier zusters, terwijl ze zeer nederig thee inschonk.

« Bent u allang in het klooster, zuster? » vroeg ik.

« Vijf jaar, » antwoordde ze, « men heeft me hier gebracht als een krankzinnige, maar God had medelijden met me. Moeder Overste heeft me in haar dienst gehouden en overgehaald om in te treden. »

« Wat was de oorzaak van die aanval van krankzinnigheid? »

« Een geweldige schrik. Ik was meid op een poststation, en op een nacht kwam er een wagenboom dwars door het venster. Ik schrok daar zó van, dat ik mijn verstand verloor. Mijn ouders hebben een heel jaar lang bedevaartsplaatsen met me afgereisd, maar hier ben ik pas genezen. »

Van harte verblijd door dat verhaal, prees ik den Heer, die alles wijselijk bestiert tot 's mensen welzijn.

*

Menig ander avontuur zou ik u kunnen verhalen, sprak ik tot mijn geestelijken vader, maar als ik u alles moest vertellen, zou ik deze drie dagen wel aan de gang kunnen blijven. Hier is nóg een merkwaardige geschiedenis:

Op een prachtige zomerdag zag ik langs de weg een kerkhof, met een z.g. *Pogost*, d.i. een kerk omringd door geen andere huizen dan die van de geestelijkheid. De klok luidde voor de H. Liturgie en ik ging er heen. Het volk uit de omtrek kwam ook toegelopen, sommigen van ver over de hei. Toen ze mijn haast zagen, zeiden ze : « Ge hoeft er niet zo'n vaart achter te zetten. Onze priester is ziekelijk en celebreert erg langzaam. Ge kunt nog lang genoeg er bij zijn. »

De Mis duurde inderdaad lang. De priester was nog jong, bleek en uiterst mager. Hij celebreerde langzaam, doch met diepe eerbied en godsvrucht. Op het eind van de Liturgie preekte hij zeer mooi over de middelen om te geraken tot de liefde Gods. Hij nodigde me ten eten.

Aan tafel zei ik: « Vader, u officieert langzaam en met veel devotie. »

« Ja, » antwoordde hij, « mijn parochianen zijn daar niet op gesteld, maar wat kan ik doen? Eer ik een gebedsformule uitspreek, overweeg ik graag de woorden ervan. Zonder inwendige aanvoeling heeft het herhalen van die woorden geen nut, noch voor mij noch voor de mensen. Het komt boven alles aan op inwendig leven en aandacht bij het gebed. Doch wie bekommert zich eigenlijk nog om het innerlijk leven? »

« Hoe komt men er toe? » vroeg ik. « Het lijkt me erg moeilijk. »

« Toch niet, » antwoordde de priester. « Om geestelijk verlicht en een innerlijk en bedachtzaam mens te worden, moet ge een tekst uit de Schriftuur kiezen, en daarop zoveel mogelijk al uw aandacht en ingetogenheid concentreren. Dan zal spoedig het licht van begrip voor u opgaan. Hetzelfde kunt ge doen op uw tijden van gebed. En als ge een

zuiver, wel-geordend en vruchtbaar gebed wenst, neem dan een korte schriftuurtekst, enkele zinrijke woorden, en herhaal die langzaam en dikwijls. Dan zult ge weldra smaak krijgen in het gebed. »

Deze raad stond me erg aan: eenvoudig en tegelijk wijs en diepzinnig. Inwendig dankte ik God, dat Hij me in kennis gebracht had met zo'n waarachtigen zielenherder.

Tot besluit wil ik u nog vertellen, hoe ik onlangs nog, toen ik op reis naar hier door het gouvernement Kazan trok, heb geleerd dat de kracht van het Jesusgebed zelfs werkzaam is in degenen, die er zich tegen hun zin aan overgeven, en dat de volharding en de naarstige beoefening van dit gebed een korte en zekere weg is tot de vrucht der contemplatie.

Ik bracht destijds een nacht door in een Tartaars dorp. Bij mijn aankomst zag ik voor een der hutten een Russische koets staan. Ik vroeg aan den koetsier wie de reiziger was. Een heer, die van Kazan naar de Krim moest, antwoordde hij. Terwijl we stonden te praten, schoof de reiziger de gordijntjes van het rijtuig opzij en keek naar buiten. « Ik slaap maar liever hier, » zei hij, « want die Tartaren zijn allesbehalve zindelijk. »

't Was een mooie avond; hij wilde nog een luchtje scheppen, en zo raakten we in gesprek. Hij verhaalde me o.a. dit:

« Tot mijn zestigste jaar was ik kapitein-ter-zee, maar met mijn oude dag kwam de jicht en die raak je niet meer kwijt. Ik nam ontslag uit de dienst en ging in de Krim wonen, waar mijn vrouw een boerderij bezat. Mijn vrouw moet ge weten, was excentriek, dol verslaafd aan het kaartspel. Ze had er spoedig genoeg van met een invalide te huizen, en liet me alleen achter, om bij onze getrouwde dochter in Kazan te gaan wonen. Ze nam mee wat ze kon, zelfs het personeel. Ze liet me niet meer dan een jongetje van acht jaar, dat mijn petekind was.

Zo leefde ik drie jaar. De jongen paste me op. Hij was schrander en deed uitstekend al wat er in het huishouden

te pas kwam: hij maakte mijn kamer aan kant, zorgde voor de kachel, kookte, en zette thee. Maar 't was een levendig, druk kereltje, hij draafde, sprong en speelde overal, maakte altijd het een of ander lawaai...

Dat hinderde me. In de gevangenschap van mijn ziekte was ik gaan houden van geestelijke lectuur, en zo las ik ondermeer gaarne het boek van Gregorius Palamas over het Jesusgebed. Ik las er geregeld in, en begon van lieverlede voortdurend dat gebed te fluisteren. Daar ik mijn jonske met geen dreigementen of straf van zijn streken kon afhouden, vatte ik een ander plan op om hem te kalmeren. Ik liet hem op mijn kamer komen en zonder onderbreking het gebed tot Jesus opzeggen. Eerst stond het hem niets aan. Hij probeerde er tussenuit te knijpen ofwel hij hield zijn mond. Maar ik nam een stok naast me, en zat rustig te lezen of naar hem te luisteren terwijl hij het gebedje herhaalde. Als hij stopte, dreigde ik hem met de stok en begon hij opnieuw. Ik had op die manier de voldoening, dat het tenminste wat kalmer was in huis.

Na enige tijd merkte ik, dat ik de stok niet meer nodig had. De jongen deed gewillig en zelfs gretig wat ik hem zei. Er kwam geleidelijk grote verandering in zijn karakter. In plaats van druk werd hij bedaard en stil, en hij verrichtte zijn werk nog veel beter. Dat deed me plezier en ik gaf hem wat meer vrijheid. En wat denkt ge? Hij bad nu uit zich zelf de hele tijd, en dat te midden van al zijn bezigheden! Toen ik hem er naar ondervroeg, zei hij dat hij een onweerstaanbaar verlangen voelde om aldoor zijn gebedje te herhalen.

« Wat voel je dan wel als je dat doet? »

« Niets, alleen maar dat ik het graag doe. »

« Voel je je dan gelukkig? »

« Ja, gelukkig wel. »

Hij was twaalf jaar, toen de Krim-oorlog uitbrak. Ik ging toen naar mijn dochter in Kazan en nam hem mee. Ze stuurden hem in de keuken bij het andere dienstvolk. Dat

stond hem erg tegen, en hij klaagde steeds over zijn gezelschap daar, dat hem wou laten meedoen met hun aardigheden en gepraat, en hem hinderde bij zijn gebed. Na een maand of drie kwam hij bij me, en zei: « Ik ga naar huis terug. Ik kan dat rumoer niet langer uitstaan, 't Hindert me. »

« Hoe kun je heel alleen en in de winter zo ver op stap gaan? » vroeg ik. « Wacht tot ik zelf terug ga, dan neem ik je weer mee. »

De volgende dag was hij verdwenen. We deden overal nasporingen, doch tevergeefs. Tenslotte kregen we een brief uit de Krim. De huisbewaarders van de boerderij lieten me weten, dat ze den jongen dood gevonden hadden in het lege huis, de 4de April, tweede Paasdag. Hij lag op zijn rug in mijn kamer, zijn armen over de borst gekruist, zijn muts onder het hoofd, en met het dunne jasje aan, dat hij altijd droeg in huis. Ze hadden hem in de tuin begraven.

Ik stond er over verbaasd, dat hij de boerderij zo gauw had bereikt. Hij verliet ons de 26ste Februari en men vond hem de 4de April, drie duizend versts afgelegd in een maand! Dat was enkel mogelijk met postpaarden. Doch zelfs in de veronderstelling, dat iemand hem uit medelijden in zijn rijtuig genomen had, leek het me nog een buitengewone gunst der Voorzienigheid.

Zo mocht een kind de vruchten smaken van het gebed, besloot de oude heer, en ik op mijn jaren heb het zo ver nog steeds niet gebracht! »

Later merkte ik nog op: « Dat boek waarvan u sprak, meneer, van Gregorius Palamas, is heel mooi. Ik ken het. Maar het handelt voornamelijk over vocaal gebed. U moest ook de *Philocalia* lezen, daar zult u een volledige en volmaakte uiteenzetting vinden om u te leren hoe u ook geestelijk kunt bidden in uw hart. »

Hij beloofde me een exemplaar te zullen bestellen.

Mijn God, dacht ik, wat een wondere openbaring van Uw macht ontplooit zich door dit gebed! En wat een diep-

zinnige les valt er te leren uit die geschiedenis van den kleinen jongen. De roede onderwees hem het gebed en werd hem een werktuig van vertroosting ! Zijn ook onze beproevingen, die ons te wachten liggen langs het pad des gebeds, niet evenzovele roeden Gods ? Waarom zouden we dan zo bang zijn en zo ontstellen, als onze Hemelse Vader er mee voor de dag komt ? Zijn liefde tot ons is toch oneindig : Zijn roeden leren ons bidden en voeren ons aldus tot onuitsprekelijk geluk.

Toen ik uitverteld was, sprak ik tot mijn geestelijken vader: « Vergeeft me om Gods wil, Vader, want ik heb te veel gepraat, en de heilige Vaders beschouwen ook geestelijke gesprekken als tijdverlies, wanneer iemand er te lang mee doorgaat. 't Is tijd om eens naar mijn reisgezel voor Jerusalem te gaan kijken. Bid voor mij, zondaar, dat God deze tocht me tot heil moge doen strekken. »

« Dat hoop ik van ganser harte, mijn dierbare zoon in Jesus Christus. Moge de liefderijke genade Gods uw weg verlichten en u vergezellen, zoals de aartsengel Raphaël meegang met Tobias! »

JOANNES VAN DAMASCUS

JOANNES CHRYSOSTOMUS

DE GEBEDSLEER, DIE ZICH als een gulden draad laat volgen doorheen het ganse bonte weefsel der avonturen van dit boek, is een bepaalde interpretatie der Evangelie- en Apostelteksten, die ons vermanen zonder ophouden te bidden (Lc. 18 : 1; I Thess. 5 : 17; ook reeds Eccli. 18 : 22). Als gezag er voor wordt voortdurend verwezen naar de Kerkvaders van het Oosten. Het is de traditie der woestijnvaders, die tot op de huidige dag voortleeft in het oosters monachisme, zij het dan in min of meer

gekrystaliseerde vorm. Want — heel dit boek levert er een merkwaardig bewijs van — de afgescheiden Orthodoxe Kerken hebben veelal op bewonderenswaardige wijze hun heilige overleveringen weten in ere te houden en daarmee het goddelijk levensvlammetje brandend. Doch, — in zijn geheel genomen valt dat niet te ontkennen — er is stilstand ingetreden in de groei die toch aan alle volwaardig leven eigen is. De rank is niet afgebroken van de wijnstok en niet verdord, maar hij is geknakt en ontvangt niet langer zijn volle aandeel in de levensstroom, die Christus-Wijnstok stuwt door de onverlet met Hem verbonden ranken.

Het kwam me interessant voor, deze gebedstradities van het uiterste oosten der oude christenheid te vergelijken met die van het uiterste westen in hun mystieke glansperiode, de 14de en 15de eeuw. Reeds bij eerste kennismaking met dit boekje, trof het me, hoe grondig ze, ondanks het gevorderd ontwikkelingsstadium der Engelse mystiek, overeenkwamen.

Nemen we als uitgangspunt van onze beschouwingen de westerse exegese der middeleeuwen betreffende de Schriftuurteksten over « onophoudelijk bidden. » De 15de eeuwse Dionysius de Kartuizer, die gewoonlijk uitstekend de leer van al zijn voorgangers samenvat, commenteert op Lc. 18 : 1 : « *Altijd* wil niet zeggen, dat we abso-

luut te allen tijde met bidden moeten doorgaan, maar op alle geschikte en verplichte uren » (Op. omnia, t. 12, p. 143). « En overigens, gelijkwaardig met altijd bidden, is het goede of wat we ook doen, steeds te betrekken op Gods glorie en het eigen heil. Op die manier kunnen niet alleen vrome nachtwaken en vasten, maar zelfs dingen als slapen en eten verdienstelijk worden... We bidden n.l. niet slechts met woorden, doch ook met teken en gebaar » (p. 144).

Sint Bruno (11de eeuw) had in zijn uitleg van I Thess. 5 : 17 reeds kort en duidelijk de traditie samengevat: « de heiligen zeggen dat altijd bidt alwie God in niets beledigt, doch hetzij hij waakt of slaapt, steeds verlangt naar Christus. » — Beide formuleringen lijken me karakteristiek voor de gematigdheid en zakelijkheid der westerse mystiek.

Volgens de leer der geestelijke schrijvers van het latijnse christendom bestaat « onafgebroken gebed » dus in een bij alles zijn intentie gericht houden op God, een voortdurend verlangen naar Hem : « wanting God, » zoals een meester van het contemplatieve gebed uit onze eigen tijd het kernachtig uitdrukt (Dom John Chapman O.S.B.). Dit wils- en hartsgebed, dat opwelt uit het diepst van ons wezen, is uiteraard een op de spits gedreven vereenvoudiging, puurste essentie van *alle* gebed, en zal dan ook *feitelijk* steeds in meer of mindere mate mystiek zijn. Want vereenvoudiging en tegelijk verdieping, verinniging, bij het bidden, leidt de ziel a.h.w. onvermijdelijk in tot de voorhoven van het mystieke Godscontact.

Om zich dat voortdurend richten der intentie en dat zielshun-keren eigen te kunnen maken, verlangen de oosterse meesters van hun leerling een technische voorbereiding, die ons zeer machinaal lijkt, doch die in de grond heel psychologisch is. Het « in zijn hart leren kijken », het zich aanwennen om op het ritme der ademhaling zonder ophouden één zelfde schietgebedje te prevelen, zijn tenslotte niets anders dan een primitieve concentratietechniek : trachten tot ingetogenheid te komen door de verbeelding en de lagere verstrooiende vermogens te binden aan een bepaald object. Dit moet echter zo simpel en weinig interessant zijn, dat het verbeelding en gedachte zo goed als geen verleiding biedt er op verder te borduren.

te gaan analyseren e.d. Terwijl de lagere, de zintuigelijke mens aldus godvruchtig wordt beziggehouden op een met zijn natuur overeenkomstige wijze, krijgt de hogere mens, de geestelijke, gelegenheid om vrij boven de materie, boven woord en verbeelding uit te rijzen en in louter ziels-élan den Schepper-Verlosser-Heiligmaker tegemoet te streven. De techniek van het in de westerse Kerk zo populaire en zo hogelijk aanbevolen rozenkransgebed is tenslotte van dezelfde aard: de lippen herhalen bijna machinaal dezelfde gebeden, de aandacht wordt gericht op het zich verbeelden en overwegen der mysteriën.

Ziehier nu, hoe een toegevoegd slotwoord op de 14de eeuwse Engelse vertaling van Richard van S. Victor's « Benjamin minor » de voorbereidende concentratietechniek formuleert:

« Ge moet uw gedachten en begeerten bij elkaar roepen, en dan u daarvan een kerk maken, waarin ge moet leren enkel nog dit goede woord Jesus lief te hebben... En zie toe, dat in deze kerk van gedachten en begeerten, en in deze eenheid van strevingen en willen, al uw gepeinzen en verlangens, en al uw streven en willen waarlijk gericht zijn op het louter beminnen en loven van dezen Heer Jesus, zonder het ooit te vergeten — voor zover ge dat kunt met de genade en de menselijke zwakheid dat toelaat. »

Zolang bij dit voortdurend doelen op, en hunkeren naar God woorden nodig zijn, raadt onze Russische pelgrim, de leer volgend van zijn oosterse Vaders aan, het z.g. Jesusgebedje te zeggen: « Heer Jesus Christus, ontferm U over mij ! » Merkwaardigerwijze hebben de pausen een schietgebedje tot veelvuldig gebruik aanbevolen, dat hiermee bijna woordelijk overeenstemt: « Mijn Jesus, barmhartigheid! »¹⁾ Voor verdeling over in- en uitademing, leent deze formulering zich zelfs nog beter. Volgens het meesterwerk der middeleeuwse overzeese mystiek, « The Cloud of Unknowing, » moeten de woorden die uitdrukking geven aan ons zielshijgen, zo weinig en zo kort mogelijk zijn:

« Hoe minder hoe beter. Ja, als ge het afkunt met een woordje van één lettergreep, dan lijkt me dat geschikter dan met een van twee, meer volgens de aard van een geestesverrichting. — Dat dit

¹⁾ De aanroeping stamt van den H. Leonardus a Portu Mauritio.

zo is, kunt ge zien in een voorbeeld uit de natuurlijke orde. Een man of een vrouw, die opgeschrikt wordt door plotseling brandgevaar of door een andermans doodsnoed of wat dan ook, wordt ineens gedreven om in het hoogste puntje van zijn geest haastig en angstig te roepen of te bidden om hulp. Maar hoe doet hij dat? Zeker niet met een vloed van woorden, zelfs niet met een woord van twee lettergrepen. En waarom? Omdat hij het overbodig vindt er zoveel te verspillen om zijn nood en wat er omgaat in zijn ziel kenbaar te maken. Neen, zijn barstensvolle geest breekt veeleer geweldig uit in één enkel woordje van één lettergreep: *Brand!* » (op. cit. ch. 37).

Een geliefkoosde formule voor eindeloze herhaling was bij de woestijnvaders het Psalmvers: « God, snel mij te hulp » (Ps. 69 : 1). De H. Gemma Galgani herhaalde gaarne « Mijn Jesus, barmhertigheid, » waarin volgens haar alles vervat stond wat we te bidden hebben. Het Edinburgse straatvegersdochtertje Margaret Sinclair, dat in onze dagen werd beschreven als toonbeeld van navolgbare heiligheid, stelde zich tevreden met een intens aanroepen van enkel de Naam Jesus. En de in 1917 gesneuvelde Ierse aalmoezenier William Doyle S. J., een authentieke navolger der oude Keltische asceten, fluisterde aan het front tot over de honderdduizend dergelijke « aspirations » per dag.

Onder de uitwerkselen van zijn onafgebroken gebed stipt onze Zwerver Christi er meermalen twee aan, die in de westerse mystiek nergens zo duidelijk vermeld worden als juist bij onze Engelse Spirituelen, t. w. de warmte in de hartstreek (vgl. blz. 24, 39, 54, 81) en het inwendig opjubelen van het gebed (blz. 23, 47 en passim). Richard Rolle († 1349) achtte deze beide verschijnselen onder de namen *calor* en *canor* zelfs karakteristiek voor twee bepaalde graden van het mystieke leven. In zijn tractaatje « *Incendium Amoris* » (c. 15) geeft Richard ons een uitvoerig verslag van zijn eigen mystieke initiatie. Eerst kwam de *calor*, gedurende ruim negen maanden ervoer hij een zaligende warmte om het hart, deelde het liefdevuur der ziel zich voelbaar mede aan het lichaam. Vervolgens trad het stadium *canor* in :

« Toen ik al biddende heel mijn verlangen gericht hield op de dingen des hemels, vernam ik eensklaps in mijn binnenste (ik weet

niet hoe) een mengeling van melodie en harmonie... Ik geloof dat niemand daar deel aan heeft, tenzij Jesus' Naam hem bijzonder dierbaar is, en hij die zó vereert, dat hij hem nooit uit zijn herinnering laat glippen, behalve in de slaap. »

Ook Walter Hilton († 1396) vermeldt het canor-verschijnsel :

« Sommigen horen in hun hart een geheimzinnig geluid, als het ware, en zoete zangen op verschillende wijzen. En gewoonlijk is dit goed, doch soms kan het uitlopen op begoochelingen. Dit geluid hoort men aldus. Iemand richt de gepeinzen zijns harten enkel op de Naam Jesus en volhardt ferm daarin, en in korte tijd dunkt het hem, dat die naam voor hem een grote troost en zoetheid wordt, en het lijkt hem, dat die naam in zijn hart klinkt met geneugte, als ware hij gezang » (The Song of Angels).

Een zo bevoorrechte ziel zou aldoor « Jesu, Jesu » willen roepen (ibid.).

Hilton maakt gewag van « begoochelingen. » Een al te letterlijk en materieel beoefenen van de primitieve concentratietechniek der oude woestijnvaders, schijnt inderdaad te hebben geleid tot dwaze aanwensels, allerlei hallucinaties en andere excessen, met gevaar voor geestelijke hoogmoed, ketterij, en krankzinnigheid. De anonieme schrijver van « The Cloud of Unknowing » tekent deze pseudomystieken scherp en vol humor. Ik moet me hier beperken tot een paar grepen uit de hoofdstukken 51, 52 en 53 van zijn meesterlijk boek.

« Een jonge leerling in Gods school, kersvers uit de wereld, — begint de denken, dat hij zich in de vereiste gesteltenis bevindt om bepaalde diep-geestelijke oefeningen te ondernemen. — Hij hoort of leest van « geestelijk te werk gaan », en vooral dat men 'al zijn geestvermogens naar binnen moet concentreren', ofwel 'boven zich zelf uitstijgen', en blind als zijn ziel nog is, grof materieel en rusteloos nieuwsgierig van nature, vat hij die woorden dadelijk helemaal verkeerd op » (ch. 51).

« Die jongelui lezen en horen zeggen, dat ze moeten verzaken aan uitwendige bedrijvigheid met hun zintuigen en ze inwendig gebruiken. En omdat ze er geen idee van hebben wat dat is : ze inwendig gebruiken, daarom gebruiken zij ze verkeerd. Want ze draaien om zo te zeggen hun lichamelijke zintuigen naar binnen in hun lichaam, tegen de wetten der natuur in, als wilden ze innerlijk zien met hun vleselijke ogen, innerlijk horen met hun oren, (enz.

met al hun zintuigen : innerlijk ruiken, proeven, voelen). Ze verdraaien ze dus tegen de loop der natuur in, en met al dat vreemde gedoe matten ze hun verbeelding zó indiscreet af, dat ten laatste hun hersens er van aan 't draaien raken in hun hoofd. En dan heeft de duivel het dadelijk in zijn macht, ze het een of ander vals licht te laten zien of een begoochelend geluid te doen horen. Hij kan ze dan zoete geurtjes in hun neus toveren, wonderlijke smaken in hun mond, en allerlei zonderlinge soort hitte en brand in hun vreselijke borst of in hun ingewanden, in rug, lenden en leden ». (ch. 52).

« Maar *mijn overtuiging* is het, dat als God ze niet gauw er mee laat ophouden door een mirakel van barmhartigheid, ze Hem nog net zo lang zullen 'liefhebben' op die manier, dat ze stapelgek aanlanden bij den duivel! » (ch. 53).

Op de juiste wijze, met de nodige discretie, en onder toezicht van een ervaren geestelijk leidsman beoefend, brengt deze gebedsmethode echter rijke vruchten voort. Standvastige, grondige, alzijdige deugdbeoefening is zelfs zonder contemplatief gebed nauwelijks denkbaar. En het gebed treedt hierbij veeleer als oorzaak op dan als gevolg. Ook op dit punt zijn de meesters van Oost en West het treffend eens. (vgl. b. v. Zwerver, blz. 13 en *The Cloud*, ch. 12).

Volmaakter dan ooit is de eenstemmingheid der beide scholen, waar ze leren dat we tijdens de beoefening van dit sterk vereenvoudigd gebed alle andere gedachten, ook de vroomste en verhevenste van ons af moeten zetten als waren ze bekoringen. Met blz. 62 van « *Zwerver Christi* » vgl. men de hoofdstukken 5-8 van « *The Cloud*, » b.v. :

« En als er dan een stemmetje in je begint te vragen : Maar wat is dat, God?... breng het dan maar gauw tot zwijgen met zo'n liefde-élan (Jesusgebedje, schietgebedje met of zonder woorden), al lijkt het je allemaal heilig en zelfs een hulpmiddel. Want anders gaat dat stemmetje je misschien allerlei mooie en wonderlijke bijzonderheden van Gods goedheid voor de geest roepen, je vertellen hoe zoet en aanminnig, hoe genadig en barmhartig Hij is. En het verleidentje verlangt niets liever dan dat je naar hem luistert. Hij zal net zo lang door babbelen, tot hij je weer een trapje lager heeft en je gaat denken over 's Heren Lijden. En dan zal hij je spoedig je vroeger zondig leven voorhouden, en allicht brengt hij je daarbij

het een of ander plekje in herinnering waar je vroeger eens geweest bent. Zo raak je tenslotte eer je er erg in hebt, je weet niet waar naar toe afgedwaald. En dat komt allemaal hier vandaan, dat je begon met willens en wetens naar hem te luisteren...

En toch was wat dat stemmetje zei goed en heilig. Ja, zó heilig, dat wie er ook denkt tot contemplatie te geraken zonder eerst heel wat aldus gemediteerd te hebben over zijn eigen slechtheid, Christus' Lijden, en de liefde, de goedheid, de waardigheid Gods, die zal wis en zeker mis lopen en zijn doel niet bereiken. Doch iemand die lang op die manier gemediteerd heeft, moet die gedachten op zij zetten, ze ver beneden zich laten onder een wolk van vergetelheid, als hij ooit verlangt door de wolk van niet-weten te boren, die er hangt tussen hem en zijn God » (ch. 7).

Samenvattend mogen we derhalve uit onze vergelijking der beide mystieke tradities besluiten, dat de leer van den Zwerver Christi in de grond rechtzinnig en zeer psychologisch is. Onze moderne hoofden en harten staan er echter minder dan ooit naar om ze letterlijk in praktijk te brengen, zonder gevaar te lopen in de begoochelingen, illuminisme en zelfs krankzinnigheid te vervallen, waarvoor de wijze gematigdheid der Engelse mystieken ons zo scherp waarschuwt. Volgens de raad van beide scholen (vgl. Zwerver, blz. 16) kan het innerlijk gebed wel nauwelijks met vrucht worden beoefend zonder een ervaren geestelijken leidsman. Daar ook ten onzent geldt wat de oude monnik (blz. 12-14) zegt over de schaarste van waarlijk bevoegde leiders in deze materie, zullen enkele praktische wenken hier wellicht niet onwelkom zijn. Jaarlijks immers groeit Goddank het getal dergenen, die hun kindschap Gods inniger wensen te beleven, maar daarmee dan ook onvermijdelijk stoten op gebedsproblemen.

1. — Van de primitieve concentratietechniek van den Zwerver neme men slechts het essentiële over : geen in 't hart kijkerij ! Men trachte zijn gedachten er bij te houden door steeds weer terug te komen op het idee van Gods tegenwoordigheid, hetzij Zijn *alomtegenwoordigheid*, ofwel Zijn aanwezigheid *in de ziel*, of ook Zijn *eucharistische* tegenwoordigheid. Zonder evenwel daarover in nadere beschouwingen te treden.

2. — Gedurende onze gezette gebedstijden aldoor een kernachtige

bepaalde formule herhalen, heeft het voordeel dat het de bekende, hinderlijke sensatie van niets-doen wegneemt, waarmee vrijwel al al degenen tobben, die van het stadium der meditatie overgaan naar een vereenvoudigd gebed. Verdeling der formule over in- en uitademing werkt tevens zeer kalmerend, vooral wanneer men er rustig bij op en neer loopt. En deze gemoedsrust disponeert tot Godscontact. Ook buiten de gebedstijden, gedurende zijn bezigheden, kere men tot de herhaling van het gebedje terug, zo dikwijls men gevoegelijk kan. Er zich in geen geval het hoofd mee vermoeien.

3. — De westerse variant van het oosterse Jesusgebedje, ons « Mijn Jesus, barmhartigheid, » is als uitdrukking van ons zielsverlangen om meerdere redenen aan te bevelen. Zoals de H. Gemma Galgani zegt, ligt er alles in vervat, zowel al wát we te vragen hebben, als de gesteltenissen van liefdevolle overgave en vertrouwen waarin we moeten vragen. We kunnen het gemakkelijk met een grenzenloos vertrouwen bidden, omdat, gelijk de grote mystieke Juliana van Norwich schrijft, we Jesus niet kunnen smeken om barmhartigheid, zonder ook barmhartigheid te verwerven (Revelations of Divine Love, ch. 41). We weten niet waarin die zal bestaan, maar éniġe barmhartigheid verkrijgen we in elk geval, en in die zin is verhoring absoluut zeker. Reeds om de er aan verbonden afflaat alleen, is deze aanroeping een bron van genaden voor ons zelf en voor de zielen onzer afgestorvenen.

Ook is die zo men wil « machinale » herhaling van het gebedje op zich zelf al verdienstelijk. Wegens de intentie, die er aan ten grondslag ligt en nog altijd in meerdere of mindere mate werkzaam blijft, is dit lipwerk geen *louter* lipwerk en wel degelijk gebed.

4. — Trouwens, als men er ernst mee maakt, zal men gauw genoeg gewaar worden, dat het gebed zich ongemerkt begint te verplaatsen van de lippen naar het hart, zich a.h.w. localiseert in ons binnenste. Het vergeestelijkt zich. Het uitspreken der woorden wordt minder nodig, men spreekt ze voortaan veelal mentaal, in gedachte uit, en tenslotte zal wellicht een woordeloze zielsversmaching voldoende zijn. In dat laatste geval zal een mystiek Godscontact, een vredig of zaligend ervaren van Zijn tegenwoordigheid b.v., door-

gaans niet uitblijven, hoewel dat ook zeer goed verenigbaar is met het herhaald mondgebed.

5. — Een spontane uitgroei van meer gespecificeerde gebeden en overwegingen, ontsproten aan dit worteltje van het Jesusgebed, hoeft niet altijd als per se uit den boze weggekapt te worden. Het kan een teken zijn, dat de ziel althans voor dat moment nog niet tot een vereenvoudigd en meer contemplatief gebed geroepen is. Proberen dus, zien of men er wel bij vaart. De gevaren die de mystieken er in ontdekken, zijn evenwel geenszins denkbeeldig: we kunnen maar al te licht hopeloos van de weg der schouwing afdwalen door andere gedachten na te lopen, hoe schoon, verheven en stichtend ze ook zijn.

6. — Velen zal het misschien beter bevallen de tekst van het te herhalen gebedje te variëren, b.v. in overeenstemming met de liturgie of met de devotiemaanden. Allerlei met aflaten verrijkte schietgebeden lenen er zich uitstekend toe¹⁾. En men kan natuurlijk ook zelf de formules opstellen volgens zijn persoonlijke smaak en behoeften; zoals Father Doyle deed.

7. — Tenslotte moet ik er nog uitdrukkelijk op wijzen, dat de radicale wereldverzaking en versterving van onzen Zwerver geen overbodige ingrediënten zijn van 's mensen voorbereiding op de ontvangst der mystieke gebedsgenaden, dat m.a.w. authentieke mystiek zonder ascese ondenkbaar is. Wie veel wil ontvangen, zal ook veel moeten geven. Het zij echter ter geruststelling en aanmoediging eveneens opgemerkt, dat de ernstige, niet wispelturige, maar geduldig volhardende beoefening van het vereenvoudigde verzuchtingsgebed, op zich zelf al een hele ascese zal blijken te zijn.

En de ondervinding zal het spoedig genoeg bevestigen: ook al mogen we niet meer genieten dan de kruimpjes van Gods feesttafel, dan nóg is onze moeite heerlijk beloond.

Laus tibi, Christe !

¹⁾ Hierbij zij aangemerkt, dat volgens *Act. Ap. Sed.* 1954 p. 35 deze bijzonder door de H. Kerk verrijkte schietgebeden ook mentaal, in gedachten of — om te spreken met onzen Zwerver — met het hart uitgesproken mogen worden.

INHOUD

Inleiding.	5
--------------------	---

EERSTE VERHAAL

Een episteltekst. Op zoek naar uitleg.	9
Bij den vromen grootgrondbezitter.	10
De gastvrije abt.	11
Bij den kluizenaar.	11
Belangrijkheid van het gebed.	13
In de hermitage : het Jesusgebedje.	15
Het boek : <i>Philocalia</i>	15
In de leerschool van den ouden monnik.	17
3000, 6000, 12000 maal per dag !	17
De meester sterft.	21
Op stap, met gebed als reisgezel.	22

TWEEDE VERHAAL

Door Siberië naar Irkoetsk.	23
Warmte in het hart.	24
Uitgeschud door rovers.	25
De officier van het konvooi staatsgevangenen.	26
Kwaad met goed vergolden.	31
De taal der Schepping verstaan.	32
Bij den boswachter.	33
De oude koster met zijn boek.	34
Een twijfelaar aan de « wissel op de eeuwigheid ».	35
Het geheimzinnige houtschoolteken.	37
« In zijn hart kijken ».	38
De wolf en het bidsnoer.	40
De schoolmeester en zijn theorieën.	41
Koster.	43
Een netelige huwelijkskwestie.	44
Gevangenen, voor den rechter, en getuchtigd.	46

De boer met zijn geneesmiddel.	50
Bij den Poolse rentmeester.	51
Te Irkoetsk.	54
Reisgelegenheid naar het H. Land aangeboden.	55

DERDE VERHAAL

Jeugd en huwelijksleven van den Zwerver.	56
--	----

VIERDE VERHAAL

De stokdove reisgezel.	60
Bij den vromen rechter en zijn gezin.	63
Jeugdidylle.	65
Commentaar op het Onze Vader.	67
De prins-bedelaar en zijn spookverhaal.	71
Zijn testament.	73
« Brandewijn, maar dan dadelijk naar bed ! »	75
De techniek der concentratie.	80
« Blinden zien. » Second sight.	81
Zieleweelden.	83
Een angstige nacht bij den postmeester.	85
Wat er gebeurde met de zondares.	86
De langzame priester.	87
Van lastigen jongen tot kleinen uitverkorene.	89
Commentaar.	92

